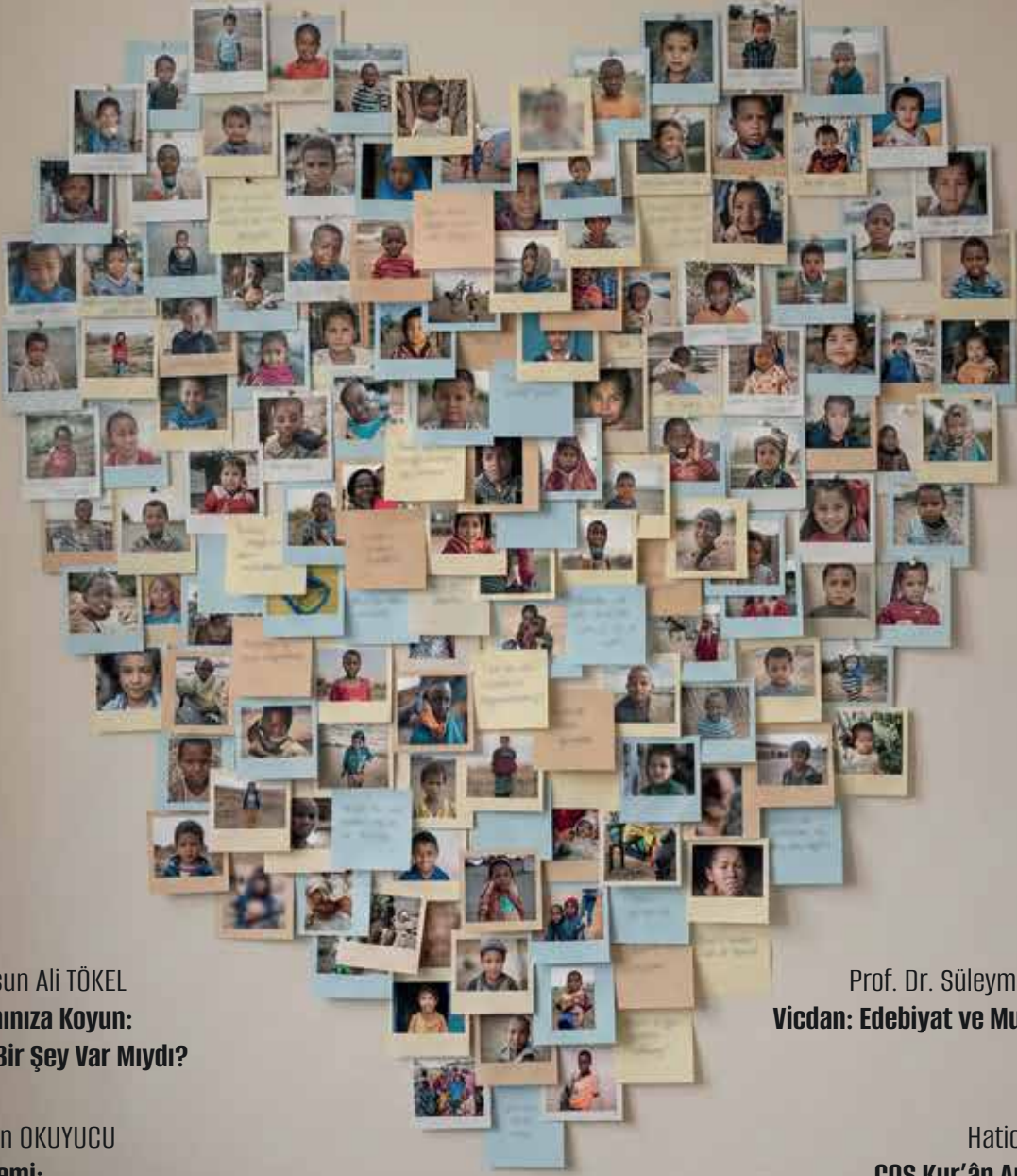

Vefa

Kış 2026 - Sayı 27
Dergi - Bülten

Dosya Konusu:
İnsanlığın
Ortak Değeri
Vicdan

Prof. Dr. Dursun Ali TÖKEL
Elinizi Vicdanınıza Koyun:
Vicdan Diye Bir Şey Var Mıydı?

Prof. Dr. Cihan OKUYUCU
Javert'in İkilemi:
Kanun mu? Vicdan Mı?

Uğur YOKSUL
İnsanın Kendine Yolculuğu:
Âkif'le Vicdanı Yeniden Düşünmek

Prof. Dr. Süleyman ERGÜNER
Vicdan: Edebiyat ve Musikimizdeki
Yansımaları

Hatice Ece ERÇİN
CQS Kur'an Araştırmaları
Kongresi

Ahmet Hilmi ERMİŞ
Balkanların Kalbine Yolculuk:
Bosna-Hersek

Türkiye evini arabasını fuzul'le alıyor.

fuzul

yeni bir finans

Değerli Vefa Dergisi Okurları!

Bu sayımızda, insanlığın ortak mirası olarak yüzyıllardır nesilden nesle aktarılan bir değer olan vicdanı merkeze alıyoruz. Vicdan, yalnızca bireysel bir ahlâk ilkesi değil; toplumların adaletle ayakta kalmasını, kurumların meşruiyetini, bilginin hakikatle bağını koruyan bir mihenk taşıdır. İçinde yaşadığımız çağda bilgiye erişim hiç olmadığı kadar kolaylaşsa da o bilgiyi insanlık onurunu gözetken bir anlayışla yoğuracak vicdan sahibi nesiller yetiştirmek her zamankinden daha büyük bir sorumluluk hâline gelmiştir.

İlim Yayma Vakfı olarak ilme, hikmete ve insanlığa dair tüm faaliyetlerimizde bu vicdanî hâfızayı diri tutmayı vazife biliyoruz. Çünkü biliyoruz ki ilim; insanı yaşatmak, hakikati müdafaa etmek, adaleti güçlendirmek için vardır. Vicdandan kopmuş bir bilginin ise ne topluma ne de insanlığa bir faydası olabilir. Bu hakikat, bugün özellikle Gazze’de yaşanan insanlık dışı tablo karşısında daha çarpıcı bir şekilde görünür hâle gelmektedir. Bir halkın hâfızasının, şehirlerinin, kütüphanelerinin ve çocuklarının hedef alındığı bu yıkım; sadece siyasi bir kriz değil, vicdanın küresel ölçekte nasıl köreltildiğini gösteren acı bir sınavdır. En temel insani değerlere sahip çıkması gereken kurumların sessizliğe büründüğü bir atmosferde, vicdanı diri tutan her söz, her ilmi çaba ve her insani duruş daha da büyük anlam taşımaktadır.

Tam da bu nedenle, vicdanın ve hakikatin taşıyıcısı olan ilmî üretimi kurumsal düzeyde desteklemek; adalet ve merhamet eksenli bir ilim anlayışını teşvik etmek Vakfımızın öncelikli sorumluluk alanlarından biri hâline gelmiştir. Bu anlayışın somut bir yansıması olan İlim Yayma Ödülleri, ülkemizin ilmî üretimini uluslararası ölçekte görünür kılmayı ve Türkiye Yüzyılı vizyonunun fikrî zeminini güçlendirmeyi amaçlayan önemli bir girişimdir. Bu vesileyle, 2025 yılı İlim Yayma Ödülleri’ne layık görülen tüm bilim insanlarını tebrik ediyor; başarılarının ilim dünyasında kalıcı etkiler üretmesini diliyorum. Hedefimiz, bu topraklarda filizlenen ilim geleneğinin 2027 itibarıyla dünyanın farklı ülkelerinden akademisyenlerin başvurduğu, bilim dünyasında saygınlığı kabul edilen bir ödül programına dönüşmesidir.

Geçtiğimiz aylarda dar-ı bekaya irtihal eden Vakfımızın muhterem kurucularından Yurdakul

Necmeddin Bilal ERDOĞAN

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı

Dağoğlu’nu rahmetle yâd ediyorum. İlme, eğitime ve vakıf medeniyetimize ömrünü adanmış bu kıymetli büyüğümüzün hizmetleri, bugün yürüttüğümüz çalışmaların manevi zeminini oluşturmaya devam etmektedir. Merhuma Allah’tan rahmet; ailesine, yakınlarına ve tüm vakıf camiamıza başsağlığı diliyorum.

Dosya konumuza değer katan hocalarımıza ve yazılarıyla bu sayıyı zenginleştiren öğrencilerimize teşekkür ediyorum. Bu sayı kapsamında ayrıca Vakfımızın çeşitli birimlerinin yürüttüğü çalışmaları, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitemizdeki güncel gelişmeleri ve İlim Yayma Ödülleri’ne ilişkin haberleri de okuyucularımızla paylaşıyoruz.

İnsanlığın ortak mirası olan vicdanı yeniden hatırladığımız bu sayının, ilim yolunda yürüyen tüm gençlerimize ilham olmasını diliyorum.

Selam ve muhabbetle.

Elinizi Vicdanınıza Koyun:
Vicdan Diye Bir Şey Var Mıydı?
Prof. Dr. Dursun Ali TÖKEL

4 - 9

Vicdan:
Edebiyat ve Musikimizdeki Yansımaları
Prof. Dr. Süleyman ERGUNER

10 - 18

Javert'in İkilemi:
Kanun mu? Vicdan Mı?
Prof. Dr. Cihan OKUYUCU

19 - 21

Kur'ân Araştırmaları Kongresi
Hatice Ece ERÇİN

22 - 26

Balkanların Kalbine Yolculuk:
Bosna-Hersek
Ahmet Hilmi ERMiŞ

27 - 34

Mısır'ın Baş Şehri:
Kahire'ye Yolculuk
Elif ÜNAL

35 - 37

Vicdan:
İnsanın Fıtrat Terazisi
Fadime EREN

40 - 41

İnsanın Kendine Yolculuğu:
Âkif'le Vicdanı Yeniden Düşünmek
Uğur YOKSUL

42 - 43

Bülten | Eğitim ve Kültür Müdürlüğü

63 - 64

Bülten | Yurtlar

66 - 75

Bülten | İlim Yayma Ödülleri

76 - 81

Bülten | Sabahattin Zaim Üniversitesi

82 - 86

İlim Yayma Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi:
Necmeddin Bilal ERDOĞAN

Yazı İşleri Müdürü:
Osman YILMAZ

Yayın Yönetmeni:
Osman YILMAZ

Editör:
Melih Sadık KÜÇÜKER

Yayın Kurulu:
Abit BALİN
Osman YILMAZ
Mehmet Ali YAFEZ
Abdullah ARSLAN

Katkıda Bulunanlar:
Abdulkadir ÜNAL
Mustafa ÖZTÜRK
Osman ACUN
Gönül PARTALCI
Muhammed Ali AKARSU
Muhammed ZENGİN
Ömer BAŞBUĞ
İsmail ÇILGINOĞLU
Ahmet Sefa KIRATİK
Ömer Faruk YAMAN
Muhammed İkbāl TUZCU
Nurullah POSLU
Ahmet ÖNCEL
Mehmet Selim OKUYUCU
Serhat PEYNİRCİ

Kapak Tasarımı:
Erva SALİHOĞLU

Dergi Tasarımı ve Uygulama:
Alaaddin ŞAHİN

İletişim:
Molla Hüsrev Mah. Akıfpaşa Sk.
No: 6-12 34093 Vefa, Fatih - İstanbul
0212 511 22 90
vefadergisi@iyv.org.tr

www.iyv.org.tr

[@](#) [|](#) [|](#) [|](#) [|](#) [|](#)
/ilimyaymavakfi

Vefa Dergisi, İlim Yayma Vakfı tarafından senede iki defa yayınlanan bir dergi-bültendir.

Yazılardaki üslup ve hukukî sorumluluk yazarlara aittir.

Hepimiz “Vicdan”dan bahsediyoruz. Peki açıkça Hsoralım “Vicdan” diye bir kelime var mıydı? Varsa ne kadar zamandır vardı?

Benden “Vicdan”a dair bir yazı istendiğinde düşündüm: Vicdan hakkında ne yazabilirim? Hayatı okuyup yazmakla geçen ve işi de bu olan insanlar olarak ilk yaptığımız şey kafamızın içini bir yoklamaktır: Vicdan hakkında neler biliyorum? Hangi kaynaklara gidebilirim? Mesleğim Divan edebiyatı üzerine olduğuna göre Divan edebiyatında vicdan hakkında acaba ne gibi metinler var? Varsa kimlerde var? Daha da geniş bir perspektiften düşünecek olursam yüce kitabımız Kur’an’da vicdanla ilgili hangi ayetler var? Hadislere bakarsak vicdana dair neler bulabiliriz?

Bu yoklama işi uzun müddet devam etti. Sonuç: Ne Kur’an’dan aklıma bir şey geldi ne Hadislerden ve ne de Divan edebiyatından. Yıllardır çok çeşitli kavramlara dair onlarca yazı yazan bir insan olarak bu ilk defa başıma geliyordu. Vicdana ait Mehmet Akif’in “Ey Müslümanlar, Allah’tan nasıl korkmak lâzımsa öylece korkunuz...” (Âl-i İmrân, 102) ayetinin tefsiri mahiyetinde;

“Ne irfandır veren ahlâka yükseklik ne vicdandır;

Fazîlet hissi insanlarda Allah korkusundandır.

Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havfı Yezdân’ın

Ne irfânın kalır te’sîri kat’iyyen, ne vicdânın”

Beyitleri dışında kafamın içinde hiçbir bilgi ve referans yoktu. Kendim de şaşırdım kaldım. Sonra bunun sebebini düşündüm. Bu nasıl olabilirdi? Ya da buna sebep ne idi? Çok kısa bir araştırma sonucunda sebebini buldum:

“Vicdan” kelimesi kökenlerden gelen, tarihi, edebi, dini kaynaklarda geçen bir kelime

Elinizi Vicdanınıza Koyun: *Vicdan Diye Bir Şey Var Mıydı?*

Prof. Dr. Dursun Ali Tökel
FSM Üniversitesi Öğretim Üyesi

değildi. Bugün kullanmakta olduğumuz medeniyet, tenkit, hars gibi Tanzimat sonrası “uydurulmuş” kelimelerden biri idi. Tanzimatçılar Fransızca tercümeler yaparken nasıl Civilisation karşılığı Medeniyet kelimesini, Critique karşılığında tenkit kelimesini uydurmuşlarsa, yine Fransızca “conscience morale” karşılığında da “Vicdan” kelimesini “icat” etmişlerdi. Dolayısıyla mazisi çok yakın bir dönem olduğundan bizim literatürümüzde de (Osmanlı Dönemi ve tabii ki öncesi) kullanılmıyordu. Ancak Tanzimat sonrası metinlerde görülen bu kelime daha sonra hızla hayata, edebiyata, dini terminoloji ve felsefeye dahil olmuş, hakkında pek çok tartışmalar yapılmış, makaleler, kitaplar yazılmış, tezler hazırlanmış bir kavram olmuştu. Kelimenin bu kısa tarihçesini bilmeyenler haliyle onu çok eski ve kadim bir kelime zannediyordu.

Bir Kavramın İhdası

Diyanet İslam Ansiklopedisinde kelimenin tarihine ve kullanımına ilişkin ayrıntılı bilgi var. Yazıda, Batı’dan yapılan tercümelerde Fransızca hangi kelime ve kavramların vicdan ile çevrildiğine dair örnekler de mevcuttur. Yine İslam Ansiklopedisi’nde Vicdan kelimesinin bildiğimiz değil de gerçek anlamına ilişkin de şu bilgi verilir. “Sözlükte ‘bulmak, zenginleşmek, sevmek, üzölmek, öfkelenmek’ anlamlarındaki vecd kökünden masdar olan vicdân ve aynı kökten vücûdân, cide gibi kelimeler “bolluk, rahatlık, zenginlik”, vecd ise “üzöntü”, ayrıca “sevgi” mânasına gelir”. Yani şu anda kullandığımız anlamda bir anlam alanı bulunmamaktadır.

Dolayısıyla Vicdan kelimesinin Osmanlı’nın son döneminde, yani Tanzimat sonrası periyotta ortaya çıkmıştır. “Osmanlıların son dönemiyle Cumhuriyet döneminde Batı ahlâk felsefesine dair eserlerin Türkçe’ye çevrilmesi sürecinde Fransızca’da ahlâkî şuuru ifade eden “conscience morale” tamlamasının vicdan kelimesiyle karşılandığı görölmektedir.” Batılılar ise bu kelimeyi Roma’dan tevarüs etmişler. Zira eski Yunancada “vicdan”ı karşılayan bir kavram yokmuş: “İlginçtir, ilkçağ Yunanlarında, bizim “vicdan” (conscience) sözcüğümüze denk gelen tek kelime yoktu. Ancak, ahlaki hislerin ikna edici etkisini anlamak için bu sözcüğe ihtiyaç duymuyorlardı. Özgöl “vicdan” sözcüğünü daha sonra Romalılar icat etti. Latince con, ‘müşterek’ anlamına gelirken, scientia ise ‘bilgi’ demektir. O halde con scientia kabaca, ‘toplum standartlarına dair bilgi’ anlamındadır.”

Peki vicdan kelime veya kavramı bizim klasik literatürümüzde hiç kullanılmıyor muydu? Kullanılıyordu ama bugünkü gibi değil: Ömer Türker “Vicdan kelimesi, Batı ahlak felsefesi eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle yaygın olarak kullanılmaya

başlamıştır. Kelime ahlaki bilinç anlamına gelen ‘moral consciousness’ ifadesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.” dedikten sonra Klasik literatürde vicdan kelimesi ve türevlerinin iki alanda yaygın şekilde kullanıldığını söylüyor. Birincisi tasavvufta vicdan kelimesi, ikincisi kelim ve mantıkta görölen vicdaniyet kelimesi. “Tasavvufta vicdan kelimesi “müşahade” anlamına gelir. Kelim ve mantıkta ise kişinin açlık ve tokluğunu bilmesi gibi insanın kendi içinde bulunduğı durumları bildiren önermeler anlamına gelir.” demektedir. Yani klasik literatürde vicdan kelimesi olmakla beraber bugünkü kullanımıyla alakası yoktu.

Modern Arapça’da da vicdan kelimesinden ziyade “zamir” kelimesi kullanılmaktaymış: “Modern Arapça’da ise bazan vicdan, çoğunlukla da zamir (insanın içinde sakladığı şey, sır) kelimesi kullanılmaktadır. Muhammed ez-Zâhid ve arkadaşlarının hazırladığı el-Mevsû atü’l-felsefiyyetü’l- Arabiyye’de (Beyrut 1986) ilgili madde “Zamîr” başlığını taşır.” (İA)

Tanzimat döneminde yazılan sözlüklere baktığımızda da bu kelimenin sözlüklere yeni girdiğini görüyoruz. Birkaç örnek verelim:

Kamus-ı Türki:

“1. Bulma, bir şeyi bir halde görme. 2. Kalple hissetme, duygu. 3. Vecd u hâl, istiğrak. 4. İnsanın kalbinde olan ve bir his-i hafi ki iyilik etmekten müteleziz ve kötölük etmekten muazzep olur ve iyiyi kötöden fark u temyiz ider. Bunu vicdanım kabul etmiyor.”

Kamus-ı Fransevi:

Osmanlıca-Fransızca bu sözlükte “vicdan” kelimesi “conscience” olarak verilmiş ve karşısına da: “signification nouvelle” yani “yeni anlam” yazılmış. Demek ki Kamus-ı Fransevî’ye

göre de bu kelime yeni bir kelimedir. Ve bu sözlüğe göre “vicdan” kelimesi Fransızca “conscience” karşılığı türetilmiştir, conscience ise “farkındalık” demektir.

Resimli Kamus-ı Osmanî:

“Muhakeme-i akliyenin neticesi. Hiss-i derûnî bir şeyin iyi veya fena olduğunu ihsas ve ifham eden kuvve-i dahiliye.

Almanca-Osmanlıca Sözlük:

Bu sözlük ise Vicdan kelimesini şu şekilde Almanca’ya çevirmiş: “Iebhaftes inneres Gefühl (canlı iç duygu), Gewissen: Vicdan”

James William Redhouse:

Redhouse, 1856’de Londra’da yayınlanan ve Türkçe’nin en muteber sözlüklerinden biri olan Redhouse Sözlüğüne “vicdan” maddesini almamış. Demek ki o Türkçe üzerine araştırmalarını yaparken henüz bu kelime hayata katılmamıştı. Aşağıda sözlüğünden aldığım görseli de ilave ediyorum. Görüldüğü gibi “Vav” maddesinde “Vecd” kelimesini almış ve onu “vicdan”la eş anlamı göstermiş. Yani bu sözlüğe göre “vecd” ve “vicdan” aynı anlama gelir. Bilindiği gibi vecd: “Bir şey karşısında duyulan hayranlık veya sevgiden dolayı kendinden geçme durumu, istiğrak hâli” demektir. Yani Redhouse’da “vicdan” vecd anlamına geliyor, bugünkü anlamla ilgisi yok. Sözlük “Vecd” kelimesinden sonra doğrudan “Vec” kelimesine geçmiş. Eğer “vicdan” kelimesi olsaydı bu iki kelime arasında bir yerde olacaktı.

1940’lı yıllarda da “şuur” kelimesine karşılık olarak “bilinç” kelimesi türetilmiş, “vicdan” karşılığı olarak da “bulunç”. Kadere bakın ki “bilinç” tutmuş ama “bulunç” tutmamış.

وجد vèjd, وجدان vîjdān, s. a. Ecstasy,
ecstatic rapture (of saints).
وجع vèjâ, s. a. A pain ; an ache.

Vicdan Yokken Ne Vardı?

Tanzimat’tan beri bir kavramlar kaosunda boğuşup duruyoruz. Neyi tartışıyorsak, bunu aşağı yukarı Batı’nın kavramları dahilinde veya sınırlarında yapıyoruz. Bu kavramlar bize gelmeden ne haldeydik bunu bir türlü bilemiyoruz. Bu demektir ki bütün bu tartışmalar yaparken aslında havanda su döğüp duruyoruz. Hangi kavrama el atsak içinden çıkılmaz bir kısır döngüyle korkunç bir girdaba sürükleniyoruz.

Bugün klasik şairlerimizi de modern şairlerimizi de değerlendirirken birtakım terimler kullanıyoruz: Romantik, lirik, satirik, didaktik, epik, pastoral... Bunların hiçbirisi bize ait terimler değil. Bu mantığa göre Nâbî, “didaktik” bir şair. Halbuki Nâbî kendisini “hikemî şiir” anlayışı

içinde değerlendirdiğimiz büyük bir hikmet şairi. Şair, kendisinin hikmet burçlarını yokladığını söylüyor biz ona “öğretmek amacıyla yazılan metinler” anlamına “didaktik” diyoruz. Nâbî sadece bu muydu? Böyle deyip yaftalayınca haliyle Nâbî’yi de rafa kaldırıp atıyoruz. Onlara hikmet nazarıyla bakmayı bize öğretselerdi, onların hikmetleriyle bizi besleselerdi, bu hikmet, hakikat ve irfan kaynağını bize dost etselerdi şiirimiz, düşüncemiz, duygu ve düşünce dünyamız bu kadar fakir ve kısır mı kalırdı?

Yahya Kemal “Edebî yazılarımızı Frenk lügatleri sardı. Bize kendi şiirimizden bahsedenler bir düzine ecnebî sıfatları kullanıyorlar.” Cümleleriyle başladığı Aşk (Lirizm) başlıklı yazısında Fuzûlî’ye lirik denilmesi üzerine uzun bir yazı kaleme alıyor ve bu tabirin neden çok fahiş bir kullanım olduğunu derin bir içgörü ile açıklıyor. Yahya Kemal’in bu yazıda lirik sıfatının “Lir” adlı çalgı aletinden türetildiğini söylemesi ve Batılıların bir kavram icat ederken bunu nesneden yola çıkarak yaptığını, bizim ise meselenin nev’ine baktığımızı ifade etmesi başlı başına tartışmamız gereken ibretlik bir konudur. Ona göre biz “Aşk”ı kaybedince “lirik”e mahkûm bırakıldık. Oysa aşk’ın yanında lirik’in esamesi mi okunur! Bu yazı tam anlaşılmadan bu meseleye dair trajedimiz de hakkıyla anlaşılamayacak.

Biz bugün “minyatür” deyip duruyoruz. Üniversitelerimizde bu adla bölümler var. Kendilerine “minyatür sanatçısı” diyen insanlar var. Halbuki onların minyatür diye incelediği şeye o resimleri yapanlar “minyatür” demiyordu, “nakş” diyordu, “suret” diyordu. Mesela en büyük nakkaşımız Levnî de kendisine “minyatürcü” demiyordu, “Nakkaş” diyordu. Şimdi biz, yapanın “Nakş”, “Suret” dediği şeye Latince “kırmızı” kelimesinden türetilmiş “minyatür” diyerek onu anlayacağımızı mı zannediyoruz? Mümkün değil anlayamayacağız. Zira şu hakikati çok iyi bellememiz gerekiyor: Bir varlığa ad olmuş kelimenin etimolojisini çözüp anlamadan o şeyi de asla hakkıyla anlayamayız. “Nakş” yaptığını söyleyen sanatkârımız, kendi yaptığı nakş’ı yaratana da “Nakkâş-ı Ezel” diyordu. Şimdi biz “Nakkâş-ı Ezel”den bahsetmeden nakş’ı ve nakkaş’ı anlamaya çalışıyoruz. O “Suret” derken bir de “Sîret”ten bahsediyordu. Siz ne sirete gideceksiniz ne de “suret” “sîret” meselesine değineceksiniz, ama onların yaptığını da çözmeye çalışacaksınız! İşte burada derin bir kaos başlıyor ve biz halen bu kaosu girdabında çırpınıp duruyoruz.

Mesela “medeniyet” kavramını ele alalım. Tanzimat döneminde Fransızcadan tercümeler yapılırken “civilation” kelimesini nasıl Türkçeye çevireceklerini bilememişler. Sonra kelimenin köküne bakarak, “civil” kelimesinin “şehir” anlamından yola çıkarak, Arapça’da “şehir” anlamına gelen “medine” kelimesinden “medeniyet”i türetmişler. Şimdi biz medeniyet nedir tartışırken aslında Batılı manada civilation’u mu tartışıyoruz, yoksa şehiri mi, şehirleşmeyi mi? Daha vahim soru şudur: Batılıların civilation dediği kavram acaba Osmanlılarda ne ile karşılanıyordu, bunu biliyor muyuz? “Yoktu ki” diyemeyiz, o zaman “Osmanlı medeni değildi” mi diyeceğiz? Kimi buna “umran” demiş, kimi “irfan” demiş, sonra “uygarlık”ı türetmişler. Ama Osmanlı’da ne ümrandı bu hal ne de irfandı. Acaba ne idi? İşte burada saplanıp kalıyoruz.

Sadece bu değil tabii ki. Bir de “kültür” kelimesi var. “Culture” şeklinde yazılan bu batılı kelimeyi de düşünmüşler nasıl çevirelim diye. Ziya Gökalp “hars” olsun demiş, culture’nin “ekin” anlamında yola çıkarak zira “hars” da Arapça “ekin/ekmek” demek. Bir müddet böyle kullanmışlar, sonra “hars” tutmayınca, kültür olarak aynen kullanmaya devam etmişler. Ardından bir başka kavgamız daha çıkmış. Kültür mü kapsayıcıdır yoksa medeniyet mi? Yaklaşık 150 yıldır tartışıyor aydınlarımız; kimi kültürü kapsatıyor kimi de medeniyeti. Bir kör döğüşüdür gidiyor. Osmanlı’da kültür ve medeniyet denilen şeyler her ne ise onlar da hayatta var ve baki iken bunlar hangi kavramlarla karşılanıyordu? İşte bunu da bir türlü kavgaya dahil edemiyoruz.

Vicdan da bu kavramlardan biri değil mi? Biz “vicdan” kelimesini kullanmıyorken, acaba bugün “vicdan” denilen var oluşumuza sahip değil miydik? Tabii ki sahiptik. Yani “vicdansız” değildik. Peki bunu ne ile ifade ediyorduk? Bunu bilmeden yaptığımız her tartışma bir nevi havanda su döğmeden ibaret kalıyor, zira neyi tartıştığımızın derunî farkında olamıyoruz.

Vicdanla Neleri Kaybettik?

Sakın ola ki vicdan karşıtı gibi algılanmayalım. Sadece bir kelime ile neleri kazanıp neleri kaybettiğimizi anlamaya çalışıyoruz.

Girişte, Kur’an’da “vicdan” kelimesinin olmadığını söylemiştik. Kelime yok diye “vicdan” denilen şey her ne ise o da mı yok? Tabii ki var. Peki ne şekilde var?

“Kur’an’da insanın psikolojik yapısıyla ilgili olarak en çok geçen kelimelerden nefis, vicdanın tesirini de içine alan geniş bir anlama sahiptir. İnsanın kişiliğini

ve benliğini meydana getiren, bütün yeteneklerinin merkezi olan ve çeşitli mertebelerden teşekkül eden nefsin benmerkezci ve hazcı durumuna “nefs-i emmâre” (Yûsuf 12/53), kendini sorgulama ve değerlendirme boyutuna “nefs-i levvâme” (el-Kıyâme 75/2), dinî ve ahlâkî değerlerle tam uyumlu en üst basamağına da “nefs-i mutmainne” (el-Fecr 89/27-28) denmiştir. Kur’an’a göre nefis, vicdanî boyutu sayesinde kendini denetleme ve buna göre ödül veya ceza verme yetkisine sahiptir (el-Enbiyâ 21/64; en-Neml 27/14).” (DİA) Demek ki “Nefsin ayırt etme kabiliyetinin vicdan kavramıyla yakından alakalı olduğu ve nefis kavramının vicdan boyutunu da içeren biçimde kullanıldığı görülmektedir.”

Sadece nefis mi? Tabi ki değil. Kur’an’da bazen “Kalb” kelimesi de vicdan anlamına kullanılmış:

“Kur’ân-ı Kerîm’de yine sıkça geçen kalp kelimesi bazı âyetlerde vicdan anlamına da gelmektedir. Buna göre iyi ve kötü eğilimlerin mücadele alanı olan kalp, imana ve ahlâkî selâmete ulaşma yolunda her türlü kötü duygudan uzak tutulmalıdır (el-Mâide 5/41; el-Ahzâb 33/53). Âhirette kurtuluşa erebilmek için Allah’ın huzuruna temiz bir kalple varma gereğini bildiren âyetteki “kalb-i selîm” terkibi de (eş-Şuarâ 26/89) her türlü sorumluluğun yerine getirilmesinin huzurunu taşıyan vicdanî nitelemektir. Aynı zamanda insanın davranışlarını denetleyen kalbin bu işlevini yerine getirip getirmemesine göre nitelik kazanacağını bildiren birçok âyet vardır. Buna göre kötülüğü tercih edip yoldan sapanların kalpleri mühürlenmekte (el-Bakara 2/7; el-A’râf 7/101; Muhammed 47/16), katılaşmakta (el-Mâide 5/13; el-En’âm 6/43), perdelenmekte (el-En’âm 6/25) ve sonuçta gerçeği algılayamaz duruma gelmektedir (el-A’râf 7/179; et-Tevbe 9/87, 93). Hz. Peygamber’in çevresindeki insanlara nâzik ve yumuşak davranmasının önemini vurgulayan âyetteki “galîzu’l-kalb” (katı kalpli) ifadesini (Âl-i İmrân 3/159) Türkçe’de “acımasız, vicdansız” şeklinde karşılamak mümkündür. İradelerini iyilik yolunda kullananların kalpleri sekînet, sebat, iç tatmin, gönül huzuru gibi mânevî hazlarla ödüllendirilmektedir (el-Bakara 2/260; Âl-i İmrân 3/126; el-Mâide 5/113). (DİA)

Bunlardan başka “fıtrat” kelimesi de Kur’an’dan vicdan anlamına kullanılan kelimelerdendir: “İnsanın hakkı benimsemeye yatkın olan tabiatını belirten “fıtrat” kelimesi en saf haliyle vicdanî da içine alan bir içerik taşımaktadır (er-Rûm 30/30).” (DİA)

Gördünüz mü “Vicdan” hayatımıza girdiğinden beridir ki biz artık; “nefis”, “nefs-i emmâre”, “nefs-i levvâme”, “nefs-i mutmainne”, “kalb”, “kalb-i selîm”, “galîzu’l-kalb”, “fıtrat” kelime ve kavramlarını konuşmaz, tartışmaz, araştırmaz

olmuşuz. Acaba bunlar bugün vicdan dediğimizin nelerini en ince detaylarına kadar konuşmaya ve anlamaya vesile oluyordu? Onu da bilmiyoruz artık. Yani bu demektir ki bir vicdan hayatımızda nice kavramları konuşturmaz, araştırmaz, soruşturamaz kılmış. Bu Kur'anî kavramlar hiç konuşulmuyor veya tartışılmıyor demiyoruz elbette, tabii ki yazılıp tartışılıyor, irdeleniyor ama "vicdan" kavramı dahilinde değil işte.

Bir kelime ile onlarca kelime ve kavramı tarihin tozlu raflarına kaldırıp atmışız. "Aldığımız verdiğimiz değdi mi?" diye bir soru sorarsak, "elbette değdi" diye bir cevap veriyorsak sorun yok. Ama "bir yanda kaybolan onlar, bir yanda onların yerine oturmuş bir, nasıl değdi deriz!" diyorsak derin derin düşünme vaktidir. Kendilerini kendi kavramlarıyla konuşmayanlar, Ahmet'i, George diyerek, Ayşe'yi de Elizabeth diyerek anlamaya çalışıyorlar.

Kaynaklar

1. <https://safahat.diyaret.gov.tr/PoemDetail.aspx?bID=10&pID=69>
2. Osman Demir, "Vicdan", Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA).
3. Paucia S. Churchland, Vicdan Ahlakı Sezginin Kökeni, (Çev: Mehmet Doğan), Koç Üni. Yay., İstanbul 2021.

4. Ömer Türker, "Hanefi Usul Geleneğinde Vicdaniyet Kavramı: Ahlakî bilincin Nesnel Doğası" İslam Düşüncesinde Vicdan Kavramı, İlem Kitaplığı, Nobel Yay., İstanbul 2018, s. 3. https://www.ilem.org.tr/images/vicdan_kitabi.pdf

5. <https://www.osmanlicasozlukler.com/fransevi/tafsil-69371-d14.html>, erişim: 16.11.2025

6. <https://www.osmanlicasozlukler.com/resimlikamus/tafsil-539318-v67.html>

7. <https://www.osmanlicasozlukler.com/almanca/tafsil-433603.html>

8. Redhouse, Redhose's Turkish Dictionary, London 1880, s. 851.

9. Yahya Kemal, Edebiyata Dair, İstanbul Fetih Cemiyeti Yay., s. 36.

10. Ömer Faruk Erdem, "Vicdan ve Vicdanın Ahlakî Değeri Üzerine Bir İnceleme", <https://dergipark.org.tr/download/article-file/1952985>

Vicdan; Edebiyat ve Musikimizdeki Yansımaları

Neyzen, Prof. Dr. Süleyman Erguner
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Öğr. Üyesi

Dini, manevî birçok açılımı olan *vicdan* hakkındaki bu yazıma nereden başlamak gerekir diye düşünürken aklıma gönül gözü açık olan üstadımız merhum Âşık Veysel (1894-1973)'in mısraları geldi: (1)

*Yalanı görünce bereket kaçtı
Vicdan ile yalan bir kavralaştı*

*Vicdan yalanları çiğnedi geçti
Her ana doğurmaz böyle bir yigidi*

Bu mısralarda “vicdan ile yalan” birbirinden farklı olarak zikrediliyor. Vicdan, soyut bir kavram ve insanın manevî ahlâkî terazisi olup *yalan* ise hangi amaçla olursa olsun insanın bilerek kendi akli ve davranışsal düzenine göre gerçek dışı söylemleri ve hareketlerdir. Son zamanlarda çok konu edilen “beyaz yalan” kaçıışı ise kişinin kendini avutması, kendi iç muhasebesini yani *vicdan muhasebesini* daha rahatlatmak için kullanılan terimsel yöntemdir. Veysel, yalanın zararlarını söylerken onun karşısındaki yalanı yok edici ve yalan savarı olan *vicdânı* yigitlikle eşleştiriyor.

Âşık Veysel'in Kıbrıs'ta “1974 Barış Harekâtı”ndan önce olan olaylardan etkilenerek, öfkelenerek “vicdan” kavramını, duygusunu kullandığını görüyoruz;

*Masum yavruların nedir günahı
Bu hareket gücendirir Allah'ı
Türk ordusu kullanırsa silahı
Tedavisi derdin dört olur gider
İnsanlık kahretmiş sizden kaçıyor
Nefret kapıların size açıyor
Vicdan sizden çok uzaktan uçuyor
Zulüm var adalet nerd'olur gider* (2)

Yazımız, *vicdân*ın edebiyat ve musikimizde nasıl konu edildiği, dile getirildiğini sınırlı sayfalar içinde ortaya koyabilmek...Bu bakımdan biraz şiirlerden ve sözlü musikimizden söz edeceğiz. Yoksa, musiki nağmelerinin *vicdan* içermesi, *vicdanlı* olması söz konusu değildir. Ancak, çok hızlı nağmelerde veya alışagelmış ses sahası dışındaki tiz ve pes bölgelerdeki notaların varlığında bestekârın icracıyı zorlayarak *vicdansızlığından* (!) bahsetmek gerekir. *Vicdân*ın çeşitli yansımalarına daha geniş değinmeden önce, *vicdânı* dîni ve manevî açıdan biraz olsun ele almak isterim...

Bir dine mensup olan milletler, o dine kendi üsluplarıyla inanmaz ve ona kendi sanat ve *vicdan* dünyalarından yeni hareketler katmazlarsa dinler canlılıklarını kaybedip yaratma ve yükseltme güçlerinden uzaklaşırlar. İşte Anadolu erenleri düşünerek, araştırarak Allah'ı kendi *vicdan*larında bularak inanışın sırlarını öğrenmişlerdir. Ahmed Yesevî, Mevlâna Celâleddin-i Rûmî, Hacı Bektaş Velî, Pir Sultan Mehmed ve Yunus Emre gibi bu îman ve *vicdan* terbiyesinde görev yapmış Anadolu şairleri, evliyalardır. Âşık Veysel'in dediği gibi ‘uzun ince bir yol’ ama sabırlı bir yolda birçok güçlüklerle karşılaşılınca edinilen tecrübelerle millî terbiyeden, *vicdan* ya da *vicdânî terbiyeden* söz edebiliriz. Buradan hareketle, milletimizin *vicdânını* terbiye etmesini şöyle açıklayabiliriz. Türk milletinin inanma ve ibadet üslubu vardır ki diğer İslâm ülkelerine göre daha gelenekseldir. Milletimiz, atâ ve evliyâ derecesindeki büyüklerinin, erenlerin manevî korumalarına çok önem verip güvenir. Hoca Ahmed Yesevî, Abdülkadir Geylânî, Cüneyd-i Bağdâdî gibi manevî büyüklerimiz himayelerinde, Resûl-i Ekrem Muhammed Mustafa (s.a.v.) efendimizin önderliğindeki Allah'a îman ve inançla işlenmiş kalp, gönül ve aklın içsel sesi-kanaati, düşüncesi ve aksiyonu *vicdan* kavramını ortaya koyar. Bu ölçüler içinde *vicdanlı* ve ahlâklı olmak uzun süreçte bireyin ve milletin *vicdânının* ‘geleneksel terbiyesi’dir. ‘Vicdan’ kavramının hayatımızdaki çeşitlemelerine geçmeden önce ne demek olduğunu gerek kelime yapısı gerek dîni-manevî, ahlâkî, adaletli olma durumlarındaki açıklamasını şöyle yapabiliriz.

Vicdan, Arapça “vecede” fiil kökünden türetilmiştir. ‘vecede’ fiili, duygusal, içsel, ve zihinsel pek çok psikolojik durumu anlatan bir kelimedir. Bu fiilin master şekli olan ‘*el-vucud*’, beş duyu organıyla ‘*bulma*’yı karşılamakta (bir şeyin tadını, sesini, kokusunu, sertliğini bulmak gibi), yani insanların ‘şehvet (bedenî istekler)’ ve ‘gazap (bedenî tepkiler)’ gibi güdülerinin karşılanması ‘*vucud*’ kelimesinin köküyle bağlantılıdır. (3)

Vicdan; kişinin eylem ve sözleri kendi ahlâk değerlerini kendiliğinden yargılamasını sağlayan iç yeti ya da kişiyi bunu

yapmaya yönelten iç duyudur. Vicdan, iç bilinç düzeyidir. Vicdan, felsefe dilindeyse, ahlaki bakımdan neyin doğru neyin yanlış olduğunun, doğru ile yanlışın ilkelerinin ya da iyi ile kötünün neliğinin dolaysız kavranışını sağlayan, her insanda var olduğu düşünülen bir tür “ahlakî bilinç”tir.(4) İslâm ahlâkçıları, *vicdân*ın akla öncülük ettiğini ve onu düzenlediğini, iyi veya kötü davranışların sonucunda rûhu rahatlattığını ya da ona azap verdiğini belirtirler. Eserlerinin birçoğunda insanlığın kararmamış ve bozulmamış *vicdan*ına seslenen Kırgız yazar, üstad Cengiz Aytmatov (1928-2008), insanın kendi yaratılışına, yani fitratına uygun davranması gerektiğine vurgu yapmış ve idealize ettiği tipleri de bu doğrultuda şekillendirmiştir. Evrendeki bütün varlıkların içinde en masumu ‘çocuk *vicdanı*’dır. Bunun yanında *insanlık vicdânı*, *ilâhi vicdan* ve *evrensel rûhun vicdânı*, *evrensel dürüstlük*, yani insandaki *bozulmamış vicdan* gibi *vicdan* unsurlarını eserlerinde tespit edebileceğimiz Aytmatov, *vicdan* kavramı üzerinden, bir bakıma insanlığın *vicdan muhasebesini* yapmaktadır. (5)

Çok sayıda anlamı barındıran bu kelime, Türkçe’de: “Kişiyi kendi davranışları hakkında bir yargıda bulunmaya iten, kişinin kendi ahlak değerleri üzerine dolaysız ve kendiliğinden yargılama yapmasını sağlayan güç” (*Türk Dil Kurumu Sözlüğü*) olarak tanımlanmıştır. *Vicdan*; en genel anlamda, kişinin davranışlarını,

bir olay karşısındaki tutumunu, verdiği tepkilerle karşısındaki insan ve insanlara hatta kedi, köpek ve bitki bile olsa da tüm yaratılanlara karşı kötü maksatlı düşünceler ve yaptırımlarıyla ortaya koyduğu kendi ahlâksız davranışlarını dolaysız bir biçimde kendiliğinden yargılamasını sağlayan iç yeti ya da kişiyi bunu yapmaya yönelten iç duyudur. Bir çiçeğe, bir kediye ihtiyacı olan suyunu vermemek *vicdanlı* olmamak yani *vicdansızlıktır*. Kişinin tüm davranışlarının doğru olup olmadığı-olamayacağının ahlâkî olarak değerlendirilmesi, kendi iç dünyasındaki adalet terazisinin tartımı-yargılama yetkisi ve yetisi kendisindedir. Karacaoğlan’ın bu mısralarında açık olarak *vicdan* kelimesi geçmese de gizli özne olarak hissediliyor; “*Ben değilim bunu kitap söyleyen / İnip aşkın deryasını boylayan/ Dilini dinleyip gıybet eyleyen / Oruç tutup beş vaktini kılmasın*”

Yapılan kötü davranış ve edilen söylemlerden sonra aklî ve kalbi duyguların devreye girmesiyle -ki bu bazı kişilerde hiç görülmez veya kolayca devreye girmez- *vicdan azâbının* duyulmasıyla ortaya çıkan *pişmanlık*, eski dilde *nedamet* “İşlenen kötülükten dolayı üzüntü ve pişmanlık duyma anlamında ahlâk terimi”dir. *Nadim olmak* ya da *pişman* olmak deyiimi bir bakıma *vicdan azâbıdır*; bunun da çözümü-şifâsı *tevbedir*. Türk musikisi üstadı Hüseyin Sadeddin Arel (1880-1955)’in Hüz zam makamında ve Durak formunda bestelediği eserin

sözleri Geredeli İsmâ Mahvî (1637-1715)’ye ait;

“*Hüdâyâ keşti-i cürm içre kaldım
Nedâmetle müdâm estağfirullah*

*Cenâbından umarız af ü gufran
Nedâmetle müdâm estağfirullah*”

Neyzen Tevfık (1879-1953), “*vidânî telakkiler*” deyimine *Ölçü* şiirinde yer vermiş ve *vicdan* ile *şeytan* arasındaki zıt ilişkiyi belirtmiştir (6) Şeytan, *vidân*ının en büyük düşmanıdır.

*İtimadım belki kalmıştır insanlığa
Günde bin kerre şeytan kalbimi
yoklar*

*Bizde vidânî telakkiler bu yolda
ölçülür*

*Zevk alır görse perişan halimi
toklar benim*

Üstad, *İkrarnâme* şiirinde hayatında yaşadıklarının muhasebesini-*vicdan muhasebesini* yaparak *vicdan azâbı* duygusunu belirtmiştir;

*Rû-siyâhım, pür günâhım, yok
yüzüm Peygamber’e / İstemem bir
türlü gitmek böyle rûz-ı mahşere
(7)*

Neyzen Tevfık, çok sevdiği köpeği Mernuş’una karşı duyduğu *vidânî* duygularıyla; insan olduğu için *vicdansızlıklar* yapmış olabileceğinden mısralarında köpeğinden af dilemiştir.

*Bu yolda cahilim, bildiğim kısa
Sen girdin toprağa ben düştüm
yasa.*

*Haklı haksız hatırını kırdımsa
Affet günahımı beşerim Mernuş!*

Neyzen Tevfik'in biricik köpeği için *vicdan muhasebesi* yaptığını görüyoruz da bir yakınına hatta anne ve babasına son anlarına kadar hizmet etmede nasibi olanları da bu kutlu *vicdâni* görevi yapmaları ne güzeldir. *İsrâ Suresi* (17/23)'nde de anne ve babaya hizmet göreviyle *vicdâna* atıfta bulunuyor; "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa, onlara hizmet et! Onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle." (İsrâ, 17/23)

Âşık Haşimi Aslıhak (1951-2020), *vicdan mahkemesi* ifadesiyle, insanın içsel hesabının kendi vicdanında olduğunu vurguluyor;

*Vicdan mahkemesi şahit istemez
Ne sorarsan kendi vicdanından sor"*

*İnsanlığa hiçbir zulüm göstermez
Onu yakandaki organından sor*

*Kişi vicdanıyla olsun başbaşa
Sapa saman toplar tez gelir tuşa
Haşimiyim seni tutsalar taşa
Gerçekler yolunu üstadından sor* (8)

Âşık Mahzuni Şerif (1951-2020)'te' vicdan;

*Vicdan bakkalında Hak
pazarında
Ben insan tartacak terazi olsam
Toprak insanların hizmetindedir
Fakire bir karış arazi olsam*

Mehmet Âkif (1873-1936),
"Ey Müslümanlar, Allah'tan
nasıl korkmak lazımsa öylece

korkunuz." (Âl-i İmrân/102)
âyet-i kerimesinde gizli olarak geçen vicdan ve Allah korkusuna mısralarında şöyle yer veriyor;

*Ne irfandır veren ahlâka
yükseklik, ne vicdândır;
Fazilet hissi insanlarda Allah
korkusundandır.
Yüreklerden çek
Ne irfânın kalır te'siri kat'iyyen,
ne vicdânın. (9)*

Âkif'e göre, insan ahlâkını yücelten ve güzelleştiren; insanı, *insân-ı kâmil* olmaya sevkeden "irfan" ve "vicdan"dan çok Allah korkusudur. Bununla birlikte Allah inancına sahip olmayan birçok kişide de 'vicdan duygusu' elbette bulunmaktadır. Allah ve âhiret inancına sahip olan ve bu inancı içselleştiren, eylem ve söylemlerinden dolayı Allah'a hesap vermekten sözde değil öзде korkanlarda 'vicdan duygusu' da kendiliğinden oluşmaktadır. Kâmil insan, Mevlânâ'ya göre Allah'ın bütün sıfatlarına nail edilmiş tek varlıktır, Allah'ın usturlâbı ve cemâlinin aynasıdır. *Ânasır-ı erbaa* denilen dört unsurun tamamı-özü gibi nebatat ve hayvanatın vasıflarından başka bir de anlayış ve akıl ve söz söyleme kabiliyeti taşımaktadır.

Ahlâk felsefesinde *vicdan*, kişinin kendi ahlâk değerlerini dolaysız bir biçimde sorgulamasını sağlayan iç duyu; kişinin kendi eylemlerine ahlâkî bakımdan hüküm verme yetisi gibi anlamlara gelmektedir. Ayrıca *vicdan*, ahlâkî bakımdan doğru ve yanlışın ilkelerinin ya da iyi ve kötünün neler olduğunun dolaysız kavranışı şeklinde

de tanımlanmıştır. Bir tür ahlâkî bilinç olan *vicdânın*, her insanda var olduğu kabul edilmiştir. İslâm ahlâkçıları, *vicdânın* akla öncülük ettiğini ve onu düzenlediğini, iyi veya kötü davranışların sonucunda rûhu rahatlattığını ya da ona azap verdiğini belirtirler. (10)

"Küfe" şiirinde babasının ölümünden sonra tıpkı küfeyle babasının geçimini sağlamak için yıllarca küfeyi taşıyarak kendisinin de hamallık etmesi için eğitim hayatını çok erken yaşta yarım bırakmak ve çalışmak zorunda kalan bir çocuğun hikayesi Âkif'i çok üzer. Onun duyduğu *vicdan azâbı* "O, yük değil, kaderin bir cezası ma'sûma.../ Yazık, günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!" (11) mısralarında ifade edilir. Hilmi Ziya Ülken (1901-1974)'e göre 'ahlâki yaptırım', hem içsel hem de dışsal olabilir. 'Ahlâki yaptırım' dışsal etki olarak övme, takdir etme, kötüleme ya da ayıplamayı görürken, içsel bir ahlâki yaptırım olarak *vicdan azâbı* ve *vicdani* rahatsızlık duymayı göstermektedir. (12)

Necip Fazıl Kısakürek (1904-1983), "ayna ve vicdan" metafor eşleşmesini şöyle yapmış;

*Çıkamam, aynalar, aynalar zindan.
Bakamam, aynada, aynada vicdan;
Beni beklemeyin, o bir hevesti;
Gelemem, aynalar yolumu kesti.*

Aynaya bakınca kendinizi, suretinizi görürsünüz. Bir de gönül aynası vardır, bu aynada her zaman Allah'ın tecellisi âşikâr olur, onu görene ne mutlu. Eğer, kötü nefisle, *vicdansızlıkla* amel etmişseniz. İşte bu aynayı *tövbe* ile silip Allah'a imanla cilalarsanız ilâhi cemali görürsünüz, terbiyeli, ahlâklı ve vicdanlı olursunuz.

Necip Fazıl'ın diğeri bir sözü; "Af var diye işlenen suçtan *vicdan* burkulur, affı sigortalayan hayasızdan korkulur." (13)

Sakarya Türküsü'nden;

*Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir? Bulur mu deli rüzgâr
o sedayı: Allah bir! / Vicdan azâbına eş kayna kayna Sakarya / Öz
yurdunda garipsin, öz vatanında parya!*

Vicdan; insanın iç dünyasının sesi, sırdaşı, sığınağı olup *vicdanının sesi* ile hareket et, elini *vicdanına* koy gibi deyimlerle kendi özdenetimini (otokontrol) yaptığı 'içses-kalp-akıl' bileşiminde insanı eyleme götüren bir kabiliyettir. Vicdânın yanlış yapmayı engellemeye yönelik bir olgu-öncesi değeri de vardır; ve belki de en önemli değeri budur. Sokrates, bir iç sesin [*daimon*] her zaman kendisiyle birlikte olduğunu ve yanlış yapmaya yöneldiğinde bu sesin her zaman kendisine karşı çıktığını söylemektedir. Kişiyi yanlış yapmama konusunda uyardığı dikkate alındığında *Sokratik vicdânın* olgu-sonrası içgüdüsel bir tepki değil, ön-olgusal bir uyarı olduğu görülmektedir. (14)

Dini açıdan baktığımızda yüce kitabımız *Kur'ân-ı Kerim*'de *vicdan* hakkında doğrudan bilgi bulunmadığı bilinir. Ancak, Allah'ın bize bahşettiği tövbe fırsatı-imbânı ne güzeldir. Arınmada, af dilemede özür fırsatı ve imbânı olan *tevbe* birçok âyet-i kerimede geçiyor. *Vicdan*, bir bakıma insanın kendi içinde *tövbe* etmesi karşısında duyduğu üzüntü, yaptığı eylemin, ağından çıkan sözün karşısındakine -topluma zarar verdiğinde bunu anlayabilmesi karşısında devreye giren insani bir duygudur. Öyle ki Allah'ın rûhumuza verdiği hediyedir. Düşününüz ki *vicdan duygusunda* mahrum bir kişilik olabilir mi? *Kara vicdanlı-vicdansız* sıfatlarıyla denilen bir kişinin ne kadar noksan olduğu âşikârdır. *Nefs-i emmare* denilen kötü duygularla yüklenmiş bir nefisten kurtuluş *vicdâna* gelmek ve ardından *tevbe* etmektir. *Tevbe*, işlenen günahlar karşısında duyulan *vicdan azâbı*, pişmanlık, kalbin-gönlün temizlenmesi ve bu güzel sonuçla tekrara düşmemektir. Bu husus, *Kur'ân-ı Kerim*'de açık olarak ifade ediliyor; "Ey imân edenler! Allah'a yüreğinizin tüm samimiyetiyle, ihlâs ile dönün" (Tahrim, 66/8) Allah'tan af dileyin, O'na tevbe edin" (Hûd, 11/32); "Herhalde Allah, en çok tevbe edenleri sever" (Bakara, 2 /22). Üstadım, hocam merhum Selçuk Eraydın, Fuzûlî'nin *Su Kasidesi*'ne atıfta bulunarak *vicdansız* kalplere sesleniyor; "Peygamber (s.a.v.) efendimiz manevî susuzluktan, vicdansızlıktan taş gibi kesilmiş kalplere ve diken gibi başkalarına eziyet eden kimselere verdiği su (sunduğu İslâm dîni) ile onları mükemmel hale getirmiştir" (15)

Vicdan, batıl fikirlerin sonucu değildir. İnsan tabiatının, doğuştan veya sonradan edindiği içe dönük, otokontrol veya içsel yargıdır. *Vicdan*; insanlığın ve tüm dinlerin âdeta ortak paydası olup tüm kanunların tersine tabiatın-doğanın düzeniyle hükmünü ortaya koyuyor. Din, inançtan, kalpten, duygudan, *vicdan* ve tabiatın doğar. Dînin amacı, *vicdan-ahlak-nefs* üçlemesindeki destekle kalbin ihtiyaç ve gereklerini yerine getirmek; ahlâki

ve manevî hayatımızı yükseltmek, yönetmek ve hidayete-kurtuluşa erdirmektir. Din, bu esasın ve amacın dışındaki her şeyi zararlı kabul eder. (16)

Vicdan azâbı duymak, yapılan bir işin (hareketin), söylenen bir sözün, ferdin manevi yönünü, içsesini rahatsız etmesi anlamında kullanılmaktadır. *Vicdan azâbı*, insan rûhunun yapılan bir kötülüğe dayanamadığı zaman kişinin iç dünyasında-rûhunda meydana gelen rahatsızlıktır. *Vicdan azâbı* cezanın korkusu değilse de, onun beklenişi ya da ümit edilişidir. (17)

İnsandaki *ahlakî bilincin* adı olarak *vicdan*, iyi ve kötüyü ayırt edebilme ve eğer kötü davranışta ise de geri dönüş-özür dileme yeteneğidir. *Vicdan*, değer ölçülerine ters düşen bir tutum ve davranış neticesinde bireye, “suçluluk duygusu” ile yaptırımda bulunur. Bu duygusu

Nedâmetle gözden
yaşlar akıtmak /
Günahtan tevbede olur müessir
/ Amel defterinde olan karanlık /
Gözlerden dökülen yaşla silinir. (19)

Mehmet Âkif, *Vak'a Halkalı Ziraat Mektebi'nde geçmişti* (20) başlıklı *Hasta* adlı şiir anlatımında kendi yaşadığı hadiseyi dile getirir; okuldan uzaklaştırılan, kaderine terk edilen çocuğun mağduriyeti ve bu trajik durum karşısında sessiz/çaresiz kalışı, hiç ilgisi olmasa da üzüntü içindeki şairimize *vicdan azâbı* yaşatır (21) ve bu duygusunu dile getirir;

“Kimsesiz bir çocuğum, nerde gider yer bulurum?

Etmeyin, sonra sokaklarda perişan olurum!
Anam ölmüş, babamın bilmiyorum hiç yüzünü;
Kardeşim var, o da lâkin bana dikmiş gözünü:

(...)

Merhamet bilmeyen insanlara bak, ya Rabbi,
Kovuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi!

(...)

-Yok yok, beni tâ

Götür İstanbul'a bir yerde bırak ki: Gurebâ,
Kimsenin onlara aldırmadığı bir sırada
Uzanıp ölmeye bir şilte bulurlar orada!” (22)

Aslında Âkif'in tanık olduğu böylesine trajik bir durum/hadiseyi kurgulaması, *vicdan azâbı*yla ilintilidir. Hasta çocuğa destek olamayan, onu mağdur eden yozlaşmış idarecilere karşı gerekli tedbiri gösteremeyen Âkif, insanlık tarihindeki ayıbı kayda geçirmeye çalışmıştır.

O cem'iyet ki *vicdânında hâkim havf-ı Yezdân'dır*;
Bütün dünyâyâ sâhiptir, bütün akvâma sultândır.
Fakat, efrâdı Allah korkusundan bi-haber millet,
Çeker, milletlerin menfûru, Kıbtîler kadar zillet;

Meâlî meyli hiç kalmaz, şehâmet büsbütün kalkar;
Ne hâkimlik tanır artık, ne mahkûm olmadan korkar.

Âkif'in şiirlerinde *vicdan* çokça görülürken ilgili kısım/mısraların merhamet kavramıyla birlikte okunması gerektiği gibi hak ve adalet kavramlarıyla da birlikte değerlendirilmesinde yarar vardır. Şu da bir

körelmemiş bireyler, *vicdan*larının yönlendirmesiyle her şartta doğrunun yanında yer alırlar. Hatalarından dönmeyi bilirler, çıkarları söz konusu olduğunda hak ve adaletten yana olurlar. Bu sebeptendir ki, sağlıklı, huzurlu bir birey ve toplum yaşamı için bu gücün geliştirilip, hazırlıklı tutulması gerekmektedir. (18) *Vicdânî davranış* ve söylemlere zıt gelişen davranışların insan rûhunda, psikolojisinde oluşturduğu *vicdan azâbı*'nın eş anlamlısı olan *nedamet* duygusunu Tahirü'l Mevlevî büyüğümüz ne güzel ifade etmiş;

gerçektir ki Âkif'in şiirlerindeki *vicdan* kavramı Allah inancı ya da korkusundan bağımsız düşünülemez. O; Allah korkusunu *vicdan* ve irfandan üstün tutsa da samimiyete dayanan bu korku doğal olarak *vicdan* duygusunu da güçlendirmektedir. *Vicdan* duygusunu yoğun biçimde hissetmesi onu mazlumların, yoksulların mağduriyeti karşısında çok hassaslaştırır. "Hasta" ve "Seyfi Baba" manzum hikâyelerinde de görüleceği üzere söz konusu mağduriyette hiç suçu olmadığı hâlde kendisini suçlu hisseder. *Hakkın Sesleri*, "Tevhîd yâhut Feryâd" manzumelerinde de görüleceği üzere mazlumların mağduriyeti karşısında çaresiz kaldığı için isyanın eşğine gelir. Sonuç olarak Âkif'in şiirlerine *vicdan* kavramı ekseninde bakıldığında aslında onun *vicdânın* insana armağan edilen en asil duygu olduğu fikri hissedilir.

*Allah'a dayan sa'ye sarıl hikmete râm ol
Yol varsa budur bilmiyorum başka çıkar yol
Allah'a dayan gayene tevfikini versin
Kur'an'a sarılmazsan eğer yes'e düşersin*

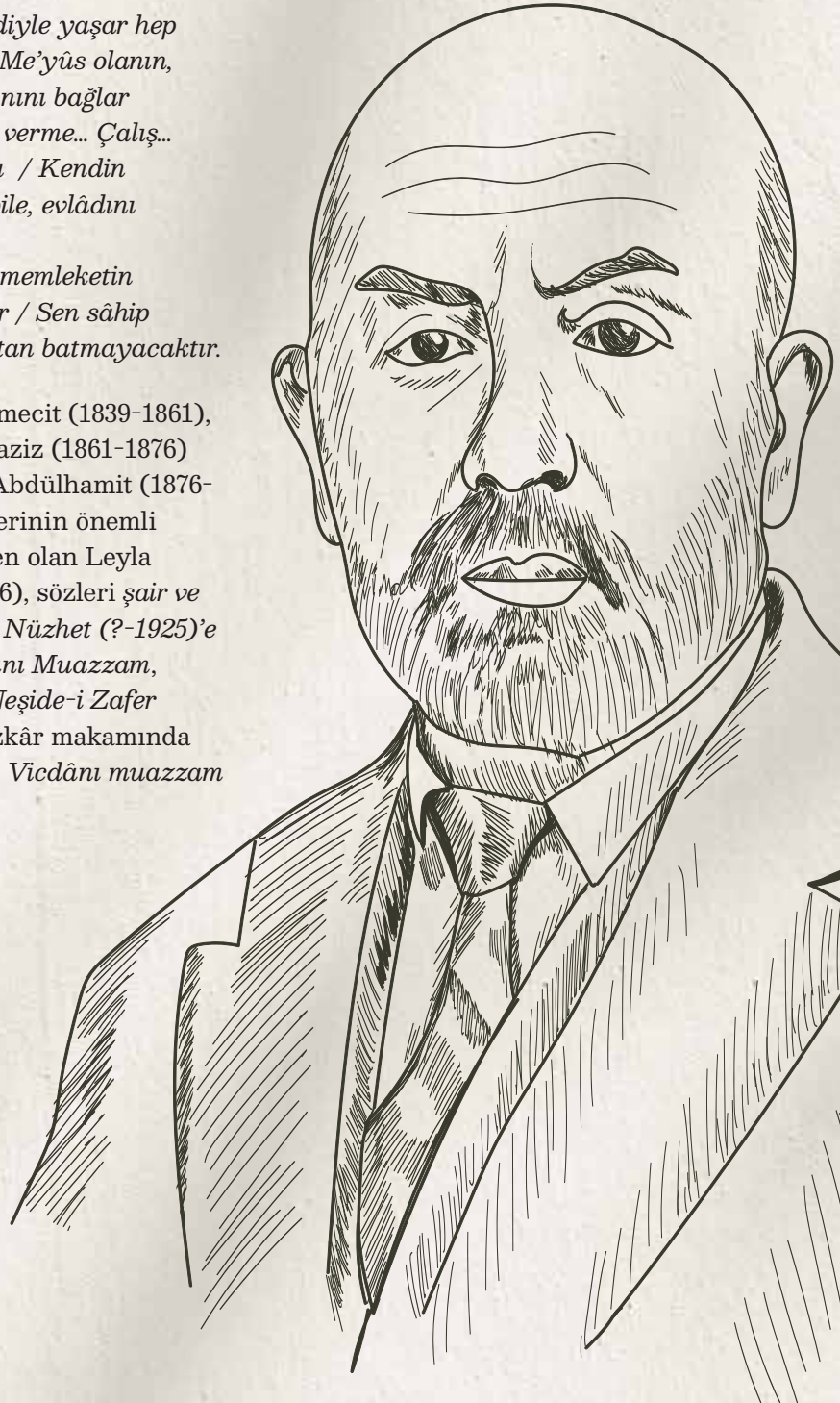
Âkif, düşman işgalinde içindeki çaresizliğini, üzüntüsünü *Bülbül Kasidesi*'nde ifade ederken bu duygularını hüznle öten bülbülle paylaşıyor. İçindeki üzüntüyü şiirinde *toplumsal üstlenme* kapsamında içindeki gizli *vicdan* azâbıyla ifade ediyor;

*Hayır, matem senin hakkın değil... Matem benim hakkım;
Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım
Teselliden nasibim yok, hazan ağlar baharımda
Bugün hanûmansız serseriyim öz diyarımda
Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı,
Serapâ Garb'a çiğnettim de çıktım hâk-i ecdâdı*

Üstad diyor ki; ümitsizliğe düşersen rûhunu-psikolojini yani *vicdânını* hüsrana bağlama, ümidinle azminle yaşa ki memleketine, vatanına sahip çık. Sahipsiz kalırsa bir millet bil ki yok olur, sen vatanına yeter ki sahip çık, o takdirde vatan elden gitmeyecektir.

*Azmiyle, ümidiyle yaşar hep
yaşayanlar / Me'yûs olanın,
rûhunu, vicdânını bağlar
Hüsrâna rıza verme... Çalış...
Azmi bırakma / Kendin
yanacaksan bile, evlâdını
yakma!
Sâhipsiz olan memleketin
batması haktır / Sen sâhip
olursan bu vatan batmayacaktır.*

Sultan Abdülmecit (1839-1861), Sultan Abdülaziz (1861-1876) ve Sultan II. Abdülhamit (1876-1909) dönemlerinin önemli bestecilerinden olan Leyla Saz (1850-1936), sözleri şair ve yazar Fehime Nüzhet (?-1925)'e ait olan *Vicdânı Muazzam*, diğer adıyla *Neşide-i Zafer* marşını Hicazkâr makamında bestelemiştir. *Vicdânı muazzam*

olan Osmanlılarız biz. Peymanına [sözlerine-yeminlerine] kanun koyan Osmanlılarız biz. Arzusunu pek güç bulan Osmanlılarız biz. / Azminde sebâtkar olan Osmanlılarız biz.

Vicdan ve pişmanlık duygusunu, halk arasında revaç bulmuş ve müzik literatürümüze maalesef girmiş olan *arabesk müzikte* çokça görmekteyiz. Aslında yapmış olduğu müziğinin arabesk olmadığını şahsıma da söylemiş olan Orhan Gencebay'ın 1990 yılında çıkan *Utan* adlı albümünde yer alan sözleri ve bestesi kendisine ait *Bilseydim* adlı eserinde toplumun içinde ve olaylarda çoklukla görülen ayrılık acısı ve buna sebep olan duyduğu gizli *vicdan azâbı* ya da *pişmanlık duygusu* anlatılır. (23)

*Meydan mı verirdim bu ayrılığa / Bilseydim bu kadar zor olduğumu
Bilseydim dünyanın böyle karanlık / Bilseydim bu kadar dar olduğumu
Dilimden sıçraayan bir kıvılcımın / Bilseydim bir anda kor olduğumu
Bilseydim şu anki gönül acımın / Senin yokluğunda var olduğumu
Boyun mu bükmezdim sitem etmene / Bilseydim sükûtun kâr olduğumu
Sebe mi olurdu dargın gitmene / Bilseydim küsünce sır olduğumu*

Vicdan yolu, *vicdan sahibi* olmak her ne kadar doğuştan nasip olsa da eğitimin pozitif katkısıyla, toplumun ve çevrenin olumlu-olumsuz katkısıyla şekillenir ve dışı vurumda kendini gösterir. Bu yol, uzun ince bir yoldur; *sırât-ı müstakîm* yoludur. Birçok engeller, zorluklarla doludur. Fuzûlî, mısralarında bu zorluklardan Allah'a olan aşk yolundaki zorlukları yaşayabilmek; ilahi aşkın cezbesinde, neş'esinde olabilmek için dua ediyor;

*Yâ Rabb belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni
Bir dem belâ-yı aşktan etme cüdâ beni*

Cemal Safi (1938-2018)'nin bu şiirindeki 'hayır, şer' odaklı anlatımla ve *vicdan azâbı* içinde *tevbe* ile Allah'a sığındığı sözleri Orhan Gencebay'ın bestesinde yer alıyor. (24)

*Îlâhimle Mevlâna'yı döndürdüm
Yunus'umla öfkeleri dindirdim*

*Günahımla çok ocaklar söndürdüm Mevlâ'danım,
hayır benim şer benim*

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin düşüncesinde *vicdan*, modern anlamdaki ahlâki yargı mekanizmasından çok daha kapsamlı bir role sahiptir. Onun "*vicdânî idrak*" (*derk-i vicdânî-vicdani anlayış*) olarak adlandırdığı bu kavram, insanın kendi varlığını, iradesini, duygularını ve temel hakikatleri aracısız ve

sezgisel olarak kavrayış kapasitesi ve de kabiliyetidir. Bu idrak, "*dâniş-i bâtın*" (içsel bilgi) veya "*ilm-i huzurî*" (hazır bulunan bilgi) olarak da tanımlanır ve duyuşsal algıdan daha temel kabul edilir.

Mevlânâ, *idrâki vicdânî* idrak ve duyuşsal idrak olarak ikiye ayırır: *Vicdânî idrak*; aracısız, sezgisel ve apaçık (*bedihî*) olan bilgidir- insanın "ben varım" demesidir. Duyuşsal idrak ise beş duyu aracılığıyla elde edilen, dolaylı ve yanıltıcı olabilen bilgidir. İrade, öfke, sabır gibi içsel deneyimlerin tümü bu *vicdânî idrâkin* dışavurumu eski ifadeyle *tezâhürleridir*. Mevlânâ'nın felsefesinde *vicdan*, "akl-ı küll" (bütün/evrensel akıl) veya "akl-ı evvel" (ilk akıl) olarak adlandırılan ilahî kaynaktan insan kalbine üflenmiştir. Bu, *Kur'an-ı Kerîm*'deki "Rûhumdan ona üfledim" âyetinin (Hicr/29) tasavvufi yorumudur. "Nefes-i Rahmânî" olarak da nitelendirilen bu üfleme, Allah'ın *Rahman* sıfatının bir tecellisidir. Bu nedenle *vicdan*, özü itibarıyla merhametli, hakikate yönelen ve iyiyi arayan bir doğaya (*fitrat*) sahiptir. Nitekim Mevlânâ, bu hakikati şu beyitle ölümsüzleştirir: (25)

درک وجدانی به جای حس بود

هر دو در یک جویبار ای عم می‌رود

*Derk-i vicdânî be-cây-ı hiss bûd
Her du der yek cûybâr ey 'amm
mî-reved*

Vicdânî idrak, duyunun makamındaydı (onun yerindeydi).

Ey kör! (farkında olmayan) ikisi
de aynı kaynaktan akar.

Üstadımız, hafız, şair ve yazar
Ali Ulvi Kurucu (1922-2002)
musikimize olan sevgisiyle “Bu
Ses ve Bu Musiki” adlı şiirinde
musikimizin *vicdân*ımıza verdiği
tesiri ve tefekkür/düşünce hissini
dile getirmiş;

*Bu ses; vicdâna çağlarken
tefekkür hissi vermekte / İlâhi bir
hakikat ihtivâ etmekte her beste*

*Gönüller nûr olur daldıkça lâhûtî
temâşâyâ / Ezelden levhalar
aksetdiren esrarlı rûyâyâ (26)*

Kişinin imanını, hayatını,
inancını yönetmesi, güzel ameller
işlemesi, felâha, kurtuluşu
erebilmesi; *kalp, gönül, ahlâk*,
vicdan gibi mânevi varlıklarla
mümkün olur. Cenab-ı Mevlâ,
Kur'an'da “Sen, en yüksek ahlâk
üzeresin” diye zikredilen Hz.
Peygamber'in yolunda onun
ahlâkı ile ahlâklanmayı, vicdanlı
olmayı her kuluna nasib eylesin.

Dipnotlar

1. Doğan Kaya, *Âşık Veysel*, Sivas Valiliği, 2004, s. 154: “Gezerken Aklımın Evine Vardım”
2. Doğan Kaya, *Âşık Veysel*, 2004, s. 256-257: Taşlama II.
3. Abdülvahit İmamoğlu, “Vicdan Kavramının Psiko-Sosyal Tahlili”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2010, Cilt 5, sayı:1, sayfa: 128.
4. Abdülvahit İmamoğlu, 2010, sayfa: 129.
5. Cüneyt Akın, “Cengiz Aytmatov’un Eserlerinde Vicdan”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, sayı: 4/4, 2015, sayfa: 1561-1567.

6-7. Neyzen Tevfik Kolaylı, *Azâb-ı Mukaddes*, hz: İhsan Ada, Kapı Yayınları, 2020, s. 199.

8. https://www.turkuler.com/sozler/turku_vicdan_mahkemesi_sahit_istemez.html

9. Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, 1977, sayfa: 307.

10. Zülfi Güler, “Safahattan Seçmeler, Ahlâk ve Vicdan”, *Littera Turca, Journal of Turkish Anguage and Literature*, 2020, sayfa: 37-50.

11. Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, 1977, sayfa: 307, 420.

12. Davut Ceylan, “Vicdan konusunda Psikolojik ve Dini Yaklaşımlar”, *İktisat Sayısı*, 2017, sayı: 3, sayfa: 187.

13. <https://www.islamveihsan.com/necip-fazil-kisakurek-sozleri.html>

14. Eyüp Aktürk, “Vicdan Eğitimi ve Gelişimi”, *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, Ağustos 2022, sayı: 2, sayfa: 443.

15. Selçuk Eraydın, “Fuzûlî’nin Su Kasidesi”, *Kök Mecmuası*, 1981, sayı: 1, sayfa: 18-20.

16. Emile Boutroux, *Çağdaş Felsefede İlim ve Din*, çev: Hasan Kâtipoğlu, Milli Eğitim Bakanlığı, 1997, s. 33.

17. Abdülvahit İmamoğlu, “Vicdan Kavramının Psiko-Sosyal Tahlili”, 2010, sayfa: 130.

18. Abdülvahit İmamoğlu, 2010, sayfa: 141.

19. Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatler*, Marifet Yayınları, 1990, sayfa: 177.

20. Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, 1977, sayfa: 10-14.

21. Mehmet Güneş, “Mehmet Âkif’in Şiirlerinde Vicdan”, *3. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Aralık 2021, sayfa: 516.

22. Mehmet Âkif Ersoy, *Safahat*, 1977, sayfa: 14.

23. Uğur Küçükkaplan, *Arabesk-Toplumsal ve Müzikal Bir Analiz*, Ayrıntı Yayınları, 2013, sayfa: 230, 231.

24. Uğur Küçükkaplan, 2013, sayfa: 231.

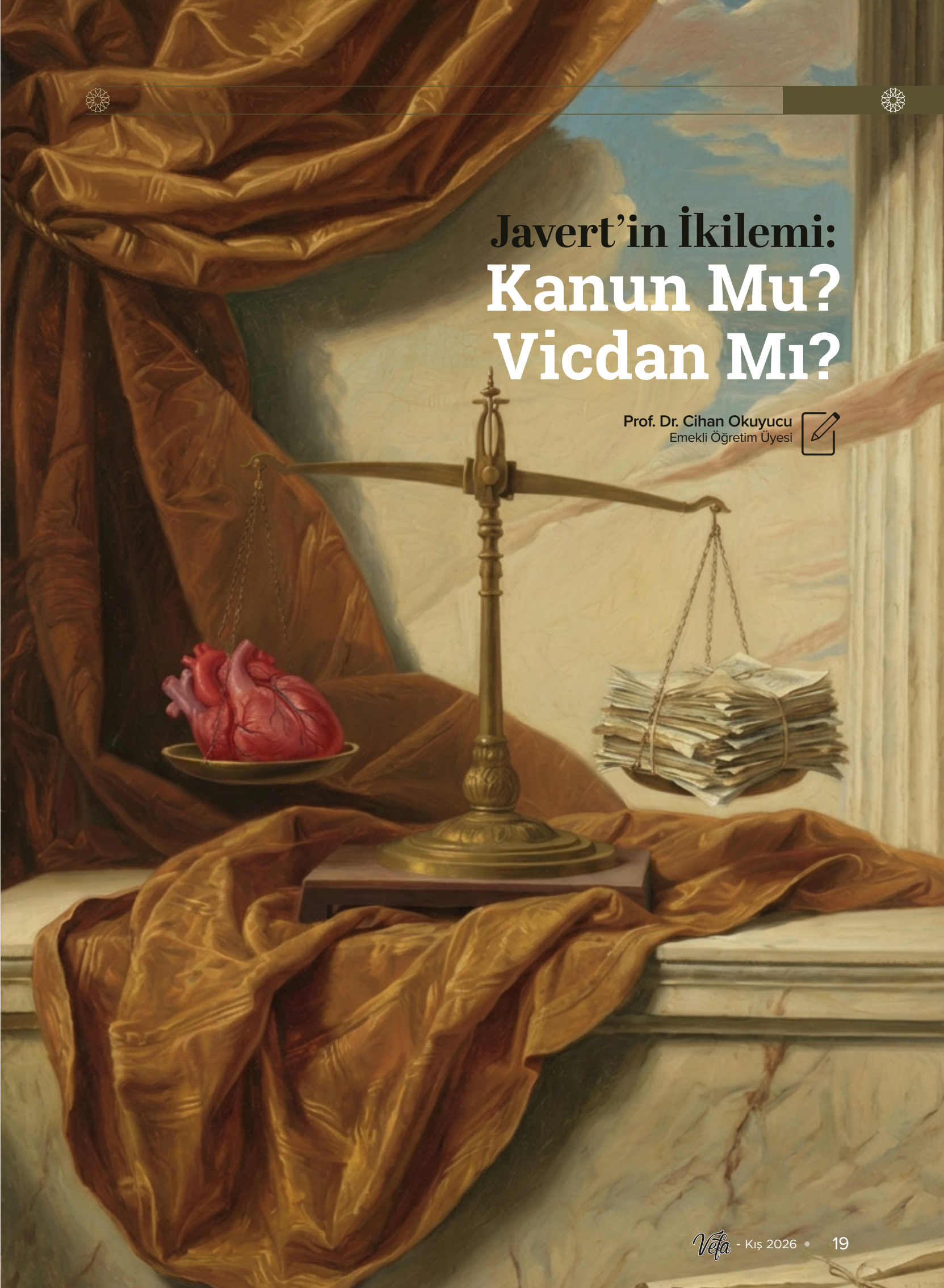
25. Mevlânâ Celâleddin Rûmî, *Mesnevî-i Ma’nevî*, hazırlayan: Kerim Zemanî, İntişarât-ı Etelâ’at, Beşinci Kitap, Bölüm 131, Tahran 1398, sayfa: 543.

26. Ali Kemal Belviranlı, “Şiir ve Musiki”, *Kök Mecmuası*, 1981, sayı: 9, sayfa 29.

Javert'in İkilemi: Kanun Mu? Vicdan Mı?

Prof. Dr. Cihan Okuyucu
Emekli Öğretim Üyesi

Bir kaos ifade eden hayatı, olayları ve insan ilişkilerini bir çerçeveye almak demek olan kanunların kaynağı çok zaman o toplumun örf, töre, inanç yahut umumî kabulleridir. Bu bakımdan tatbik edildiği sosyal ortamın değerleriyle barışık olan, diğer bir tabirle ithal veya keyfi olmayan kanunlara “toplum vicdanı” nazarıyla bakmak mümkündür. Kanunlara zemin teşkil eden bu farklardan dolayıdır ki her toplumun kanun telakkisi diğer toplumlardan kısmen de olsa ayrışır. Bu farklar aynı kültür havzasına sahip toplumlarda azalırken, kültürel uzaklaşma nispetinde artar. Günümüzde globalleşmenin bütün kültürel farkları silme iddiasına rağmen durum hala aşağı yukarı böyledir.

Adalet ve hakkaniyet duygusuna dayanmaları bakımından kanun ve vicdan için aynı prensibin iki farklı görünüşüdür diyebiliriz. Zira vicdan; Sokrat’ın tarifıyla “insanın içindeki ahlâkî uyarıcı”, Orta Çağ felsefesine göre “her bireyin içinde var olan ilâhî ses” ve İsmail Fenni Ertuğrul’un Lugâtçe-i Felsefe’deki tarifıyla de Allah’ın yaratılıştan içimize yerleştirdiği; “hayrı şerden temyiz etme kuvveti, vazîfe-i hissî, şer işlemekten hâsıl olan ıstırap ve hayır işlemekten husule gelen sürur”dur. Diğer bir ifadeyle de vicdan, sadece fayda-zarar mantığıyla hareket eden diğer biyolojik canlılara mukabil niyet ve eylemlerini ahlâkî ölçülere uydurmaya gayret eden insanın iç denetleme sisteminin adıdır. İnsanı insan kılan en temel özelliklerden biri olan vicdan; Abdülhalim Memduh’un Tasvîr-i Vicdân’ından Ali Naîmâ’nın Ta’lîm-i Vicdân’ına kadar birçok Türk aydınına ve başta Tolstoy ve Emile Boirac olmak üzere çok sayıda yabancı yazar ve düşünürlerin eserlerine konu olmuştur.

Peki her ikisi de insani değerlere yaslanmasına rağmen sık sık karşılaştığımız kanun ve vicdan sürtüşmesi acaba nereden kaynaklanmaktadır? Diyebiliriz ki maşerî vicdandan kaynaklanmakla birlikte hukuk, ferdî vicdandan bağımsızdır. Eğer öyle olmasaydı, cemiyette kaos hâkim olurdu. Zira, basit bir tarifle kişideki hakkaniyet duygusundan kaynaklanmakla birlikte vicdan ben merkezlidir ve sübjektif bir tarafı vardır. O yüzden çeşitli etkiler altında çok zaman sağlam bir ölçü olma özelliğini kaybeder. Vicdanî tutum alışlarda biz genellikle hadisenin bir tarafında bulunur ve –çeşitli tesirlerle uzayıp kısalan metreler gibi– adaleti elimizden kaçırırız. İslami terminolojiye göre nefis-i emmârenin etkisi altındaki vicdan alabildiğine hakkaniyetten

uzaktır. İnsanın elindeki metre yahut terazinin ölçme isabeti onun ahlaki kemaliyle orantılı olarak artar yahut azalır. Bir toplumda insanlar farklı ahlaki seviyelerde bulunacağı için vicdani ölçüleri arasında da bir tutarlılık ve standart olması mümkün olmaz. Hukuk ise prensip olarak bu tür şahsiliklerden uzaktır. Hâkim hüküm verirken kendi vicdanını diğer bir deyimle inancını, fikrini, sempatisini veya antipatisini değil konmuş normları dinler. Bunun pratikte ne kadar gerçekleşebildiği tartışılabilir, ama en azından prensipte bu böyledir.

Bununla birlikte sınırlı hükümleri bulunan kanun, hayatın sınırsız ve öngörülemez bütün problemlerine cevap verecek bir şümül ifade edemez. Diğer bir ifadeyle hayat bedeni kanun elbisesine tam olarak sığmaz. İşte bu durumda kanunun boş bıraktığı birçok alanda vicdana iş düşmektedir. Ama nasıl bir vicdan? Pratikte insan sayısı kadar vicdan olduğuna göre, “Nasıl bir vicdan?” sorusunun cevabı şüphesiz yüksek ahlaktan beslenen “salim bir vicdan” olacaktır. Salim vicdan hukukun katılığına yumuşatır ve iki gözü de bağlı olan kanuna bir çıkış yolu gösterir.

Yukarıdan beri söylediklerimizi sahaya, yani yaşadığımız topluma tatbik ettiğimizde hem kanunla hem de vicdanla ilgili büyük zafiyetlerle karşılaşırız. Memleketimizde “mukaddes kanun” fikri oluşmadığı gibi “caydırıcı kanunlar” da mevcut değildir. Acaba neden? Belki birçok sebebi var ama, esas sebebin kanunların maşerî vicdana yani örf, adet ve inançlara yaslanmaması olduğu söylenebilir. Toplumsal temeli zayıf olan hukuku uygulamak kolay değildir, beraberinde birçok ihlali de getirir. Bu ise kanunların aşınması

demektir. Burada karşılıklı iki tesirden bahsedilebilir; örtüşmeme durumlarında bazen vicdan, kanunları uygulanamaz kılarken, çok zaman da kanun, vicdanları tahrip eder. Fransız İhtilali başarıya ulaştıktan sonra, eski kanun mağdurlarının nasıl birer canavar haline geldiklerini görmek bu bakımdan sürpriz sayılmamalıdır.

Demek ki bir cemiyet için ideal olan durum maşerî vicdanı temsil eden kanunla faziletli ferдин vicdanının örtüşmesi, istisnai hallerde ise her ikisinin birbirini dengelemesidir. Ne yazık ki toplumumuzda her iki alanda bir keyfilik hüküm sürmekte bazen kanun bazen de vicdan adına ifrat ve tefrit örnekleri sergilenmektedir. Oysa vicdan adına kanunları tahrip etmek ne kadar savunulamaz ise kanuna riayet kolaycılığı da gayr-i insanidir; trajik olanı komediye çevirmektir.

Buraya kadar bahsettiğimiz “kanun adamı” ve “vicdan adamı” tipleri arasındaki gerilim Victor Hugo’nun büyük eseri Sefiller’de en veciz ifadesini bulmuştur. Komiser Javert “kanun”dan başka mukaddesi olmayan gerçek manâsıyla bir kanun adamıdır; vicdana inanmaz, onu bir zaaf olarak telakki eder. Bu sebeple kaderin düşürdüğü Fantin’e asla acımaz. Yavrusu için vücudunu satan bu bedbaht kadını ve onu himaye eden Pere Madlen’i cemiyetin düşmanı sayar. Bütün eser boyunca bu iki tipin mücadelesine şahit oluruz. Komiser, herkesin gözünde bir aziz olan bu zengin iş adamını araştırır ve onun eski bir kürek mahkûmu ve kanun kaçağı olduğunu tespit eder. Bir defa mahkûm olmuş kimse artık iyi olamaz ona göre. Ancak bu müthiş

savaşı vicdan kazanır sonunda... Madlen kendisini defalarca hapse gönderen Javert’i ölümden kurtarır. Hem de hiçbir şey ümid etmeden, üstelik onun kendisini ölümüne takip edeceğini bile bile! Kendisinin, düşmanı tarafından kurtarıldığını tesadüfen öğrenen komiser, içinde kanuna başkaldıran bir vicdanın uyandığını dehşetle fark eder. Artık ayna çatlamış, iç konforu bozulmuştur... Tam da takip ettiği mahkûmu köşeye sıkıştırmış, hayatının en büyük avını yakalamak üzereyken şu ikilem içinde kalakalır: Kanunu icra etmek, yani hayatını kurtaran kişiyi küreğe yollamak; ya da kanuna ihanet etmek. Ne kanuna ne de vicdanına ihanet edemeyeceğini anlayan Javert, çareyi intihar etmekte bulur; köprüden Sen Nehri’ne baş aşağı atlar ve durduramadığı vicdanını böylece susturur. Ya da tersi, yani vicdanını kanundan kurtarmış olur.

Javert’in yaşadığı bu ikilem acaba her birimizin hayatta hiç olmazsa birkaç defa karşılaştığı bir durum değil midir?

Kur'ân Araştırmaları Kongresi

Hatice Ece ERÇİN

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tefsir Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

CQS–Kur'ân Araştırmaları Kongresi (CQS–Congress of Qur'anic Studies)

İlahiyat alanında düzenlenen ilk kongre olması bakımından özel bir önem taşıyan CQS–Kur'ân Araştırmaları Kongresi, İlim Yayma Vakfı, Fatih Belediyesi, ANL Food Inc. Co. ve Millî Saraylar Başkanlığı'nın destekleriyle 26-28 Eylül 2025 tarihleri arasında İstanbul Neslişah Sultan Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir.

Kur'ân ilimleri ve tefsir alanında farklı coğrafyalarda ortaya çıkan zengin ilmi birikimi buluşturmaya amaçlayan kongre, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi tarafından düzenlenmiştir. Kur'ân araştırmalarını interdisipliner bir bakış açısıyla geliştirmeyi ve özellikle tefsir anabilim dalında yürütülen çalışmaları çeşitli yönleriyle uluslararası düzeye

taşımayı hedefleyen Kongre, alanın uzman araştırmacı ve akademisyenlerini bir araya getirmiştir. Bu vesileyle kongre özgün çalışmaların sunulduğu akademik bir platform oluşturmuş ve Kur'ân ilimleri ile tefsir sahasında faaliyet gösteren araştırmacılar arasında bilimsel iletişimi güçlendirerek genç akademisyenlere farklı bakış açıları sunan bir ortam sağlamıştır.

Böylece geçmiş, günümüz ve geleceğe yönelik ilmi birikimin karşılıklı müzakeresine imkân tanınmış; Kur'ân araştırmalarında yeni açılımlar ve akademik iş birliklerinin gelişmesine zemin hazırlanmıştır.

Üç gün süren kongre boyunca akademik bildiri oturumlarının yanı sıra konferans, panel, söyleşi, film eleştirisi, mentörlük programı, sergi ve forum gibi

farklı türlerde etkinlikler gerçekleştirilmiş; çok yönlü bilimsel etkileşim ortamı oluşturulmuştur.

Kongrede klasik İslam geleneği ile çağdaş metodolojik yaklaşımlar bir araya getirilmiş; dijital çağın sunduğu yenilikçi araştırma imkânlarının Kur'ân çalışmalarında nasıl kullanılabileceği tartışmaya açılmıştır. Farklı yöntemsel ve teorik perspektiflerin değerlendirilmesine katkı sunmak amacıyla 12 çalışma grubu oluşturulmuştur. Bu çalışma gruplarının her biri alanında uzman akademisyenlerin başkanlığında yürütülmüş ve ilgili araştırma sahalarına nitelikli akademik katkı sağlanması hedeflenmiştir. Prof. Dr. Yaşar Düzenli, Kur'ân'ın Nüzul Ortamı Araştırmaları ile Kur'ân Dili ve Üslubu Araştırmaları; Prof. Dr. Hidayet Aydar, Kur'ân

CQS 2025

Tercümeleri ve Meal Araştırmaları ile Tefsir Havzaları Araştırmaları; Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat, Kur'an'ın Ana Konuları ve Tematik Araştırmalar; Prof. Dr. Necmettin Gökkır, Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü Araştırmaları ile Sömürgecilik ve Sömürgecilik Sonrası Kur'an Araştırmaları; Prof. Dr. İsmail Çalışkan, Kur'an Araştırmalarında Klasik Yaklaşımlar; Prof. Dr. Şevket Kotan, Kur'an Araştırmalarında Modern Yaklaşımlar; Dr. Cüneyt Sapanca, Dijital Kur'an Araştırmaları; Dr. Betül Özdirek Şahin ise Kur'an Tarihi ve Mushaf Araştırmaları ile Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Araştırmaları başlıklı çalışma gruplarından sorumlu hocalar olarak yer almıştır.

Kongreye uluslararası düzeyde tanınan iki önemli isim davetli konuşmacı olarak katılmıştır. Diyanet İşleri eski Başkanı ve İslâm Düşünce Enstitüsü (İDE) Başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez ile Berlin Freie Universität öğretim üyesi Prof. Dr. Angelika Neuwirth, ilmi birikimlerini katılımcılarla paylaşmışlardır. Almanya'nın önde gelen İslâm araştırmacılarından biri olan ve Corpus Coranicum projesinin yürütücülüğünü yapan Prof. Dr. Angelika Neuwirth, "On the Necessity of Reading the Qur'an Typologically", Prof. Dr. Mehmet Görmez ise "Kur'an'ın Hukuku ve Tefsir Usûlü" başlıklı sunumlarıyla katkı sağlamıştır.

Davetli konuşmacılardan bir diğeri Kur'an araştırmaları alanında uluslararası tanınırlışa sahip olan Prof. Dr. Nicolai Sinai olmuştur. Oxford Üniversitesi İşlam Araştırmaları Profesörü olan Sinai, QuCIP (Qur'anic Commentary: An Integrative Paradigm) projesinde araştırmacı olarak görev yapmış; ayrıca Corpus Coranicum projesine de önemli katkılar sunmuştur.

Kongre kapsamında çeşitli paneller düzenlenmiştir. "Yapay Zekâ ve Kur'an Araştırmaları" panelinde Prof. Dr. şadi Evren şeker, Prof. Dr. İsmail Önden ve Doç. Dr. Yusuf Çelik; "Kur'an Ansiklopedileri ve Sözlükler" başlıklı panelde ise Prof. Dr. Fethi Ahmet Polat ve Prof. Dr. şehmus Demir sunumlarıyla yer almıştır. Ayrıca Prof. Dr. Mehmet Akif Koç, Prof. Dr. Sadık Kılıç, Prof. Dr. Celal Kırca, Prof. Dr. Güngör Karağuz, Doç. Dr. Mehmet Taha Boyalık, Doç. Dr. Bilal Toprak ve Dr. Eyyüp Ay da panelist olarak katkıda bulunmuşlardır.

Kongrede Kur'an'la ilişkili materyallerin çeşitli boyutlarını tanıtmayı amaçlayan özel bir sergi programı düzenlenmiş; katılımcılar Kur'an mirasına ilişkin geniş bir perspektif edinme fırsatı bulmuştur. Ayrıca Avrupa Araştırma Konseyi (ERC) tarafından desteklenen EuQu (European Qur'an) projesi kapsamında özel bir sunum gerçekteşirilmiiştir. Bu sunuma projenin önde gelen araştırmacıları arasında yer alan Prof. Dr. Jan Loop (University of Copenhagen), Prof. Dr. Mercedes García-Arenal (Spanish National

Research Council) ve Prof. Dr. Roberto Tottoli (Università degli Studi di Napoli L'Orientale) katılmıştır.

EuQu projesi çerçevesinde hazırlanan "The European Qur'an: A Shared History" projesine ait sergi, Viyana'daki Weltmuseum Wien'de Viyanalı küratör Tobias Mörike tarafından açılış gerçekteşirilmiiştir. İstanbul'daki sergi açılışında ise Kongre'nin davetli isimlerinden Viyana Eyalet Milletvekili Aslıhan Bozatemur tarafından Tobias Mörike'ye bir ödöl takdim edilmiştir.

Avrupa'da Kur'an: Ortak Bir Tarih (The European Qur'an: A Shared History) sergisi 7-10 Ekim 2025 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'nde ziyarete açılmış ve Millî Eğitim Bakanı Yusuf Tekin tarafından ziyaret edilmiştir.

İstanbul'daki Neslişah Sultan Kültür Merkezi ile İstanbul Üniversitesi Rekt rl   binasındaki gösterimlerinin ardından sergi, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ile Kütahya D ml pınar  niversitesinde de ziyaretçilerin istifadesine sunulmuştur.

EuQu projesine ait sergi daha sonra Prof. Dr. Necmettin Gökkır tarafından Hacı Bayram Veli  niversitesi ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde de sergilenerek takdim edilmiştir.

Milli Saraylar ve İstanbul Üniversitesi iş birliğiyle Yıldız Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan mushaflar, kongre süresince hem Neslişah Sultan Kültür Merkezi'nde dijital olarak hem de Yıldız Sarayı'nda fiziki olarak sergilenmiştir. Sergi öncesi Prof. Dr. Abdülhamid Tüfekçioğlu tarafından bir tanıtım konuşması gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca kongrede Türkiye Filistinli Öğrenciler Topluluğu tarafından tanıtım standı açılmış ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yaşar Düzenli'ye Filistin davasına yönelik gösterdiği ilgi ve sağladığı destekler dolayısıyla bir hediye takdim edilmiştir.

Kongre bünyesinde lisansüstü öğrencilere yönelik “Kur’ân Araştırmalarında Teorik ve Uygulamalı Tez Yazım Atölyesi” programı 27-29 Haziran 2025 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu atölyede hem Kur’ân ve tefsir alanında devam eden tezler müzakere edilmiş hem de araştırma yöntemleri, kaynak kullanımı ve akademik yazım konularında eğitim seminerleri düzenlenmiştir. Kongre genel olarak alanın uzman akademisyenlerine hitap ederken tez atölyesi programı özellikle genç araştırmacılar için hazırlanmıştır.

İki yılda bir düzenlenmesi planlanan kongre kapsamında, çalışma gruplarının ve tez atölyesinin her yıl aktif bir şekilde sürdürülmesi hedeflenmektedir.

Balkanların Kalbine Yolculuk: *Bosna-Hersek*

Ahmet Hilmi Ermiş
YTÜ Elektrik Müh. Yüksek Lisans öğrencisi &
İstanbul Topkapı Üniversitesi Arş. Gör.

Balkanların kalbinde yer alan Bosna-Hersek; yeşilin her tonunu barındıran doğası, asırlık taş köprüleri, Osmanlı izleriyle yoğrulmuş şehirleri ve savaşın bıraktığı derin izlerle dolu aynı zamanda hüzünlü bir coğrafya. Ülkede Boşnaklar, Hırvatlar ve Sırp lar yüzyıllardır bir arada yaşıyor; bu birliktelik kimi zaman zorlayıcı olsa da bugünün Bosna Hersek'i, farklı kültürlerin aynı toprakta yaşatılabildiğinin bir örneği hâlinde karşımıza çıkıyor. Bu yazımda, İlim Yayma Vakfı'nın destekleriyle gerçekleştirdiğimiz Bosna-Hersek seyahatimizde edindiğim tecrübelerimi sizlerle paylaşacağım.

Saraybosna'ya ilk adım

Saraybosna'ya ayak basmamızın ardından ilk durağımız Vrelo Bosne. Igman Dağı'nın eteklerine saklanmış bu huzur dolu parkı sabahın erken saatlerinde ziyaret ettiğinizde, sizi sakinlik ve tazelik dolu bir atmosfer karşılıyor. Saraybosna'nın içinden geçen Miljacka nehrinin kaynağı da bu noktada başlarken berrak suların sesi, kuş cıvıltılarına karışıyor. İnsan, burada doğanın sakinliğine teslim olup huzur buluyor. Fakat bu park yalnızca bir doğa harikası değil; Bosna halkı için direnişin ve umudun sembollerinden bir tanesi. 1992-1995 yılları arasında yaklaşık 1400 gün süren kuşatma boyunca, şehri çepeçevre kuşatan dağlar Sırp güçlerinin kontrolündeyken yalnızca Igman Dağı, Saraybosna'nın dışarıya açılan tek kapısı olarak rol alıyor. Bütün o karanlık günlerde Bosnalı Müslümanlar için umut ışığı bu dağın zirvesinden beliriyor.

Savaş Yılları ve Umut Tüneli

Bu direniş destanını daha iyi hissedebilmek için bir sonraki durağımız olan Umut Tüneli'ne (Tunel Spasa) doğru yola çıkıyoruz. Orada savaşın sıcaklığını yaşamış kahramanlardan biri olan Harun Hocić hocamız bizleri karşılıyor. Kısa bir gezintiden sonra, savaş hatıralarını içten bir dille anlatıyor. O, vatani ve milleti için cesurca mücadele etmiş bir komutan; gözlerindeki kararlılık hâlâ capcanlı duruyor. Eğer incelemek isterseniz savaş hatıralarını neşrettiği bir kitabı da var, ismi: "Temiz Bosna Toprağına Secde."

Savaş yıllarında Saraybosna ile Igman Dağı arasında Birleşmiş Milletler'in kontrolündeki havaalanı bulunuyor ve bu alanı gündüz geçmek hayli zor. Kararan gecelerde tellerden atlayıp koşarak pistin karşı tarafına geçmek şehre ulaşmak için tek çare. Ancak bu yöntem şehre gerekli desteği ulaştırabilmek için yeterli değil. İşte tam bu noktada, Bosna halkının bilge lideri Aliya İzzetbegović devreye girer. Umut tüneli projesiyle savaşa yeni bir soluk getirir. Yerin altında, 800

metre boyunca, karanlığa karşı kazılmış bir ışık koridoru: Umut Tüneli. Bu sayede Igman'dan Saraybosna'ya yardım ulaşabilir, yaralar sarılabilir ve halk yeniden nefes alır. Sırp güçleri elbette tünelin varlığını fark eder fakat Birleşmiş Milletler kontrolündeki havaalanını bombalayamadıkları için engel olamazlar. Böylece savaşın seyri değişir, umutsuzluk yerini daha kuvvetli bir direnişe bırakır.

1995'e gelindiğinde savaş, ABD'nin baskısı ile imzalanan Dayton Antlaşması ile son bulur. Antlaşma Bosnalı Müslümanlar için adil olmasa da Aliya, daha fazla evladının ölmesine izin vermemek için imzalar. Bir gün ülkenin bu siyasi prangalardan kurtulacağına inanarak ve bu vazifeyi genç nesillere emanet ederek...

Günlük Yaşamın İzleri: Başçarşı

Bir sonraki durağımız Başçarşı, Saraybosna'nın kalbinin attığı yer. Çarşının doğu yakası, Osmanlı'nın incelikli mimarisiyle süslenmişken; batı yakasında Avusturya-Macaristan etkisi kendini gösteriyor. İki kültürün kesiştiği noktadaysa eğlenceli bir detay var: Spin & Go adı verilen küçük bir yön çarkı, kararsız ziyaretçilerin adeta derdine derman oluyor.

Çarşının merkezinde Gazi Hüsrev Bey Camii ve külliyesi yükseliyor. 1530 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde Bosna'da sancak beyi olan Gazi Hüsrev Bey tarafından inşa ettirilen bu cami,

sade ama gösterişli yapısıyla Mimar Sinan ekolünün izlerini taşıyor. Geniş avlusundaki şadırvan, zarif minaresi ve kubbesiyle Saraybosna'nın ruhunu yansıtan bir sembol...

Caminin hemen yanı başında Saraybosna Saat Kulesi var. Onu diğerlerinden ayıran çok özel bir özelliği bulunuyor:

Balkanlar'da ay takvimine göre çalışan tek saat kulesi. Gün batımıyla günün son bulduğu bu düzende, müezzin her akşam kuleye çıkarak saati eşzamanlı hâle getiriyor.

Bir diğer tarihi yapı, kurşun kaplı çatısıyla ünlü Kurşunlu Medrese; 1537'de yaptırılan bu medrese, asırlar boyunca ulema yetiştiren, ilmin ışığını yayan bir merkez olmuş. Günümüzde müze, kütüphane ve kültürel etkinlik alanı olarak yaşamaya devam ediyor.

Gazi Hüsrev Bey Camii'nin dış bahçe duvarında yan yana duran iki çeşme ise hoş bir rivâyete ev sahipliği yapıyor: Sağdaki çeşmeden su içenin yolunun mutlaka Saraybosna'ya yeniden düşeceği söylenirken soldaki çeşmeyi tercih edenin ise Saraybosna'dan biriyle evlenileceğine inanılıyor.

Uğrak noktalardan bir diğeri olan Başçarşı Camii ise 16. yüzyılın ortalarında inşa edilmiştir. Günümüzde ahşap minaresi ve taş duvarlarıyla hâlâ aktif olan cami, çarşı esnafının ibadet mekânı olarak varlığını sürdürmektedir. Başçarşı Camii'nin hemen kuzeyinde ise ünlü su sebili (Sebilj) bulunur. Güvercinlerin daima etrafında dolandığı bu ahşap sebil, Saraybosna'nın simgelerinden biri. Osmanlı şehir kültüründe hayır çeşmesi anlamına gelen sebiller, bedelsiz su dağıtarak toplumsal paylaşımı temsil eder. Saraybosna'daki bu sebil de aynı ruhun izini taşır. Aslında farklı bir noktada inşa edilmişken, 1891 yılında Avusturya-Macaristan döneminde şu anki yerine taşınmış. Sırp mimar Aleksandar Vitek tarafından yeniden tasarlanan yapıda Osmanlı ve Avrupa estetiği zarifçe buluşmuş.

Bir sonraki durak olan Morića Han, 1551 yılında inşa edilen ve Osmanlı döneminde bir kervansaray olarak kullanılan önemli bir yapıdır. Şehrin ticaret yolları üzerinde yer aldığı için uzun yıllar boyunca tüccarların konaklama noktası olmuş; sadece ürünlerin değil, fikirlerin de buluşma yeri hâline

gelmiştir. 20. yüzyılın ortalarında ise han, Bosna'nın düşünsel dünyasını şekillendiren Genç Müslümanlar Teşkilatı'na (Mladi Muslimani) ev sahipliği yapar. 1939'da kurulan bu hareket, özellikle Yugoslav Komünist döneminde, Bosnalı gençlerin dinî ve kültürel kimliklerini korumak için çalışır. Teşkilatın en önemli mensubu kuşkusuz Bosna'nın bilge lideri Aliya İzzetbegović'tir. Bugün Morića Han; taş duvarları, avlusu ve sakin atmosferiyle ziyaretçilerini ağırlamaya devam ediyor. Burada sunulan Boşnak kahvesi, Türk kahvesine göre daha yumuşak içimli ve cezve eşliğinde servis edilerek karşımıza çıkar. Fincanınıza her dolduruşunuzda sanki hanın yüzyıllardır süren misafirperverlik geleneği yeniden canlanır.

Bakırcılar Sokak, Başçarşı'nın kalbinde yer alan ve Osmanlı döneminden kalabilmiş tek aktif geleneksel el sanatları sokağıdır. Bakır ustalarının çekici hâlâ ritim tutar; kahve setleri, tepsiler, gümüş işlemeli bakır eşyalar hâlâ eski ustaların izlerini taşır.

Ferhadiye Caddesi'nden Batı'ya doğru kısa bir yürüyüşün ardından Sönmeyen Ateş (Vječna Vatra) anıtına ulaşılır. 6 Nisan 1946'da açılan bu anıt, Saraybosna'nın II. Dünya Savaşı'nda faşist işgalden kurtuluşunu simgeler. Hiç sönmeyen alevi, özgürlüğün ve direnişin her zaman canlı kaldığını hatırlatır.

Başçarşı'dan Kuzey'e doğru çıkıldığında ise Kovaçi Şehitler

Mezarlığı karşılar bizleri. Burada 1500'ü aşkın şehit ve Aliya İzzetbegović'in kabri bulunur. Kovaçi Mezarlığı'nda, Aliya İzzetbegović'in kabri başında durduğumuzda yalnızca bir siyasetçinin mezarını değil, bir halkın hafızasını, bir şehrin direniş ruhunu ve bir milletin yeniden doğuş umutlarını da hissederiz.

Çarşıdan Miljacka Nehri'ne doğru ilerlediğinizde Latin Köprüsü karşımıza çıkar. Nehrin iki yakasını birleştiren bu köprü, yalnızca bir geçiş noktası değil; 1. Dünya Savaşı'nın başladığı yer olarak tarihte derin bir iz bırakmıştır. Avusturya-Macaristan Veliahtı Franz Ferdinand'ın suikasta uğradığı nokta günümüzde işaretlenmiş şekilde ziyaretçilere gösterilmektedir.

Nehrin yakınlarında yükselen Fatih Hünkâr Camii, adını Fatih Sultan Mehmed Han'dan alır. Bosna'nın Osmanlı

topraklarına katılmasının ardından inşa edilen ilk camilerden biridir ve şehrin İslamlaşma sürecinin sembollerindendir. Bazı tarihçilere göre cami, Fatih Sultan Mehmed'in burada namaz kıldığı yere atfen halk arasında "Hünkâr Camii" olarak anılmıştır. Caminin avlusunda yer alan çiçeklerle dolu saksılar, yapıya huzurlu bir atmosfer katar. İçeri girdiğimizde ise Türkiye'de alışık olduğumuz düzenin biraz farklı olduğunu görürüz: Müezzin üst katta yer alırken, caminin arka tarafındaki biraz yüksek bölüm hanımlara ayrılmıştır. Arada paravan bulunmaz; duruş itibarıyla Türkiye'deki müezzin mahfillerini andırır. Bu farklılık, ziyaretçilerin ilgisini çeken detaylardan biridir. Cami bahçesinde Osmanlı dönemine ait tarihi kabirler de yer almaktadır.

SAVAŞIN ACI YÜZÜ

Saraybosna sokaklarında ilerlerken yerlerde kırmızı reçineyle doldurulmuş izlerle karşılaşılabilir. Bunlar, savaş yıllarında patlayan havan toplarının yollar üzerinde açtığı yaraların hatırası olan "Saraybosna Gülleri"dir. Her biri, yaşanan acıların unutulmaması için sessiz bir uyarı gibi şehrin içinde yaşamaya devam eder.

Savaş yıllarından Başçarşı'da meydana gelen bir diğer üzücü hadise ise Pazar katliamları... Saraybosna Kuşatması sırasında şehirdeki sivillerin hedef alındığı en acı olaylardan ikisi Markale Pazar Yeri'nde yaşanır. 5 Şubat 1994 ve 28 Ağustos 1995 tarihlerinde gerçekleştirilen iki ayrı havan topu saldırısında yüzden fazla sivil hayatını kaybeder, yüzlercesi yaralanır. Pazarda sebze seçen anneler,

ekmek kuyruğunda bekleyen yaşlılar, okuldan dönen çocuklar...

Fırın katliamında ise yine Ferhadiye Caddesi üzerindeki bir fırın hedef alınır, savaş esnasında gıdaya ulaşmakta son derece zorlanan sivil halk ekmek sırası beklerken işgalci güçler tarafından saldırıya uğrar.

Bugün bu duraklarda yaşananları düşünmek, insanın içini burkan bir yüzleşme. Fakat aynı zamanda Saraybosna'nın nasıl dimdik ayakta kaldığını anlamanın en güçlü yolu da bu hafızaya dokunmaktan geçiyor.

Koniçe

Saraybosna'dan ayrılıp rotamızı güneye çeviriyoruz, ilk durağımız Koniçe (Konjic). Neredetva Nehri'nin kıyısına kurulmuş yaklaşık 50 bin nüfuslu bu şehirde, Osmanlı döneminin miraslarından olan tarihi Konjic Köprüsü bizleri karşılıyor. 2. Dünya Savaşı'nda ve 1992-1995 Bosna Savaşı'nda büyük hasar gören köprü, daha sonra T.C. Karayolları ve TİKA tarafından aslına uygun şekilde restore edilerek yeniden hayat bulmuş.

Blagay: Alperenlerin İzinde

Bir süre daha yolculuk yapmamızın ardından ikinci durağımız Blagay (Blagaj); yüksek kayalıkların arasında adeta saklı bir vaha gibi... Dağın eteğinde konumlanan Blagay (Alperenler) Tekkesi, Osmanlı'nın Balkanlara taşıdığı gönül medeniyetinin önemli bir irfan merkezi. Bektaşî geleneğine bağlı dervişler burada İslâm'ı sevdirmek, kalplere dokunmak için çabalamış. Tekke içerisinde Sarı Saltuk'a ait olduğuna inanılan bir makam bulunuyor. Rivayete göre Hacı Bektaş-ı Veli, onu "Sarı Saltuk, Balkanlara salduk" diyerek bu bölgeye göndermiş. Tekkeden çıktıktan sonra nehir boyunca uzanan çiçekli patika yollarda yürüyebilir, huzur veren atmosferi soluyabilir; orada bulunan mağarayı kayak ile keşfedebilirsiniz.

Mostar: Bir Köprü'nün İki Yakası

Blagay'ın dinginliğinden sonra kısa bir yolculukla Mostar'a varıyoruz. Saraybosna'nın aksine burada Müslüman nüfus sayıca fazla değil. Ancak eski çarşıya

adımınızı attığınızda tarihin Osmanlı esintisi hissedilmeye başlıyor ve karşınıza tüm ihtişamıyla Mostar Köprüsü çıkıyor. 1566 yılında Mimar Sinan'ın öğrencilerinden Mimar Hayreddin tarafından inşa edilen bu tek kemerli köprü; Bosna'nın kalbine mühürlenmiş bir zarafet örneği. 1993'te savaşın karanlığına yenik düşse de 2004'te yeniden ayağa kaldırılarak barışın ve yeniden doğuşun sembolü hâline gelmiş.

Köprünün taşları yer yer kaygan ve eğimi oldukça dik; dikkatli yürümeyi gerektiriyor ama her adımın karşılığı o manzarada saklı. Köprüyü seyredebileceğiniz en güzel noktalardan biri Koski Mehmet Paşa Camii. Camiden köprüye baktığınızda, tarih ve doğa birlikte size selam veriyor.

Mostar'ın arka sokaklarında ise köprünün mütevazı kardeşi gibi duran Eğri Köprü bizi karşılıyor. Fotoğraf çekmek için belki de daha sakın ve daha samimi bir köşe. Gün akşama döndüğünde gençlerin Neretva kıyısında toplanıp sohbet ettiği, gitar sesi ve kahkahaların birbirine karıştığı keyifli bir ortamla karşılaşırız.

Mostar Köprüsü'nün gece ışıklandırması olmasa da karanlıkta yükselen silüeti kendini belli ediyor. Ancak uygun bir düzenlemeyle, bu ihtişamın geceye de taşınabileceğini düşünmeden edemiyoruz.

Mostar'da başınızı biraz yukarı kaldırıp baktığınızda, Hum Dağı'nın tepesinde devasa bir haç görürsünüz. Bu sembol, savaş sonrası Hırvat Katolikler tarafından şehre hâkim bir noktaya dikilmiştir. Boşnaklar tarafından çoğu zaman bir meydan okuma olarak algılanan bu haç, şehirde hâlâ tartışmalı simgelerden biri olmayı sürdürüyor. Bu duruma cevap niteliğinde halk arasında anlatılan bir söz vardır: "Onlar ne kadar haç dikerse diksin, göğre baktığınızda hilalin her zaman haçtan daha yüksekte olduğunu görürsünüz." Bu söz, güçlü bir inançla ayakta kalan bir milletin vakarını ve direncini anlatır.

Bosna Mutfağından

Boşnak böreği, günün her saatine yakışan bir lezzet olsa da ben kahvaltıda yemenizi tavsiye ederim. Kıymalı, peynirli,

patatesli ve ıspanaklı çeşitleri bulunur; hepsi ayrı bir tat deneyimi yaşatır. Yanında servis edilen kremalı yoğurt ise böreğin tadını iki katına çıkaran bir lezzet ortağıdır.

Lütenitsa (Ljutenica) ise közlenmiş domates, biber ve patlıcanla hazırlanan, hafif acılı bir Balkan sosu. Genellikle ekmeğe sürülerek tüketilen bu lezzet, köz tadıyla sofraya ayrı bir sıcaklık katıyor. Özellikle kahvaltılarda ve et yemeklerinin yanında sevilen bir eşlikçi olarak karşımıza çıkıyor.

Tatlı bir şeyler denemek isteyenler için Saraybosna'da saat kulesinin hemen altında yer alan avluda saklı küçük bir fırın bulunur. Yerel halkın sıklıkla tercih ettiği bu fırında hem tatlı hem de tuzlu hamur işleri satılır. 16. yüzyılda inşa edilen yapı, şehrin en eski fırını olma özelliğini taşır ve geleneksel lezzetleriyle ziyaretçilerine hoş bir mola sunar. Çarşıda dolaşırken birçok dondurmacıya da rastlayabilirsiniz, gerçekten lezzetli dondurmaları var. Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nden çıkıldığında ise burnunuzu güzel bir hamur kokusu sarabilir, bu koku yolun hemen karşısındaki Prag tatlısı trdelnik satan dükkândan gelir ancak oraya baktığınızda uzun bir sıra görmeniz muhtemel.

Saraybosna'nın en tanınmış yemeklerinden biri olan Ćevapi ise ince ve parmak şeklinde hazırlanan kıymanın özel bir baharat karışımıyla yoğrulup ızgarada pişirilmesiyle yapılır. Genellikle kaymak ve taze somun ekmele servis edilir. Tereyağı dokunuşu sayesinde doyurucu ve lezzetli bir deneyim sunar. Yemekten sonra tatlı

olarak Tufahija tercih edilebilir. Osmanlı saray mutfağından Balkanlara uzanan bu tatlı, şerbetle haşlanan büyükçe bir elmanın içinin krema ve ceviz dolgusu ile doldurulmasıyla hazırlanır ve hafifliğiyle hoş bir final oluşturur. Smokvara ise Herzegovina'ya özgü bir incirli tatlıdır. İrmik ve zeytinyağı ile hazırlanan hamurun kuru incir ve ceviz aromasıyla buluşması sonucu ortaya çıkar. Şerbetle taçlandırılan Smokvara, her lokmasında Mostar güneşinde olgunlaşan incirlerin tadını hissettirir ve Bosna mutfağının geleneksel izlerini taşır.

Ulaşım

Saraybosna'da toplu ulaşım hem otobüs hem de raylı sistemle sağlanıyor; ancak metro yerine yalnızca tramvay hattı bulunuyor. İstasyonlarda turnike sistemi yok. Kullanıcılar aylık bir bedel ödeyerek doğrudan binebiliyor, turistler ve tek kullanımlık yolcular ise ücreti sürücüye nakit olarak ödeyerek yolculuk yapıyor. Bu sistem, büyük ölçüde karşılıklı güvene dayanıyor.

Tramvaylarda kimi zaman tanıdık bir detayla karşılaşmak mümkün. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin kullanımdan kaldırıp hediye ettiği eski tramvaylar hâlâ Saraybosna'da aktif olarak hizmet veriyor. Bazı Türkçe tabelalar ve işaretler de vagonların içinde duruyor.

Şehirde tramvayla yolculuk ederken bir yandan günlük yaşamı izliyor, bir yandan da savaşın bıraktığı izlerle yüzleşiyorsunuz. Pek çok binada hâlâ mermi izleri görmek mümkün. Bu manzara, Saraybosna'nın yaşadığı acıları hatırlatan sessiz bir hikâye gibi

insanın içini sızlatıyor. Ülkenin diğer bölgelerinde ise şehir içi ulaşımında raylı sistem bulunmuyor.

Şehirlerarası ulaşımında ise otobüs ve tren seçenekleri mevcut, tren rotasının manzarasının da hayli güzel olduğunu eklemeliyim.

Değerlendirme

Gezimiz boyunca, sadece bir şehrin sokaklarında yürümedik; bir milletin kalbinde açılmış yaraları ve yeniden doğuşunu da hissettik. Saraybosna, yeşilin ve berrak kaynak sularının hayat verdiği bir cennet köşesi. Başçarşı, Osmanlı'nın zarif ruhuyla Avusturya-Macaristan'ın Avrupaî havasını aynı nefeste barındıran bir tarih aynası. Bir yanda asırlık taş duvarlar, diğer yanda yılların acısını sessizce taşıyan Saraybosna Gülleri...

Savaşın izleri hâlâ çok canlı; bir bina cephesi, bir kaldırım taşı bile o günleri hatırlatıyor. Ama tüm o acı anıların üzerinde, dimdik duran bir umut var burada. Bosnalı Müslümanların sabrı, direnci ve hayata yeniden sarılışı, bize imanın nasıl bir sığınak olduğunu gösteriyor. Bu şehir, karanlığı gördüğü hâlde ışığı seçmiş bir şehir ve o ışık, insanın içine işleyen bir hakikat gibi.

Saraybosna bizi hem hüznlendirdi hem de güçlendirdi. Bazen kalbimizi burktu, bazen yüzümüze bir tebessüm kondurdu. Bu yolculuk, geçmiş hatırlamanın, bugüne şükretmenin ve umudu gelecek nesillere taşımanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anlatmış oldu.

Bu anlamlı tecrübeyi yaşamamıza vesile olan İlim Yayma Vakfı'na gönülden teşekkürlerimle...

Mısır'ın Baş Şehri Kahire'ye Yolculuk

Elif Ünal

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Orta Çağ Tarihi Bilim Dalı, Doktora Öğrencisi

Akademik araştırmalarım vesilesiyle bir yıl boyunca zaman geçirdiğim Kahire, yalnızca bir çalışma alanı değil; düşünme biçimimi dönüştüren bir mekân oldu. Her köşesinde tarih fısıldayan bu şehre yapılan yolculuk, basit bir seyahat olmanın ötesinde antik dönemden modern çağa uzanan zaman arasında sessiz bir geçiş, geçmişin taşlarıyla bugünün sokaklarını birleştiren bir hafıza yolculuğu gibidir.

Gize Piramitleri: Zamanı Aşan Sessiz Tanıklar

Mısır denilince, çoğu insanın zihninde beliren ilk imgelerden biri hiç şüphesiz Gize Piramitleri'dir. Kahire'nin hemen dışında. Sfenks'in sessiz bakışları altında yükselen bu anıtsal yapılar, yalnızca eski bir medeniyetin mühendislik dehasını değil, zamanın ötesine geçen bir insan çabasını temsil ediyor. Piramitlerin çevresi ise en az yapının kendisi kadar renkli ve hareketlidir. Develer üzerinde gezen turistler, her milletten insanın farklı dillerde konuştuğu kalabalıklar, geleneksel kıyafetli satıcılar, papirüsler, minyatür piramitler ve "gerçek çöl deneyimi" vadeden deve turları sunan satıcılarla karşılaşmak mümkündür.

Nil Nehri: Mısır'ın Yaşam Kaynağı

Nil Nehri, Mısır'ın yalnızca coğrafi değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel kalbidir. Yüzyıllar boyunca bu topraklara hayat vermiş, medeniyetin yeşermesine öncülük etmiş hatıraların ve binlerce yıllık hikâyelerin taşıyıcısıdır. Kahire'de, modern binaların ve köprülerin arasından sessizce süzülen bu kadim nehrin kıyılarında palmye ağaçları salınır, sabahın erken saatlerinde balıkçılar sessizce kayıklarını suya indirir. Nehrin üzerinde süzülen feylukalar, rüzgârla dans eden yelkenleriyle Nil'e hem nostalji hem de zarafet katar.

Han el-Halili: Zamanın İçinde Bir Labirent

Kahire'de zamanın bambaşka aktığı bir yer varsa, o da Han el-Halili'dir. Günün her saati kalabalıktır; dar sokakları, yüzyıllık taş duvarları, bakır işlemecilerin çekiç sesleriyle yankılanan geçitleriyle bu çarşı, bir mekândan çok bir hafıza gibi işler insanın zihnine. Rengârenk fenerler, hediyelik eşyalar, işlemeli kumaşlar ve türlü baharatlarla dolu tezgâhlar birbirine karışır. Her şeyin bir sesi, bir kokusu vardır burada. Necib Mahfûz'un romanlarında betimlediği kahveler hâlâ yaşamaya devam ederken, taş sokaklarında yankılanan ayak sesleriyle Han el-Halili, şehrin ruhunun en yoğun hissedildiği yerlerden biridir.

Kahire'de Türk-İslâm Eserleri

Kahire'nin dar sokaklarında gezerken bazen Memlûklerin zarif bir minaresine bazen de Osmanlı'nın görkemli eserlerine tesadüf etmek mümkündür. Zira Mısır toprakları, Türk-İslâm Medeniyeti'nin zarafetini ve tarih sahnesindeki güçlü izlerini, taş işçiliğinin incelikle oyulduğu mihraplarda ve zamana meydan okuyan kitabelerde saklar. Bu noktada, Kahire'nin en eski ve en çok hikâye barındıran sokaklarından biri olan Al-Mu'izz Caddesi, Eyyûbilerden Osmanlılara kadar pek çok tarihi yapının zarafetini sergiler. Kahire'nin güneyinde şehre hâkim bir tepede yükselen Selâhaddin Eyyûbi Kalesi ise yalnızca bir savunma yapısı değil, aynı zamanda Türk-İslâm Medeniyeti'nin kudretinin simgelerindendir.

Buradan şehre bakıldığında, minarelerin, kubbelerin ve modern yapıların iç içe geçtiği manzara, Selâhaddin'in bu stratejik noktayı neden seçtiğini açıkça gösterir. Kahire'nin ve Türk-İslâm medeniyetinin en eski camilerinden olan Tolunoğlu Ahmed Camii ise sadeliğiyle göz kamaştırır. Yüksek duvarları ve revaklı avlusu, estetiğin sessizlikle buluştuğu bir mimarî anlayış sunar.

Fetihten Hikmete: İslâm Âlimlerinin İzinde Kahire

Mısır denilince tarihi hafızada ilk canlanan isimlerden biri, "Mısır Fatihî" unvanıyla tanınan şanlı komutan Amr bin el-Âs'tır. O, bu topraklardaki İslâmî varlığın en köklü adımlarından biri olan Fustat'ın kurucusudur.

Bu yönüyle Kahire, Asr-ı Saâdet'ten beri İslâm'a ev sahipliği yapan merkezlerden biri olma özelliğini taşır. Aynı zamanda Ehl-i Bey'tin ve büyük İslâm âlimlerinin izlerini barındıran manevî bir duraktır. Seyyide Nefise, Seyyide Zeyneb ve Seyyide Fâtıma başta olmak üzere, insanlık tarihine rahmet olarak gönderilen, nübüvvet tacının sahibi Hz. Muhammed'in (s.a.v.) soyundan birçok mübarek hanımın kabirleri bu şehirde yer alır; onların ayak izleri Kahire'yi sadece tarihi değil, aynı zamanda derin bir ruhaniyetin de mekânı kılar. Aynı coğrafyada bulunan büyük mütehid İmam Şâfi'nin kabri, bu toprakların belki de en sessiz ama en heybetli duraklarından biridir. Bununla beraber Kahire, İbn Hacer el-Askalânî gibi hadis ilminin dev bir şârihini, Zünnûn el-Mısıri gibi tasavvufun ilk öncülerini ve İmam Leys b. Sa'd gibi, ilmiyle parlayan mütehidleri bağrında taşır. El-Hüseyn Camii Kahire'nin kalbinde atan manevî bir sükût olarak yer bulurken, Ezher Camii ise sadece bir ibadet yeri değil, yüzyıllardır ilim halkalarının kurulduğu, bilginin ve inancın yan yana aktığı bir okul gibidir.

Modern Kahire: Kültürel ve Sosyal Cazibe Merkezleri

Günümüzde Kahire çağdaş ritmini Tahrir Meydanı'nın kalabalığında, Ezher Parkı'nın dinginliğinde ve müzelerinin sessiz anlatılarında sürdürmeye devam eder. Şehrin karmaşasından uzaklaşıp soluk almak isteyenler için El-Ezher Parkı, yemyeşil bir vaha gibi uzanırken; Tahrir Meydanı ise Kahire'nin kalbinde yer alan bir kavşak ve Mısır'ın modern tarihinde yaşanan toplumsal dönüşümlerin izlerini taşıyan bir mekândır. Şehrin dört

Bu ritme, susmayan korna sesleri, bitmek bilmeyen trafik ve düzensiz yapılaşma da eşlik eder. Kentte ulaşım, çoğu zaman başlı başına bir maceraya dönüşür. Pazarlık becerisi olmayanlar için taksilerle yapılan en kısa mesafeler bile bütçeyi zorlayabilir. Daha ucuz bir seçenek olan ve dar sokakların vazgeçilmezi hâline gelen toktok adlı küçük araçlar ise hızlı sürüşleri ve ani manevralarıyla kimi zaman riskli olabilir. Kentin en yaygın toplu taşıma araçlarından biri olan mikrobüsler, belirli güzergâhlarda çalışsa da genellikle tabelasız ve durağını söylemeyen halleriyle yabancılar için zorlayıcıdır. Metro, Kahire'nin ulaşım ağında en düzenli sistemlerden biridir; ancak yoğun saatlerde kalabalıklar kaçınılmazdır. Şehir otobüsleri ise çoğunlukla eski ve

konforsuzdur, fakat düşük maliyetle seyahat etmek isteyenler için hâlâ önemli bir alternatiftir.

Kahire sokakları, özellikle geceleri capcanlıdır. Her köşe başında tatlı patates, dikenli incir, muz ve taze meyveler satan satıcılar... Mısır mutfağı da bu sokaklar gibi keşfedilmeyi bekleyen sürprizlerle doludur. Ülkenin neredeyse millî yemeği sayılan Koshary hem doyurucu hem ucuzdur. Molehiya ve Taameya adlı yöresel lezzetler hemen her sofrada yer bulurken, Kakuleli kahve ve yoğun baharatlı et yemekleri bu mutfakın vazgeçilmez aromalarıdır.

Kahire'nin cadde ve sokaklarında dolaşırken, çalgıcıların ezgileriyle birlikte Sudanlı ve Suriyeli göçmen toplulukların farklı aksanları ile giysileri, bu çok kültürlü manzaraya ayrı bir renk katar. Ancak bu canlılık sahnesinin ardında dramatik bir arka plan gizlidir: kaldırım taşlarını yastık yapan çocuklar, sokakta yaşayan insanlar şehrin sessiz tanıklarıdır. Bir semtinde plazaların yükseldiği, lüks siteleriyle modern bir yaşam sunan Kahire, yalnızca birkaç kilometre ötede yoksulluğu en çıplak hâliyle gözler önüne serer.

Bu şehir tüm telaşına rağmen insanı saran ve geride silinmez izler bırakan bir ruha sahiptir. Özellikle halkın Türklere karşı duyduğu içten ilgi, yorgunluklar arasında gönüle dokunan bir teselli gibi gelir. Mısır'da "Diriliş Ertuğrul" ve "Kuruluş Osman" gibi tarihi dizilerin büyük ilgi görmesi sayesinde, "Türküm" dediğinizde size sarılıp coşkuyla "Ertuğrul! Osman!" diye seslenenlerle karşılaşmanız işten bile değildir. Hatta bazen "Ahsenü'n-nâs" yani "insanların en güzeli" diyerek gülümseyenler, bu kadim şehirde yabancı olmadığınızı hissettirir.

bir yanına yayılmış müzeler ise, antik çağlardan modern zamanlara uzanan bir tarih yolculuğu sunar. Bunların başlıcalarından olan Tahrir Meydanı'ndaki Eski Mısır Müzesi, dünya tarihinin en büyük arkeolojik hazinelerine ev sahipliği yaparken İslâm Sanatları Müzesi, yazma eserlerden ince çini panellere kadar İslâm estetiğinin zarif izlerini taşır. Kıptî Müzesi ise Hristiyan Mısır'ın kültürel mirasını korumaktadır.

Şehir ve İnsan: Kahire'de Günlük Yaşamın İzleri

Kahire, sadece tarihi yapılarıyla değil, sokaklarının taşıdığı canlılıkla da insanı içine çeker. Her adımda halkla doğrudan temas ederek Mısır kültürünü iliklerinize kadar hissedersiniz. Ancak bu canlılık kimi zaman gürültü, bitmek bilmeyen toz, kirlilik ve karmaşayla iç içe geçer. Çöplerle dolu caddeler, ısrarla fahiş fiyatlarla ürün satmaya çalışan satıcılar ve kalabalık sokaklar Kahire'nin gündelik ritmini oluşturur.

Eğitimde Vicdanın Yeri: Bilgi, Değer ve Eylem Arasında

Ayşe Yılmaz

Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve
Denetimi Doktora Öğrencisi

“Bu yazı, vicdan kavramını Gazze örneği üzerinden Eğitim Bilimleri perspektifiyle ele alan bir düşünce denemesidir.”

Dünyanın neresinde yaşarsak yaşayalım, hangi inanç ya da kültürel kimliğe sahip olursak olalım, bizi ortak bir insanlık paydasında buluşturan değerlerin başında vicdan gelir. Vicdan, insanın hem kendine hem de dünyaya karşı sorumluluk duygusunu diri tutan içsel bir pusuladır. Bu kavram tarih boyunca farklı düşünürlerce çeşitli açılardan yorumlanmıştır. Aristoteles, vicdanı doğrudan adlandırmasa da “pratik bilgelik” aracılığıyla kişinin eylemlerinde doğru ölçüyü bulmasını sağlayan bir yönelim olarak ele alır. Stoacılar, vicdanı insanın evrensel akılla uyum içinde yaşamasına imkân veren doğal bir doğruyu sezme yetisi şeklinde tanımlar. İslam düşüncesinde ise vicdan, insanın fitratına yerleştirilmiş ahlaki bir hassasiyet olarak

görölmüş; Gazâlî kalbin hakikati sezme ve doğruya yönelme kabiliyetini öne çıkarırken, Mâtürîdî iyiyi ve kötüyü ayırt etme yetisinin doğuştan geldiğini vurgulamıştır.

Bu farklı tanımların arasında dolaşırken, kimi zaman kavramın en yalın ve en etkili açıklaması akademik metinlerde değil, günlük hayatta karşımıza çıkar. Bunun çarpıcı bir örneği, yakın zamanda sosyal medyada dolaşıma giren bir sınav kâğıdında görüldü. Bir ortaokul öğrencisi “Vicdan nedir?” sorusuna tek cümleyle şöyle cevap vermişti: “İç sesimizin üzülməsi.” Bu ifade, vicdanın yalnızca bilişsel bir yargı mekanizması değil; insanın kendi eylemleriyle yüzleştiğinde ortaya çıkan duygusal bir rahatsızlık,

bir öz denetim ve ahlaki incelik olduğunu çok güçlü bir şekilde özetlemektedir.

Peki, öğrencinin bahsettiği o iç ses nasıl üzülmür?

Vicdanın doğuştan mı geldiği yoksa sonradan mı geliştiği uzun süredir tartışılan bir konudur. Stoacılar ve Mâtürîdî, vicdanın temel ilkelerinin fitrî olduğunu savunurken; Piaget ve Kohlberg, vicdani muhakemenin çevre, kültür ve eğitimle olgunlaştığını belirtir. Nörobilim ise bu iki yaklaşımı birleştirerek empatinin ve ahlaki sezginin biyolojik temelleri olduğunu, ancak sosyal deneyimlerle güçlendiğini söylemektedir. Bandura’nın sosyal öğrenme kuramı da vicdanın büyük ölçüde gözlem, model alma ve pekiştirme yoluyla

şekillendiğini vurgulayarak bu bütüncül çerçeveyi tamamlar.

Bu farklı yaklaşımlar farklı perspektifler sunarken, eğitim bilimciler için temel mesele ve odak ise, vicdanın kaynağından ziyade “vicdan nasıl geliştirilir?” ve “hassasiyetini yitiren bu iç terazi nasıl yeniden işler hâle getirilir?” sorularıdır. Nitekim vicdan eğitimi, vicdanlı davranış kazandırma gibi başlıklar son yıllarda giderek daha fazla bilimsel çalışma konusu hâline gelmiştir. Küreselleşme ile artan bireysellik ve benmerkezci tutumlar, insanın doğruyu yanlıştan ayırt etmesini zorlaştırarak iç sesin terazisini zayıflatmaktadır. Bu nedenle, vicdanlı davranış kazandırma eğitimin temel ve ertelenemez bir gündemi olmalıdır.

Eğitim, bireyde istendik davranış değişikliği oluşturma süreci olarak tanımlanır. İnsan davranışına dair farklı sınıflandırmalar olsa da en yaygın yaklaşım, davranışı “bilişsel, duyuşsal ve psikomotor” olmak üzere üç boyutta ele alır. Bu alanlar bize vicdan eğitiminin nasıl mümkün olabileceğine dair güçlü bir açıklama sunar: Bilişsel Alan (Akıl): Bir öğrencinin vicdani bir tutum geliştirmesi için önce zihinsel boyutta temel ahlaki değerlere ilişkin doğru bilgi birikimine sahip olması gerekir. Doğru yargıda bulunmak, zihinde temel ahlaki prensiplerin yerleşmiş olmasını gerektirir. Duyuşsal Alan (Kalp/Duygu): Ardından bu bilgilerin, duyuşsal alanda köklü, içten ve sürdürülebilir bir değer bağlılığına dönüşmesi önemlidir. Ortak değerlere kalpten bağlılık, vicdani duruşun duyusal temelidir. Psikomotor Alan (Eylem): Son olarak bu iki boyutun eyleme yansması; yani gerektiğinde vicdani sorumluluğu yerine getirmek

için zor bir durumda dahi doğru olanı yapabilme davranışsal yeterliliğini (maddi ya da manevi fedakârlığı gerektiren eylemleri) gösterebilmesidir. Vicdanın gerçek anlamda davranışa dönüşmesidir. O halde, eğitim yoluyla vicdan kazandırma çabası, bu boyutların tamamını içermelidir.

Eleştirel Vicdan: Bilgi, Söylem ve Eylem Tutarlılığı

Tüm bu çerçevede, başka bir kritik soru da Vicdan hangi değerlere dayanmalıdır? sorusudur. Yerel çıkarları koruyan seçici bir duyarlılığa mı, yoksa “evrensel” olduğunu iddia eden fakat çoğu zaman yalnızca belirli toplumların lehine işleyen değerlere mi?

Yakın dönemde yaşananlar, bu soruyu daha da karmaşık hâle getirmiştir. Gazze’de ortaya çıkan tablo, evrensel değer söylemi ile bu söylemi temsil etmesi beklenen kurumların eylemleri arasındaki tutarsızlığı görünür kılmıştır. Evrensel değerleri savunduğunu ifade eden pek çok uluslararası aktörün, tutum ve tepkilerinde bu söylemi desteklememesi, vicdanın bir retoriğe dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum, kurumların zihinsel olarak hoş gelen söylemleri (bilişsel kabul) olsa da, onların hisleri rahatsız eden yaklaşımları ve tutarsız eylemleri (duyuşsal ve eylemsel boyutlar), vicdani davranış bütüncül biçimde oluşturmamalarını göstermektedir. Vicdanın insanlığı birleştiren bir değer olabilmesi bilişsel, duyuşsal ve eylemsel tutarlılığı gerektirmektedir.

Bu tutarlılığa olan ihtiyaç Gazze’de yaşananlarla daha da ortaya çıkmıştır. Bir yanda acılara rağmen zulmü adlandırmaktan kaçınan bireyler ve kuruluşlar;

diğer yanda farklı din, kültür ve ülkelerden insanların yaşam hakkı için bedel ödemeye hazır biçimde harekete geçmesi... Bu iki tutum, vicdanın ne olduğu ve ne olmadığına dair çarpıcı bir karşılaştırma sunmaktadır. Eleştirel vicdan, tam da bu noktada, evrensel olduğu iddia edilen değerlerin söylem-duygu-eylem tutarlılığını sorgulamayı gerekli kılar. Çünkü insanlık, ancak iç sesinin akılla, duyguyla ve eylemle uyumlu olduğu ölçüde gerçek anlamda vicdani davranışlara bürünebilir.

Sonuç olarak, Gazze vicdanının yalnızca bireysel bir iç ses değil, aynı zamanda kolektif bir değer olduğunu açık biçimde göstermiştir. Farklı coğrafyalardan milyonlarca insanın aynı acıda buluşmasını sağlayan şey, tam da o iç sesin “üzülmesidir”. Bu tablo, vicdanın insanlığın ortak değeri olduğunu hatırlatırken, aynı zamanda bu değerın kendiliğinden ayakta kalamayacağını da göstermektedir. Vicdanın canlı kalması; onu beslemek, güçlendirmek ve tutarlılıkla yaşatmakla mümkündür. Ancak bu değerın sürdürülebilirliği bilinçli, sürekli ve sistemli bir çabayı gerektirir. Gazze’deki dayanışma örnekleri insanlığın hâlâ güçlü bir vicdani zemine sahip olduğunu gösterirken; tutarsız tutumlar da vicdanın ne olmadığını hatırlatmaktadır. İnsanlık, ancak iç sesinin akılla, duyguyla ve eylemle uyumlu olduğu ölçüde daha adil ve onurlu bir geleceğe yürüyebilir.

Tam da bu nedenle, vicdanın eğitimin temel bir bileşeni olarak ele alınması kaçınılmazdır...

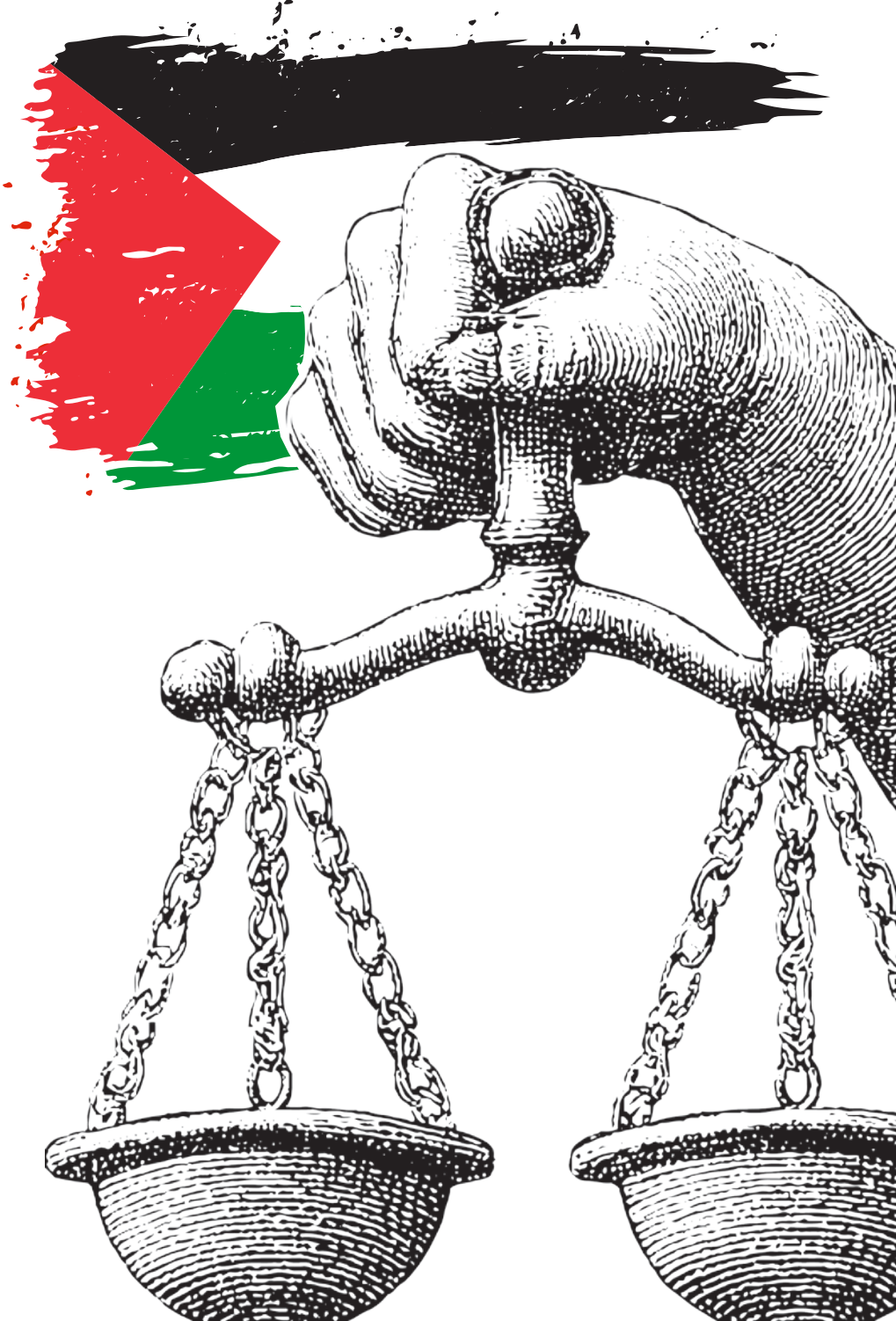

Vicdan: İnsanın Fitrat Terazisi

İnsan, Yüce Allah'ın âyet-i kerîmede kendisinden yaratılmışların en üstünü olarak söz ettiği; akıl, zekâ, düşünme, yazma gibi birçok özelliğiyle diğer tüm canlılardan ayrılan ve yeryüzünün halifesi kılınan varlıktır. Diğer tüm varlıklardan farklı olarak insan, fitrat üzere, yani Allah'ın koyduğu bazı ölçütlerle dünyaya gelir. Bu ölçütler, dünyanın her neresinde doğarsa doğsun, her insanın içinde bulunur ve insan zaman geçtikçe bunları kendi yaşamıyla birlikte değiştirir, dönüştürür, kendi hayatının sorumluluğunu alır. İşte bu noktada vicdan kavramı, insanın fitratında bulunan ve insanı insan yapan en önemli unsurlardan biri olarak karşımıza çıkar. Zira vicdan: İnsanın kötülüğe karşı sessiz kalamaması, her canlıya karşı istisnasız merhamet edebilmesi, haksızlık karşısında harekete geçmesi, fiili olarak elinden bir şey gelmediğinde kalben rahatsız olması ve gerektiğinde tüm bunlar için kendini feda edebilmesidir.

Fadime Eren

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Yüksek Lisans Öğrencisi

Tüm önyargılarından sıyrılmış bir insan, dini, dili, ırk fark etmeksizin içinde vicdanî özellikleri taşır ve buna göre yaşar. Ancak İslam dini bu konuda temayüz etmiş, hem tüm canlılara karşı vicdanlı olmayı öğütlemiş hem de Hz. Peygamber (sav) insanlara bu konuda en güzel örneği olmuştur. Hadis-i Şerif'te geçtiği üzere çok susamış bir köpeğe ayakkabısıyla su içiren bir kadının cennetlik olma hadisesi de bunu en güzel şekilde göstermektedir. Ancak herhangi bir sebeple vicdanı körelmiş insanlar, bu dünyada tüm kötülükleri yapabilecek ve bunun ardından pişmanlık duymayacak kadar katı olabilmektedir. Günümüze baktığımızda hemen hemen her gün şahit olduğumuz savaşlar ve soykırımlar; dinî, sosyal, ekonomik, milliyetçilik, ırk ve mezhep farklılıkları gibi sebeplerle vicdanı zayıflamış

hatta yok olmuş insanların ürünüdür. Vicdanı tamamen yok olmuş canlılara “insan” demek ne kadar doğru tartışılır belki, ama bu insanların karşısındaki kim olursa olsun ufacak bir merhamet duymadığı ortadadır.

Fıtrattan gelen vicdan, insanı sadece kendisiyle aynı dine, dile sahip insanlara karşı değil, aksine tüm insanlara karşı merhametli olmaya sevk eder. Son zamanlarda Filistin için, zulme uğrayan insanlar için Batı'da yapılan eylemler; kendi hükümetine karşı baş kaldıran aktivistler; Müslüman olmamasına rağmen günlerce bu dava uğruna çalışan insanlar; yine Gazze kıyılarına yardım götürmek için canlarını ortaya koyan insanların birlikte yol aldığı Sumud Filosu'ndaki sayısız yabancı ve Müslüman olmayan insan da vicdan kavramının din ile alakalı olmadığını ve bu kavramın Müslüman olmakla değil, insan olmakla alakalı olduğunu gayet açık bir şekilde ortaya koyar.

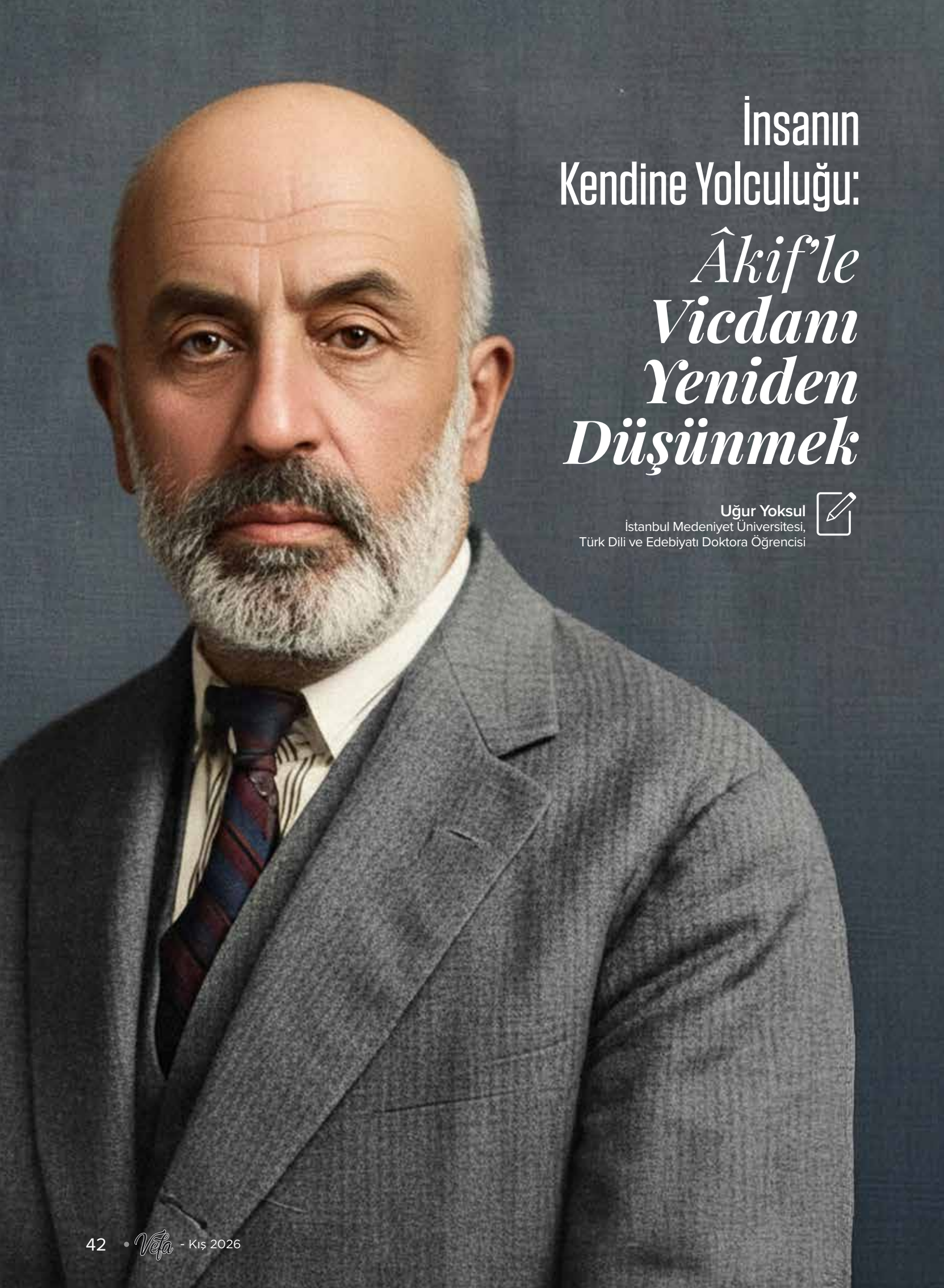
Daha önemli olan ise, her insanın kendi vicdan terazisi olduğu gerçeğidir. Hiç kimse

bir diğ erinin vicdanını ölçmeye muktedir değildir. Çünkü vicdan, insanların unvanı, dini, ırkı ile anlaşılabilir bir unsur değildir. Aksine, her insan kendi vicdanını tartar, kendi vicdanına hesap verir. Necip Fazıl'ın dizelerinde bahsettiği üzere:

*“Çıkamam, aynalar,
aynalar zindan/Bakamam,
aynada, aynada vicdan.”*

Herkesin vicdanı kendi aynası ve her insan kendi aynasından mesuldür.

A portrait of Uğur Yoksul, a middle-aged man with a grey beard and mustache, wearing a grey suit, white shirt, and a striped tie. He is looking directly at the camera with a serious expression.

İnsanın Kendine Yolculuğu: *Âkif'le Vicdanı Yeniden Düşünmek*

Uğur Yoksul
İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Öğrencisi

İnsanın en sessiz ama en güçlü sesi vicdandır. Kalabalıkların ortasında bile yalnızca bize konuşur; övgü istemez, ceza kesmez ama içimize bıraktığı huzur ya da huzursuzluk, bütün sözlerin ve hükümlerin ötesinde bir etkiye sahiptir. Kimi zaman onu susturmaya çalışırız, kimi zaman duymamış gibi yaparız; fakat vicdan, insanın hem kendisine hem de hayata karşı sorumluluğunu hatırlatan en güvenilir pusula olmaya devam eder. İşte bu yüzden Mehmet Âkif'in dizeleri, bir şiirden çok, bu pusulanın yeniden ayarlandığı içli birer muhasebe çağrısı gibidir. Hasbihâl hem bireyin hem toplumun unuttuğu ahlaki temel taşlarını hatırlatır ve bizleri kendi iç sesimize biraz daha dikkatle bakmaya davet eder.

Büyük bir şâirin düstûr-i hikmettir şu ihtârı;

Velev duymuş da olsan yolsuz olmaz şimdi tekrârı:

Geçen geçmiştir artık; ân-ı müstakbel ise mübhemdir;

Hayâtından nasibin: Bir şu geçmek isteyen demdir.

Âkif'in bu sözleri bize, ne geçmişin yükleri altında ezilmenin ne de geleceğin sisleri içinde kaybolmanın anlamı olmadığını hatırlatıyor. Asıl olan, elimizde duran şu anı vicdanla, doğrulukla, temiz bir niyetle yaşamak; çünkü insanın gerçek payı ve gerçek imtihanı, tam da bu anın sorumluluğunda saklıdır.

Sakin ey nûr-ı dîdem, geçmesin beyhûde eyyâmın;

*Çalış hâlin müsâidken...
Bilinmez çünkü encâmın.*

Bu beyit ise okuyucuya yumuşak ama sarsıcı bir uyarı niteliğinde. Âkif, "gözümün nuru" diye seslendiği insana, imkânı varken ömrünü boşa geçirmemesini öğütler; çünkü çalışmayı, üretmeyi, iyilik etmeyi erteleyen biri, yarının neler getireceğini, hangi fırsatların kaybolacağını ya da hangi pişmanlıkların vicdanında birikeceğini bilemez.

Cibillidir taharrî-i hakikat hırsı âdemde;

Onun mahsûlüdür meşhûd olan âsâr-ı âlemde.

Atâlet fitratın ahkâmına madem ki isyandır;

Çalışsın, durmasın her kim ki dâvâsında insandır.

Âkif burada, insanın yaratılışında doğuştan bir "hakikati arama" isteği olduğunu hatırlatır. Bugün gördüğümüz bütün eserlerin, bütün ilerlemelerin temelinde de bu arayış vardır. Tembelliği fitrata aykırı bir isyan olarak görür ve "Ben insanım" diyen herkesin çalışmayı, üretmeyi, sorumluluk almayı bir karakter meselesi hâline getirmesi gerektiğini vurgular.

Usandın sen de gerçek hikmetimden, hasbihâlimden;

Beş on söz kaldı lâkin dinle nazm-ı bî-meâlimden:

Diyorlar: "İ'tirâf-ı cehl iken tahsîlin encâmı,

Nedir beyhûde it'âb eylemek şehbâl-i ikdâmı?"

Evet, lâkin varıp serhadd-i ma'lûmâta bir insan,

O gâyetten demek lâzım ki: "Yok irfân için imkân!"

Hakîkî i'tirâf altında parlar zıll-i irfânın;

Budur insanlığın ma'nâsı, en son zevki vicdânın.

Bu bölümlerde ise Âkif, "bilginin sonu cehaleti kabul etmektir" diyenlere bir cevap verir. İnsan ne kadar öğrenirse öğrensin, bir noktada sınırlarına çarpar. Ama asıl irfan, işte o sınırdaki "Bilmediklerim, bildiklerimden çok daha fazla" diyebilmektir. Bu samimi itiraf, vicdanın olgunluğunu ve insanın ahlaki derinliğini gösterir. Yani Âkif'e göre vicdanın en gerçek zevki, her şeyi bilmekte değil; bilmediklerini dürüstçe kabul edip buna rağmen yürümeye devam edebilme cesaretindedir.

Sonuç olarak Mehmet Âkif'in Hasbihâl şiirinden aktarılan bu beyitler, yalnızca bir şairin kendi iç sesi değildir; insanın vicdanıyla yaptığı en eski ve en samimi konuşmanın izleridir. Bu dizeler bize zamanın kıymetini, hakikati aramanın gerekliliğini, tembellikten kaçınmayı, cehaleti kabullenmenin olgunluğunu ve en önemlisi, bütün bunların merkezinde duran vicdanı hatırlatır. Âkif'in çizdiği bu yol haritası ne geçmişin yüküyle ne de geleceğin belirsizliğiyle yürünür; insanı insan yapan, her adımda vicdanının ışığına güvenerek yol almaktır. Çünkü en sonunda, bütün karmaşaya rağmen insanın gerçek değeri, içindeki o sessiz ama şaşmaz ölçüde vicdanında saklıdır.

İran Sinemasından
Çarpıcı Bir Örnek:
**Asgar Ferhadi'nin
Yazıp Yönettiği “Bir Ayrılık”
(A Separation)**

Taha Derşevi
Karabük Üniversitesi Temel İslam Bilimleri
Doktora Öğrencisi

Bazı hikâyeler yalnızca yaşanan olaylarla değil, insanların söylemeye cesaret edemedikleri, içlerinde sakladıkları tereddütler ve acılarla anlatılır. Asgar Ferhadi'nin 2011'de çektiği ve dünya çapında büyük yankı uyandıran "Bir Ayrılık" filmi de tam olarak böyle bir hikâye sunar. En İyi Yabancı Film Oscar'ını ve aynı yıl Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı ödülünü kazanmış bu insani dram, yalnızca İran toplumunun değil, dünyanın pek çok yerinde aile içi çatışmalar, vicdani çıkmazlar ve toplumsal baskılarla mücadele eden insanların duygularına dokunur.

Film, daha ilk sahnesinde izleyiciyi sarsar: Simin ve Nadir, boşanma davasında hâkimin karşısında tartışmaktadır. Seyircinin aklı ister istemez şu soruya gider: Peki kızları Terme nerede, tüm bu fırtınanın ortasında ne hissediyor? Hâkim boşanma talebini reddettiğinde kısa bir rahatlama olur; belki çift yeniden ortak bir zeminde buluşabilir. Çünkü her ikisinin de kararı alma nedenleri anlaşılabilir: Simin, kızının geleceği için yurtdışında daha modern bir hayat isterken; Nadir, Alzheimer hastası babasını yalnız bırakamayacağını düşünmektedir.

Ferhadi, boşanmayı yalnızca bir ayrılık olarak sunmaz; sorumluluklarla hayallerin, inançlarla hayatın gerçekleri arasındaki çatışmanın bir sembolüne dönüştürür. Bu dünyada kimse tamamen haklı ya da tamamen suçlu değildir; dahası, haklı olmak bile acıyı hafifletmez. Sevgi, kendi ağırlığıyla en zorlu kararların yükünü taşır.

Hikâyeye daha sonra dâhil olan Raziye ise filmin duygusal eksenini genişletir. Dindar, yoksullukla boğuşan ve çocuğuyla hayatta kalmaya çalışan bir annedir. Haramdan sakınmak için attığı her

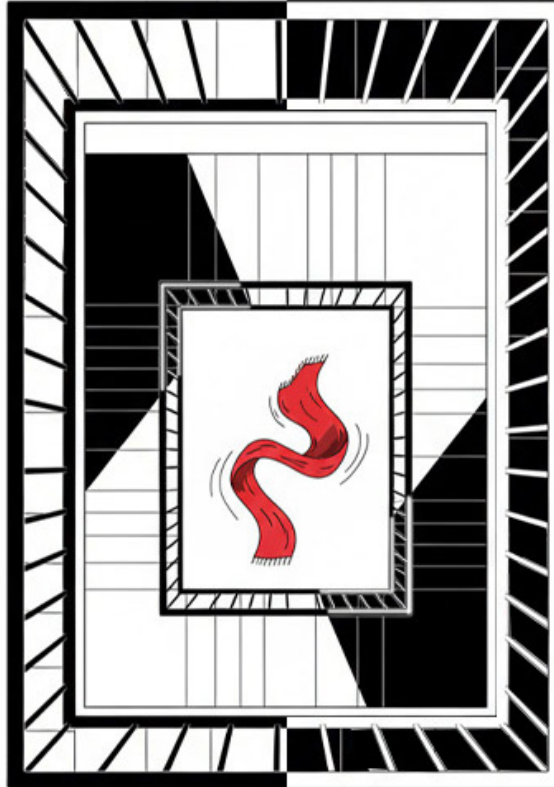
adımı uzun uzun düşünmesi, onun derin içsel çatışmalarını görünür kılar. Kocasını Hodjat'ın öfkesinin ardında ise çaresizliğin yıpratıcı izleri vardır. Böylece film, orta sınıftan bir aile ile geçim sıkıntısı içindeki bir ailenin yollarını kesiştirir; sınıfsal farklılıklar büyük söylemlerle değil, küçük ama çarpıcı anlarla belirginleşir.

Olaylar, Raziye'nin bakmakla yükümlü olduğu yaşlı adamı kısa bir süreliğine bağlı bırakmasıyla düğümlenir.

Bunu gören Nadir sinirlenir, önce onu babasına gereken özeni göstermemekle suçlar, ardından artan hiddetiyle hırsızlıkla itham eder ve tartışma sırasında farkında olmadan Raziye'yi iter. Kadın merdivenlerden düşer ve daha sonra bebeğini kaybettiğini iddia ederek dava açar. Bu noktadan sonra herkes kendi gerçeğini anlatmaya başlar; ancak film seyirciye mutlak bir hakikat sunmaz. Her şey bakış açısına göre değişir; izleyici bir yargıç olmaya değil, anlamaya davet edilir.

Filmdeki ev, mahkeme, okul ve hastane gibi sıradan mekânlar bile karakterlerin iç çatışmalarının aynasına dönüşür. Mahkemedeki sorgular yalnızca hukuki ifadeler değildir; hepsi birer iç hesaplaşmanın dışı vurumudur. Nadir babasına duyduğu sorumlulukla tükenirken, Simin ailesinin dağılmasına karşı güçlü görünmeye çalışır. Raziye ise inancı ile hayatın sert gerçekleri arasında sıkışır. Toplumun görünmez baskısı her kararı daha da karmaşık hâle getirir.

Yine de filmde kimse bütünüyle kendi

değerlerini terk etmez. Nadir, tüm gerginliğe rağmen Alzheimer hastası olan babasına bakmaktan vazgeçmez ve Terme'in eğitimine de ihmal etmez; ayrıca Raziye'nin küçük kızına karşı nazik olmaya çalışır. Simin, boşanma fikrini bir kenara bırakır ve zor zamanlarında Nadir'in yanında durur. Terme, Raziye'nin kızına hiçbir önyargı beslemez ve onunla adeta bir abla gibi oynar. Ve en çarpıcı anlardan biri, Raziye'nin yemin ederek yalan söylemeyi reddetmesidir. Yoksulluk ve çaresizlik içinde bile vicdanının sesini susturmaz. Hikâye

boyunca, vicdan her karakter için görünmez bir rehberdir; neyin kabul edilebilir, neyin reddedilir olduğunu belirler ve kararları insanî boyutlarıyla derinleştirir. Nadir, yalnızca babasına ve kızına karşı değil, kendi içinde de vicdanının ağırlığını hisseder. Simin, sevgiyi ve görevi dengelemeye çalışırken sürekli etik sorumluluğun farkındadır. Raziye ise yoksulluk ve zorunluluk arasında vicdanıyla yüzleşir; bu ses, maddi ya da toplumsal çıkarların ötesinde en güçlü rehberi olur. Sonuçta herkes bilir ki vicdanını görmezden gelmek huzur getirmez.

Son sahnede hâkim, Terme'e

kiminle yaşamak istediğini sorar: annesiyle mi, babasıyla mı? Bu soru, aslında filmin başından beri sorduğu temel gerçeği yeniden hatırlatır: Yetişkinlerin aldığı kararların en ağır bedelini her zaman çocuklar öder.

Vicdan: İnsanlığın Buluşturucu Evrensel Gücü

Şevval Avcı
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

İnsan; düşünen, düşünmekle kalmayıp düşündüğü üzerine düşünebilen ve değerlendirebilen bir canlıdır. Yaptıklarını, yapmadıklarını, yapacaklarını ve yapabileceklerini tahayyül eder. Kendisini ve davranışlarını tartan ve değerlendiren insan, bunu iç dünyasındaki çeşitli yapıları kullanarak yapar. Bu yapıların en önemlilerinden biri olan vicdan, insanı olduğu hâliyle gören ve davranışlarının ardındaki niyeti ölçen bir içsel mekanizmadır. Çoğu zaman “içimizdeki ses” olarak tanımlanan vicdan, aslında bu kısa tanımın ötesinde çok daha derin ve katmanlı bir yapıdır. İnsanın davranışlarına yön veren bir tür pusula işlevi gören vicdan, bireyin iç dünyasının denetleyicisi gibidir. Davranışlarımızın değerlerimizle, benliğimizle ve ahlaki doğrularımızla ne kadar uyumlu olduğunu izleyen bir içsel mekanizma görevi görür. Kendi doğrularımızla çeliştığımızde hissettiğimiz rahatsızlık, doğrularımızla uyum içinde davrandığımızda hissettiğimiz ferahlık bu içsel sürecin önemli bir çıktısıdır. İzleyen, fark eden ve yönlendiren; bizi adeta takip eden bir iç tanık olan vicdan, insana davranışlarının sorumluluğunu almayı öğretir. Kimsenin görmediği yanlışları, hataları, kural ihlallerini yaptırılmaz; çünkü insan, hiç kimse izlemese dahi kendisini izlemeye devam eder.

Vicdanın dikkat çekici taraflarından biri, dışarıdan bir otoriteye ihtiyaç duymadan insanın içsel düzenini kurabilmesidir. Dışarıdaki önemli gördüğümüz otorite figürlerinin etkisiyle şekillenen vicdan, bir iç yapı hâline gelerek kendi sisteminin sorumlusu olur. Kimsenin söz söylemediği, hatta yapılan yanlışın yaptırımının dahi olmadığı yerlerde içsel tanığımız bizi durdurabilir veya bir davranışa davet edebilir. Bu nedenle vicdan yalnızca bir ahlaki öğreti değil, insanın kendisiyle kurduğu ilişkinin de önemli bir parçasıdır. Bu bağlamda vicdanın yanlış ya da

doğruyu gösteren bir pusula olmasının ötesinde, kişinin kendi iç dünyasını anlamlandırma noktasında önemli bir referans noktası olduğu söylenebilir. Bireyin hem davranışlarını hem ilişkilerini hem de bunları yorumlama biçimini şekillendirir. Bu kadar öznel bir yapının kültür ve nesiller boyunca ortak değerlerle var olması vicdanın evrenselliğinden gelir. Semboller, anlamlar, günahlar ve yasaklar farklılaşsa bile vicdanın işlevi ve insanın iç dünyasındaki o sessiz tanıklığı aynı kalır.

İnsanın içinde taşıdığı bu tanıklığın evrenselliği, dünyanın farklı uçlarında yaşayan insanlar arasında ortaktır. Kültürel farklılıkların ötesinde belli bir yaşa gelmiş çocuklarda ve yetişkinlerde de bu ortak duyuş sürer. Vicdan, bireysel bir olgu olmanın ötesinde toplumsal yaşamı da önemli ölçüde etkilemektedir. Kolektif vicdanın evrenselliği, gündelik yaşamın küçük anlarından insanlığın en ağır sınavlarına kadar geniş bir perspektifte kendisini gösterir. Filistin’de bir çocuğun yüzündeki korkuda, Sudan’da yoksulluğa terk edilmiş bir köyde ya da dünyanın herhangi bir yerinde bir mazlumun sesinin bastırıldığı anlarda farklı coğrafyalardaki insanların içi aynı şekilde sızlar. Bu sızı, ortak bir inancı ya da kimliği paylaşmanın ötesinde insan olmanın getirdiği ortak duyuştan gelir. Adaletsizliğin kimliği, dili ya da rengi yoktur; bir haksızlığa tepki göstermek için o haksızlığa uğrayan insanlarla aynı dili konuşmak, aynı inancı paylaşmak veya aynı coğrafyada yaşamak gerekmez. Büyük insani krizler, siyasal ya da tarihsel bir mesele olmanın ötesinde, insanlığın vicdanının sınıandığı alanlardır.

Kolektif yaşamın temellerinde yer alan dayanışma ve bir diğerine karşı duyulan sorumluluk hissi, bireylerin iç dünyalarından gelen bu ortak güç alanı sayesinde olur. Tam da bu nedenle vicdan, insanlığın ortak değerlerinden biridir ve bu ortak duyuş bir diğerini

anlamamızı sağlar. Yanlış olduğunu bildiğimiz bir davranışın bıraktığı ağırlık ve doğru eylemin içte yarattığı ferahlık kültürden kültüre değişmeyen, evrensel bir deneyimdir. Toplamların kriz anlarında sergilediği dayanışma ve adaletsizliğe karşı yükselen ortak ses vicdanın toplumsal karşılığının göstergeleridir. Sonuç olarak vicdan; davranışlarımızı şekillendiren, değerlerimizi görünür hâle getiren, bizi kendimize ve bir diğerine yakınlaştıran bir iç rehberdir. Bu yüzden vicdan, yaşadığımız dünyayı daha insani kılan, bizi hem kendimize hem de diğer insanlara bağlayan görünmez bir bağıdır. İnsanın hem kendisiyle hem de dünyayla kurduğu dürüst ilişki en yalın hâliyle çoğu zaman tam burada saklıdır. Bugünün dünyasında bu bağın değeri şüphesiz çok kıymetlidir; vicdanını koruyan birey hem kendisiyle hem de diğerleriyle gerçek bir ilişki ve bağ kurarak insanlığın birlikte iyileşme ve daha iyisine dönüşme alanlarından birini oluşturur.

Vicdan Üzerine Bir Deneme

Zöhre Ben Lhachmi Ben Hamda
Bursa Uludağ Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Doktora Öğrencisi

Vicdan, adalet sistemi çökse bile mikro mercekte toplumsal, makro mercekte ise ulusal huzuru sağlayacak tek değerdir. Ne var ki modernite, tüm araçlarıyla insanlığın vicdanını kişisel egoların tatminine hapsetmiş; artık vicdanlar yalnızca büyük meseleler karşısında titrer, gözleri doldurur olmuştur. Çoğu zamansa bir ırka uygulanan soykırımdan tutun da yanı başımızda yapılan bir adaletsizliğe kadar pek çok olaya karşı duyarsızlaşarak, konforumuzun sürdürülmesini her şeyden önemli bulup onu yaşamımızın ilk sırasına koymuş durumdayız.

Halbuki neydi dünyadaki sayılı günlerimizin maksadı? Vakit namazlarını kılıp yalnızca hobilerle meşgul olmak veya keseyi doldurmak mı? Yoksa insan en çok da yeryüzünde adaleti diri tutmakla mı görevlendirilmişti? Sahi, insan ne zaman vicdanlı olmalı? Kendine karşı mı yoksa ötekine karşı mı?

Vicdanlarımızı sarsacak öteki kimdir? Sevgi ve şefkat duyduğumuz tanıdığımız birileri mi? Yoksa insanlığın herhangi bir mazlum üyesi olabilir mi, olmalı

mı? Mazlum olması şart mı? Kime karşı daha vicdanlı olmalı insan? Hangi ırk, hangi cinsiyet, hangi mezhep, meşrep, yaş grubu? Hangisini özdeşleştirmeli insan kendisiyle? Ne zaman geçmeli harekete vicdan?

İlişkiler dâhil her şeyin mekanikleştiği bu çağda, yabancı ve tuhaf etkilere maruz kalan insanlar inançlarına, medeniyetlerine ve hatta kendilerine yabancılaşmaya başlamışlardır. Tek düşünceleri artık kendi rahatları olmuştur. Ötekine ne olduğu çoğu kez umurlarında değildir; ya da kendi iyi hissetsin diye kısmen umurlarındadır. Oysa başkasının derdiyle dertlenmek, kendi için istediği güzelliği başkası için de isteyebilmek, kendi için istemediği zararı başkası için de istememek; kimseye haksızlık etmeden, cihanşümul bir adalet ve merhametle zorda kalan bir kimsenin sıkıntılarına çare olmaya yönelmek gerçekten erdemli olmanın ilk şartı sayılmalıdır.

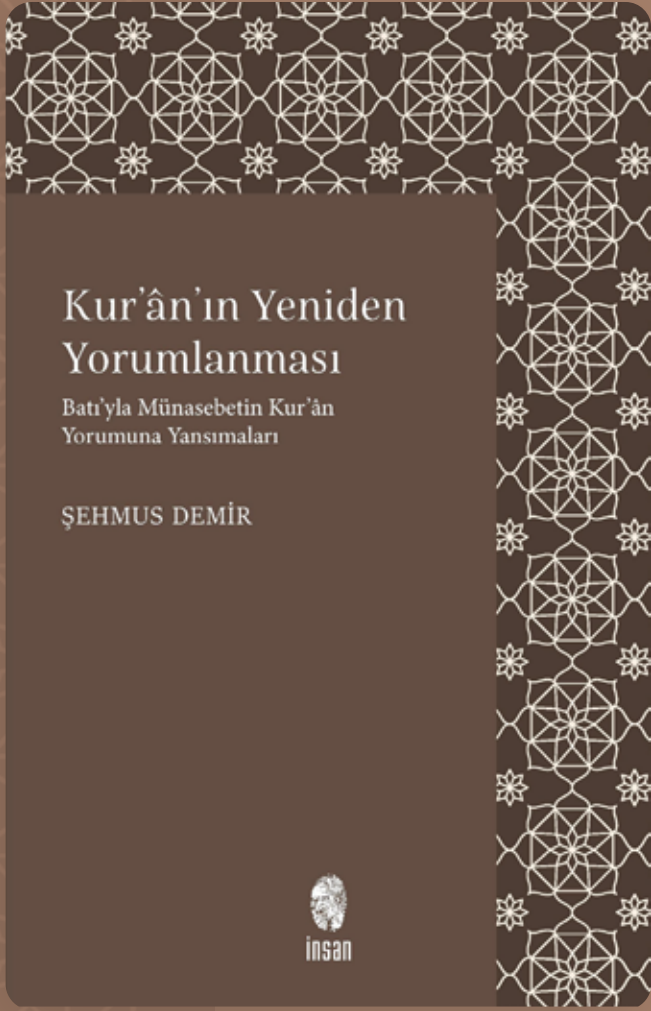
İster inançlı olsun ister olmasın, insanın hayatı iyiliği yaydığı sürece anlam kazanır. Empati yoksunu bir insanın yaptığı maddi yardımlar veya zor durumdaki birine yine empati yapmadan, acısını hissetmeden söylenen

samimiyetsiz sözler ne ölçüde gerçek iyilik sayılabilir?

Oysa “haklı olabilirsiniz fakat güçlü değilsiniz; fakat bizden değilsiniz; fakat şu cinsiyette değilsiniz; fakat şu ırkta değilsiniz” diyen “erdemli ve eğitilmiş” kişilerin çoğalmaya başladığı şu sonlu dünyanın daha iyi bir versiyonunu ortaya çıkartmak için ötekiyle gerçek bir temas kurmanın tek aracı olan vicdanı, uyuduğu derin uykudan uyandırmanın bir yolu olmalı. Zira yüceltilen her ne varsa ona ulaşmak için kendi değerlerini uydurmak, bedeli ağır olacak olan büyük bir yanılısamadır.

Neye sebep olduğumuz ve neyin hesabını vereceğimiz her şeyin üstündedir. Ve artık elleri vicdana koyup ölmeden önce hakkı verilmesi gereken her şeyin hakkını verme zamanıdır. Vicdansızlığa doğru sürüklenen dünyadan rahat bir vicdan ile ayrılabilmek için...

Şehmûs Demîr'in
*“Kur'ân'ın
Yeniden
Yorumlanması:
Batı'yla Mûnasebetin
Kur'ân Yorumuna
Yansımaları”*
Kitabının İncelenmesi

Obaidullah MUHAMMAD
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Maden Yatakları
ve Jeokimya Doktora Öğrencisi

Günümüzde Batı'da ortaya çıkan rasyonalist düşünce akımları ve teknolojik gelişmeler, Müslümanların hayatının hemen her yönünü etkilemiştir. Bu etkilerin sınırı yalnızca günlük yaşamla sınırlı kalmayıp, dinî anlayışa; hatta Kur'an'ın yorumlanması ve anlaşılması alanına kadar uzanmıştır. Bu süreçte bazı kimseler dinî metinlere yalnızca akli merkeze alan dar bir bakış açısıyla yaklaşmış, bazıları ise bunun da ötesine giderek metafizik gerçeklikleri görmezden gelmiş veya aşırı tevellere yönelmiştir. Tüm bu etkiler sonucunda, Kur'an'a modern çağın koşulları içinde yeniden bakma ve onu çağdaş bir perspektifle yorumlama fikri giderek daha fazla gündeme gelmektedir.

Bu bağlamda Prof. Dr. Şehmus Demir'in Kur'an'ın Yeniden Yorumlanması: Batı'yla Münasebetin Kur'an Yorumuna Yansımaları çalışması, modern dönem İslam düşüncesinde Kur'an'ın yorumlanma biçimlerini, özellikle Batı modernitesiyle kurulan münasebet bağlamında inceleyen derin bir analiz sunmaktadır. Eser, ilk olarak 2002 yılında Atatürk Üniversitesi'nde doktora tezi olarak hazırlanmıştır. Daha sonra aynı yıl İnsan Yayınları tarafından yayımlanmış, Şubat 2023'te ise yedinci baskısı yapılmıştır. 222 sayfadan oluşan bu kitap; giriş, iki ana bölüm ve sonuç kısmından teşekkül etmektedir. Çalışmanın merkezinde, Batı'daki bilimsel, felsefi ve sosyal gelişmelerin İslam dünyasına ve özellikle Kur'an tefsirine olan etkileri yer alır. Yazar, bu modern yorumlama çabalarının sağlam bir metodolojik zeminden hareketle yapılıp yapılmadığını sorgulamaktadır.

Yazarın büyük endişesi, modern zamanda Kur'an'ı anlama adına ortaya çıkan yorum çeşitliliğinin bir yandan yorum zenginliği olarak kabul edilebilecek olumlu yönü bulunması, diğer yandan ise "sahih İslâm'ın temel değerlerini sarsmaya kadar varan düşünceleri barındırma ihtimali taşımasıdır." Bu endişe, yazarın, yapılan yorumların içeriğini değerlendirmeden önce, onların ortaya çıkış nedenlerini ve dayandığı entelektüel altyapıyı irdelemesi gerektiğini düşündürmüştür.

Çalışmanın temel metodolojik amacı, Batı'nın İslam dünyası üzerindeki etkisinin boyutunu ve özellikle Kur'an yorumlama konusundaki etkisini ortaya koymaktır. Bu duruş, incelemenin analitik ve nesnel kalmasını sağlamayı amaçlar. Batı'nın, son birkaç yüzyıldır İslam dünyasını ciddi anlamda etkisi altında bulundurduğu ve bu süreçte Batı'nın "etken", İslam dünyasının ise "edilgen" konumunda olduğu tespiti, çalışmanın sosyolojik ve tarihsel bağlamını oluşturur. Bu zemin, modern Kur'an yorumunun salt iç dinamiklerden ziyade, Batı'nın entelektüel ve siyasi hegemonyasına karşı bir reaksiyon olarak geliştiği kanıtı güçlendirir.

Yazar giriş kısmında Batı'nın 20. yüzyıldaki konumuna gelişi, Orta Çağ Hristiyanlığı'nın tecrübesiyle yakından ilişkilendirir. Kilise, Tanrı ile insan arasındaki aracı kurum rolünü üstlenerek, kutsal metni yorumlama yetkisini tekeline almış ve akli dışlayarak katı

bir dogmatizm dönemi başlatmıştır. Kilisenin bu baskıcı yapısına tepki olarak, modern dönemin ilk işaretleri olan Rönesans ve Reform hareketleri doğmuştur. Rönesans seküler bir hareket olarak tamamen bu dünya ile sınırlı, insan merkezci bir bakış açısına geçişi ifade eder. Rönesans, vahiyden akla, dogmatizmden şüpheciliğe geçişin başlangıcıdır. Batı'da aydınlanma ve pozitivism ile rasyonalizm gibi entelektüel devrimler yaşanırken, İslam dünyası 17. ve özellikle 18. yüzyıldan itibaren fikri durgunluk ve güç kaybı yaşamış, Batı'nın yükselen gücü karşısında edilgen bir konuma düşmüştür. İslam dünyasında, klasik İslam modernizmini temsil eden Cemaleddin Afgani, Muhammed Abduh ve Seyyid Ahmed Han gibi öncüler, Batı'nın entelektüel meydan okumasına karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkmışlardır.

Kitabın birinci bölümünde din-akıl/bilim birlikteliği ışığında Kur'an'ın yeniden yorumlanması konusu ele alınmıştır. Batı'nın rasyonel üstünlüğe karşı klasik İslam modernizminin temeli, İslam'ın akıl ve bilime ters düşmediğini kanıtlamak olmuştur. Kur'an-ı Kerim'de aklın merkezi bir öneme sahip olduğu ve aklın varlığı olmadan kişinin din karşısında sorumlu tutulamayacağı vurgulanır ve akli sürekli dinamik bir düşünce sürecini teşvik eder. Ancak aklın sınırları da Kur'an tarafından çizilmiştir. İnsan akli, varlık dünyasıyla sınırlı olduğundan, Allah'ın mahiyeti gibi mutlak

gerçeği bütün boyutlarıyla kuşatabilecek kabiliyete sahip değildir. Aklın bu sınırlılığı, vahyin tamamlayıcı rehberliğine olan ihtiyacı ortaya çıkarır.

Bu bağlamda, Muhammed Abduh ve Seyyid Ahmed Han'ın İslam, akıl ve bilime uyumluluğu tezi nasıl temellendirdiklerini ve Kur'an'ı nasıl yeniden yorumladıklarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Muhammed Abduh (1849-1905), klasik İslam modernizminin Ortadoğu'daki en önemli temsilcisidir. İslahat aktivitelerini, düşüncenin taklit bağından kurtarılması, din ile bilimin dost olarak kabul edilmesi ve dini meselelerde aklın hâkimiyetinin sağlanması üzerine kurmuştur. Abduh, mucize konusuna teorik olarak mesafeli bir kabulle yaklaşır. Evrenin Allah'ın koyduğu değişmez yasalarla işlediğini belirtir. Ayrıca, o Kur'an'a akla dayalı yeni bir yorum getirme yoluna gitmiştir.

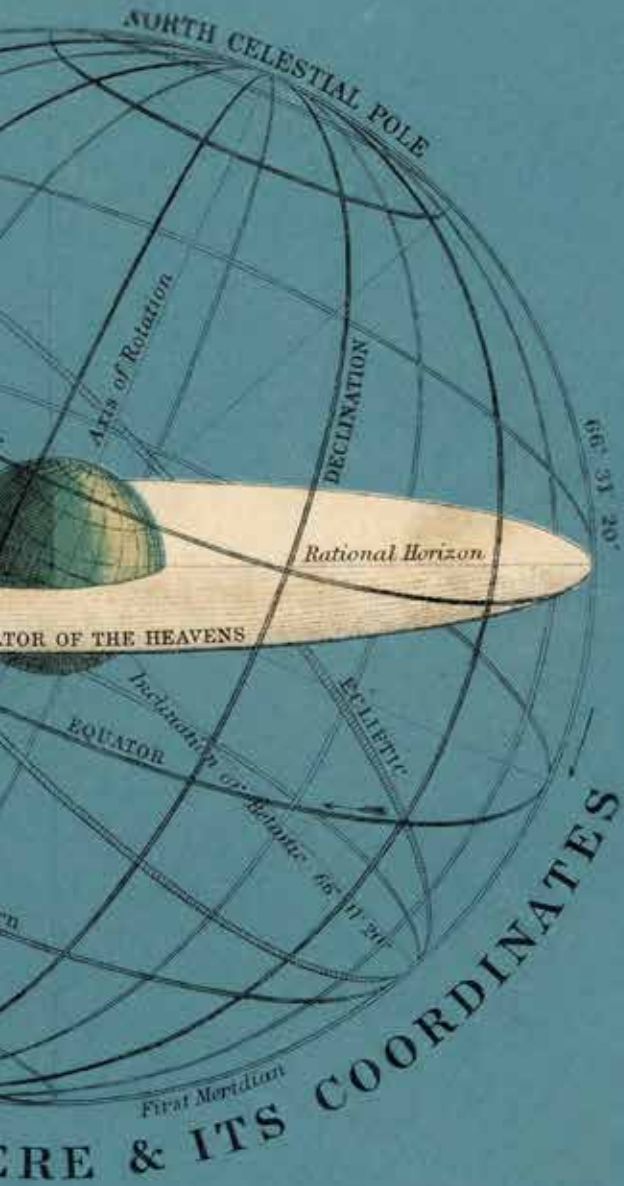
Seyyid Ahmed Han (1817-1898), Hindistan modernizminin öncüsü olarak, Batı rasyonalizmini Abduh'tan daha radikal bir biçimde benimsemiştir. Ahmed Han'a göre ilerlemenin ön şartı, İngilizlerle iş birliği yapmaktan ve Batı kültürüyle bütünleşmekten geçmektedir. Onun temel hareket noktası, dini hakikatin ölçüsünün tabii aklın normlarına uygun olmasıdır.

Din-bilim ilişkisinin modernleşme bağlamında Kur'an yorumuna yansımalarının en belirgin tezahürü, Kur'an'ı bilimsel veriler ışığında yorumlamaya çalışan İlmî Tefsir (Bilimsel Tefsir) akımıdır. Kur'an'ın pozitif ilimleri içerdiği veya onlara işaret ettiği düşüncesi, modern dönemin bir ürünü değildir. Abbasiler dönemine, özellikle Yunan felsefesi ve ilimlerinin Arapça'ya tercüme edilmesiyle kadar uzanır. İlmî tefsiri savunanlar, Kur'an'ın "Biz Kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık" gibi ayetlerin zahirinden hareketle Kur'an'da tüm ilimlerin bulunduğunu iddia etmişlerdir. Yazara göre, modern dönemde ilmî tefsirin hız kazanmasının arkasında iki temel etken yatmaktadır: Birincisi, Batı'daki bilimsel ve teknolojik ilerlemenin yarattığı hayranlık; ikincisi ise, Batı'dan gelen entelektüel saldırılara karşı savunma zorunluluğu. Bu çabalar arasında en kapsamlı ve sistematik şekilde uygulanan el-Cevahir fi Tefsiri'l-Kur'an adlı eseri olmuştur. Oysaki bu anlayış, eleştiri yapanlar tarafından Kur'an'dan hidayet amacı dışındaki ilimleri çıkarma çabası, metnin gönderiliş amacına aykırı düşünülmüştür.

Kitabın ikinci bölümde hermeneutik, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ın mevsûkiyeti konuları ele alınmıştır. Modern Kur'an yorumculuğunun karşılaştığı bir diğer

FIG.1.

Batı kaynaklı entelektüel üstünlük de hermeneutik (yorumsamacılık) felsefesidir. Hermeneutik, köken olarak Batı'da Kitab-ı Mukaddes metninin anlaşılması ihtiyacından doğmuştur. Bu felsefe, metinle okuyucu arasındaki mesafeyi, tarihsel, dilsel ve kültürel uçurumları kapatmayı amaçlar. Eserde, hermeneutiğin Batı'da gelişmesinin temel sebebi, Hristiyanlıkta ve Yahudilikte kullanılan kutsal metinlerin mevsûkiyet (güvenilirlik)

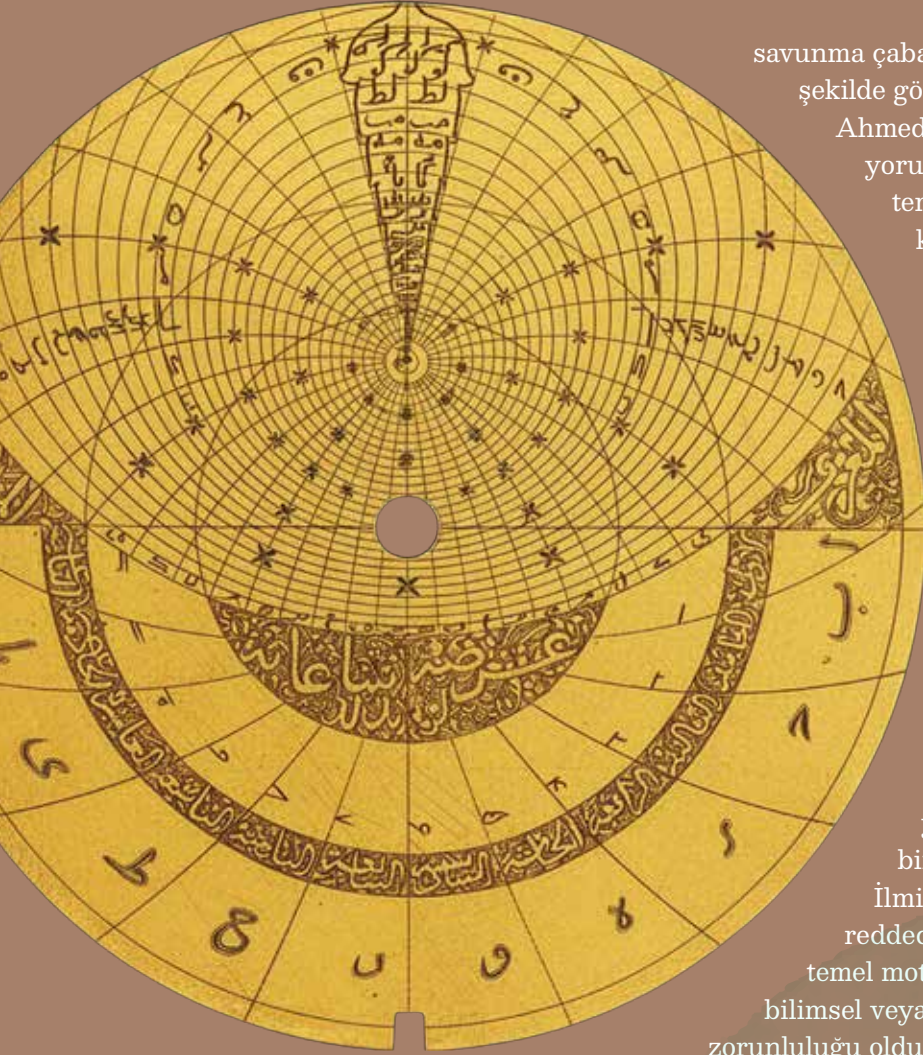
sorunu yaşamasıdır. Metinlerin tahrif edildiği, farklı zamanlarda ve farklı yazarlarca kaleme alındığı yönündeki tespitler, Batı düşüncesinde metnin tarihi kökenini sorgulayan yüksek eleştiri yöntemlerini doğurmuştur. Bu, metnin orijinal anlamını tespit etme çabası yerine, metnin nasıl anlaşılması gerektiğini konu edinen bir yorumlama disiplini zorunlu kılmıştır.

Hermeneutik, metinsel bütünlük sorunu yaşayan, dolayısıyla yoruma muhtaç olan metinler için geliştirilmiştir. Ancak, Kur'an-ı Kerim'in Kitab-ı Mukaddes'ten ayrılan en temel yönü, mevsûkiyet ve kesintisiz intikal ilkesidir. İslam düşüncesinde Kur'an metninin, orijinal lafzıyla korunmuş ve kesintisiz bir şekilde aktarılmış olması konusunda tartışmasız bir icma mevcuttur. Dolayısıyla, Kur'an'ın metinsel bütünlüğü

korunmuşsa ve kaynağı sabit (İlahi) ise, Gadamer'in ön yargısız anlamının imkânsızlığına dair radikal öznellik vurgusu, Kur'an yorumu için metodolojik olarak farklı bir yöntem ele alınmayı gerektirir. Eser, Batı ile münasebetin Kur'an yorumuna yansımaları konusunu incelerken, bu metodolojik transferin arka planını sorgulamanın hayati önemine işaret etmektedir.

Genel bir değerlendirme bakış açısıyla bakarsak, Kur'an'ın Yeniden Yorumlanması: Batı'yla Münasebetin Kur'an Yorumuna Yansımaları adlı eser, modern İslam düşüncesindeki tefsir yöntemlerine yönelik ufuk açıcı bir analitik rapor sunmaktadır. Çalışma, modern yorum eğilimlerinin sadece tefsir bilimine ait iç tartışmalar olmadığını, aksine küresel bir güç dengesizliğinin ve Batı modernleşmesinin İslam dünyasına yansıyan edilgen bir reaksiyonu olduğunu güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

Eserin en önemli katkısı, modern yorumlama çabalarının entelektüel arka planını ve neden hız kazandığını (savunma psikolojisi) incelemesidir. Yazar, Kur'an'ı akılcı bir zeminde

savunma çabasının iki ana koldan ilerlediğini net bir şekilde gösterir: Abduh'un faydacı rasyonalizmi ile Ahmed Han'ın radikal doğalcı deizmi. Bunların yorumu arasındaki fark, metodolojik tercihlerdeki tem"el ayrışmaları ortaya koymaktadır.

Çalışma, tefsir tarihini yalnız ilahiyat terminolojisiyle sınırlamaz; Batı felsefesi tarihi (Rönesans, Aydınlanma, Pozitivizm) ve hermeneutik gibi disiplinler arası bir yaklaşım sergileyerek, modern yorumların kaynaklarını ve metodolojik araçlarını analiz eder böyle bir analiz, modern tefsir çalışmalarının "asaletli" niteliğini koruma açısından büyük önem taşımaktadır."

Ayrıca bu eser, modern Kur'an yorumcularına yönelik güçlü bir apologetik risk uyarısı içermektedir. İlmi tefsir geleneği olsun, mucizeleri reddeden rasyonel te'viller olsun, bu çabaların temel motivasyonunun Kur'an'ı Batı'nın geçici bilimsel veya felsefi standartlarına uydurma zorunluluğu olduğu tespiti, önemli bir kritik noktadır. Bu tür zorlamalı te'viller, Kur'an'ı bir hidayet kitabından ziyade, sürekli değişen bilimsel gelişmeleri doğrulayan bir bilim kitabı statüsüne indirgeme tehlikesini barındırır.

Eserin bir başka katkısı, metodolojik transfer konusundaki duruşu, İslam dünyası için önemli bir entelektüel sınır çizmektedir. Hermeneutik gibi, Kitab-ı Mukaddes'in mevsûkiyet sorunundan kaynaklanan Batı yöntemlerinin, Kur'an'ın metinsel bütünlüğü ve kesintisiz aktarımı (mevsûkiyet) karşısında aynı zorunluluğu doğurmadığı vurgusu, modern tefsir metodolojisi için anlamsal bir çerçeve teşkil etmektedir.

Sonuç olarak bu değerli eser, modern Kur'an yorumundaki akımları sadece tanıtmakla kalmayıp, onların tarihsel, sosyolojik ve felsefi zeminlerini derinlemesine analiz eden, bu sayede okuyucuya Kur'an yorumlama sınırlarını yeniden düşünme imkânı sunan, akademik camia için önemli bir referans çalışmasıdır. Yazarın, ele aldığı konuları büyük bir emek ve ilmi gayretle sunduğu görülmektedir.

Kudüs Kimin?

Mehmet Tarık COPUR

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Araştırma Görevlisi

Kudüs'ün kime ait olduğunu anlamak için farklı yöntemler kullanılabilir. Maddiyatla dolu bir bakış açısıyla merkeze güç ve kuvvet kavramları konulursa, şehri kim zapt edebiliyorsa Kudüs onundur denilebilir. Bu çok reel politik, sıradan, son derece hayvani bir bakış açısidir. Oysa insan, maddiyatın ötesinde manayı kavrayabilen, soyut hususları idrak edip maddi eylemlerini manaya göre düzenleyebilen gelişmiş, akılsız canlılardan üstün bir varlık olarak yaratılmıştır. O halde “Kudüs kimindir?” sorusuna maddiyat gözüyle bakmak, ormanda bir bölgeyi ele geçirip burası benim diyen bir hayvan veya hayvan sürüsünden hallice bir idrak ve akıl kapasitesine sahip, iki ayaklı bir varlık düşüncesi olabilir. “Kudüs kimindir?” sorusuna mana gözüyle bakmak ise, daha derin ve insanın hikmetine daha yanaşır bir bakış açısidir. Bunun için, şehre verilen ismin köklerine inmek gerekir.

Kudüs, Arapça'da “Al Quds” (القدس) olarak geçer ve kutsal, mübarek, mukaddes, temiz, arınmış gibi anlamlara gelir. Şehrin ulaşılabilir tarihi kaynaklardaki ilk ismi ise, milattan önce 14. yüzyılda Mısır'da diplomatik mektup olarak tanımlayabileceğimiz kil tabletler üzerine çivi yazısı ile yazılmış Amarna Mektupları'nda geçmektedir ve şehre “Urusalim” denmektedir. Akkadça'da “Uru” (şehir) + “Salim” (barış) kelimelerinden türemiş olan ismin manası “barış şehri”dir. İbranice'de benzer bir şekilde “Yeruşalem” denmiştir ve yine

aynı manaya gelir. Bugün Latin dillerinde ve İngilizce'de kullanılan “Jerusalem” kelimesi de buradan türemiştir (İslam Ansiklopedisi, “Kudüs”, ty.).

Yüzyıllar boyunca insanlar, bu şehri barışın şehri, mübarek şehir, mukaddes şehir olarak isimlendirir. İşte tam da burada, “Kudüs kimindir?” sorusunun cevabı şehrin isminin manasından çıkar. “Kim şehrin isminin hakkını veriyorsa Kudüs onundur.” Kim Kudüs'ü barış, esenlik, temizlik, selamet, adalet, güven ve huzur içinde idare ediyorsa, Kudüs ona layıktır. O halde Kudüs kimindir sorusunun cevabını bulmak için yöntem tarihte gizlidir. Kim Kudüs'ü selamet içinde idare etmiş, kimin idaresindeyken Kudüs'te kan dökülmemiş, bu soruların cevabı bizi Kudüs'e layık olana götürür.

Kutsal kitaplara ve tarihi diğer kaynaklara baktığımızda, Kudüs birçok toplumun idaresine girmiştir. Hz. Süleyman'ın (as) vefatının ardından bir süre sonra Kudüs Babilliler'in idaresine girmişti. Babilliler Süleyman Mabedi'ni yıkmış ve Yahudiler de sürgün edilmişti. Ardından, güçlenen Persler Babillileri yenince, Yahudiler'in Kudüs'e geri dönmelerine müsaade edilmişti. Bu olaydan birkaç yüzyıl sonra Yahudiler Kudüs'te iç çekişmelere ve kendi aralarında mücadeleye başladılar. Şehrin yönetimini ele geçirmek isteyen bir Yahudi grubu Romalılar ile iş birliği yapmıştı. Romalılar şehre geldiklerinde ise tahribat ve katliam yapmışlar, binlerce Yahudi öldürülmüş, binlercesi köle olarak Roma'ya götürülmüş ve Mabet de

ikinci kez yıkılmıştı (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020, ss. 463-464). Katliamdan arda kalan Yahudiler bağımsızlık için ayaklanınca Romalılar bu isyanı kanlı bir şekilde bastırmış, ardından Yahudilerin Kudüs'e girmesi yasaklanmış ve topluca sürgün edilmiş, imparatorluğun çeşitli bölgelerine gönderilmişti (Sevilla-Sharon, 1981, s. 29-76). Daha sonrasında Romalılar Hristiyanlığı kabul edince, Kudüs kutsal şehir olarak kabul edilmiş, Hristiyanlar şehirde esenlik içinde yaşarken Yahudiler için yasak devam etmişti. Roma'nın ardından Bizans da bu yasağı büyük ölçüde devam ettirmiş, Yahudileri İsa'yı (as) reddeden millet olarak görmüş, Kudüs'e girmelerine yılda yalnızca bir gün ve o da Mabel'in yıkılışını anmaları için müsaade edilmişti.

636 yılında Yermük Savaşı'nda Müslümanlar Bizans'a üstün gelmişti. 2 yıl sonra Halife Hz. Ömer (ra) bizzat Kudüs'e gelerek şehri barış anlaşması ile teslim aldı. Ömer'in Ahitnamesi olarak da geçen anlaşmada Kudüs halkına can ve mal güvencesi verilmiş, Kudüs'te hiçbir tahribat yapılmayacağını, dinleri konusunda zorlanmayacakları beyan edilmiştir. Kudüs halkının üzerlerine düşen vergiyi ödedikleri sürece bu anlaşmanın Allah'ın, Resul'ünün, halifelerin ve müminlerin güvencesi altında olduğu sözü verilmiştir. Kudüs Müslümanların idaresine girmesiyle Yahudilere şehir dönme izni ile can ve mal güvenliği hakkı tanınmıştır. Bu dönemde Kudüs, kitap

ehli toplumların barış içinde yaşayabildiği bir belde haline gelmiştir. (Mert, 2019, ss. 201-213)

Raşid hilafetin ardından Müslümanların Kudüs idaresi Emeviler, Abbasiler, Selçuklular, Fatımiler, Eyyûbiler, Memlûkler ve Osmanlılar ile devam etti. 638 yılından 1917 yılına kadar (Birinci Dünya Savaşı'ndan iki yıl önce) Müslüman idaresinde olan Kudüs'te Yahudiler ve Hristiyanlar can ve mal güvenliğine, dini hürriyete ve sosyal haklara sahip bir şekilde yaşadılar.

Neredeyse 1300 yıl boyunca Müslüman idaresinde olan Kudüs, 1099-1187 yılları arasında ilk Haçlı Seferi sonucu Latinlerin idaresine geçti. Şehre giren Haçlılar hem Müslümanlara hem de Yahudilere katliam yaptı. Birincil kaynak olarak dönemin görgü tanığı ve tarihçisi Raymond d'Aguilers'in aktardığına göre Latinlerin "Templum Solomonis" olarak adlandırdığı Mescid-i Aksa'da insan kanı Haçlı askerlerinin dizlerine kadar gelmekteydi. Katliam sonrasında ise kalanlar sürgün edildi. 88 yıl süren Latin idaresinde Müslümanların ve Yahudilerin Kudüs'e girmesine müsaade edilmedi. Yahudilik teolojisi üzerine uzmanlaşmış Amerikalı akademisyen Mark R. Cohen'in tarafsız ve bilimsel bir yöntemle konuyu değerlendirdiği "Under Crescent and Cross: The Jews in the Middle Ages" başlıklı eserinde Yahudilerin, Hristiyanların idaresine kıyasla

Müslümanların idaresinde daha güvenli ve istikrarlı bir yaşantıya sahip olduklarını iddia etmiştir.

1917 yılında İngiliz yönetimine geçen Kudüs'te Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler arasındaki denge, barış ve istikrar bozulmaya, çeşitli çatışmalar yaşanmaya başladı. Bölgeye yoğun Yahudi nüfusu göç etti ve Yahudilerden Siyonist gruplar silahlanarak Haganah, Irgun, Lehi gibi silahlı örgütleri kurarak hem Müslümanlara hem de İngilizlere karşı terör faaliyetleri icra etti. Bu dönemde Siyonist grupların işlediği sivilere yönelik işkence, suikast, katliam, mülklere hukuksuz el koyma, toplu sürgün, sivil yerleşimlere yönelik tahribat ve yıkım gibi insan hakları ihlalleri İsrail'in 1948'te kuruluşu ile beraber şiddetlenerek devam etti. Birleşmiş Milletler kararları ve raporları başta olmak üzere, Human Rights Watch ve Amnesty International gibi uluslararası bağımsız araştırma merkezlerinin yayımladığı belgeler, İsrail'in yıllardır insan haklarını ve uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve savaş suçları işlediğini ortaya koymaktadır.

2025 yılına gelindiğinde, bir asrı aşkın süredir Kudüs'te barış, huzur ve güven mefhumları şehirden ve halkından ırakta. Selamet şehri son yüz yıldır patlama seslerinin ve yıkılan binaların arasında insanların korku ile yaşadığı, parçalanmış vücutların ve yerlere akan kanların sokakları doldurduğu bir belde.

O halde, yazının başındaki soruya yeniden dönelim. Kudüs kimindir? Onu korku, kan ve yıkım ile yönetenlerin mi? Yoksa ismine yaraşır şekilde selamlele idare edenlerin midir? Kudüs mülkü, mâlikî için bir imtihandır. Ve her mâlik, vakti geldiğinde, asıl melik tarafından hesaba çekilecektir. Sözü, sözlerin en güzeli olan Kur'an-ı Kerim ile bitirelim.

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

“Bunun için İsrailoğullarına (Tevrat'ta) şöyle yazdık: 'Kim, birini öldürmemiş veya yeryüzünde fesat çıkarmamış bir kişiyi öldürürse, sanki bütün insanlığı öldürmüş gibi olur. Kim de bir canı kurtarırsa, sanki bütün insanlığı kurtarmış gibi olur.' Şüphesiz onlara resullerimiz apaçık deliller getirdiler. Buna rağmen onların çoğu yeryüzünde aşırılık etmektedirler.”

(Kur'an-ı Kerim: Mâide Sûresi 32. Ayet)

Kaynakça

Diyanet İşleri Başkanlığı. (2020). Kur'an Yolu: Türkçe Meâl ve Tefsir (3. Cilt). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınevi.

İslam Ansiklopedisi. (t.y.). Kudüs. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kudus>

Mert, R. (2019). Bir arada yaşama bağlamında Hz. Ömer döneminde Kudüs. Milel ve Nihal, 16(1), 199–215. <https://doi.org/10.17131/milel.584988>

Sevilla-Sharon, Moshe. İsrail Ulusunun Tarihi, Yeruslayim: Yahudi Cemaatleri Dairesi, 1981.

Cumhuriyet Dönemi Yayıncılık Tarihine Açılan Kapı:

İTÜ Radyosu ve İTÜ Televizyonu

Bedirhan BÜYÜKDUMAN
İTÜ Müzik Öğretmenliği Doktor Öğretim Üyesi

Bazı metinler, yalnızca bir alana aitmiş gibi görünürken aslında çoklu alanlara hizmet etme özelliğine haizdir. Akademik alanda disiplinlerarası (multidisipliner) olarak andığımız bu tür çalışmalar, tıpkı Umberto Eco'nun Açık Yapıt'ı gibi, görüldüğünden daha fazlasıdır. Neyzen, Sanatçı, Prof. Dr. Süleyman Erguner'in 2025 yılında İTÜ Yayınevi'nden yayınlanmış Türkiye Radyo-

Televizyon Yayıncılığı İTÜ Radyosu ve İTÜ Televizyonu 'Türk Musikisi' başlıklı kitabı da bahsettiğimiz minvaldedir. Yazarın adı ve kitabın başlığı üzerinden düşündüğümüzde ilk olarak yalnızca Türk müziği hakkındaymış imajı veren 735 sayfalık çalışma, içeriğinde bundan çok daha fazlasını barındırıyor.

İTÜ
Radyosu'nun
1940'lardaki
köprü ve öncü
görevine, daha sonra
ise İTÜ Televizyonu'nun
aynı görevlerine odaklandığı
vaadinde bulunan çalışma; bundan
çok daha fazlasını içererek aslında
Cumhuriyet Dönemi Türk müziği tarihine,
radyoculuk ve televizyonculuk faaliyetleri
üzerinden yaşanan olaylar ve başrolleri
hakkındaki bilgiler ile ışık tutuyor. Bu açıdan
bakıldığında kitap, radyo frekansı hakkında verdiği
teknik ve tarihsel verilerle başlayıp okuyucuyu James Clerk
Maxwell'den BBC'ye; Sedat Nuri (İleri) Bey'den TTTAŞ'ye;
Mesut Cemil'den Ankara Radyosu'na; Erguner Ailesi'nden İTÜ
Radyosu, İstanbul Radyosu ve TRT radyoculuğuna; son olarak
da Prof. Dr. Mustafa Santur ve Prof. Dr. Adnan Ataman'dan
İTÜ Televizyonu'na ve TRT televizyonculuğuna bir seyre
çıkartıyor. Nitekim kitap, radyoculuk ve televizyonculuk
tarihimize öncülük eden bu isimlere ithaflarla başlıyor ve
onların bu alandaki sözlerine yer veriyor.

Kitabın kapsamını Erguner, ikinci bölümün girişinde açıkça ifade ediyor: "Türkiye Radyo ve Televizyonculuğunun 1927'den itibaren '96' neredeyse '100' yılını kapsayan kitabım..." Nitekim yazarın ifade ettiği gibi bu çalışma, yalnızca adını taşıdığı İstanbul Teknik Üniversitesi'nin radyoculuk ve televizyonculuk faaliyetlerinin değil; Türkiye Cumhuriyeti'nin radyoculuk ve televizyonculuk faaliyetlerinin tarihsel bir delili. Ülkemizde 1927 yılında başladığı belirtilen radyoculuk uygulamaları sırasıyla TTTAŞ'ye bağlı İstanbul Radyosu, PTT'ye ve Basın Yayın Umum Müdürlüğü'ne bağlı Ankara Radyosu, İzmir Belediyesi'ne bağlı İzmir Radyosu ve ardından 1964'te kurulan TRT'ye bağlı radyolar bütünü ile anılmaktadır. Ancak Erguner, gerçekleştirmiş olduğu detaylı ve kapsamlı araştırmalar neticesinde, literatürde özellikle müzik yayınları açısından çok da adı anılmayan İTÜ Radyosu'nun hakkını teslim ediyor. Ona göre, "Ankara Radyosunun 1938'de yeni binasında açılıp yayınlarına Türkiye Radyosu adıyla başladığı bu yılda İstanbul'da duraklama yaşayan İstanbul Radyosunun yerine," Gümüşsuyu'ndaki binasında İTÜ Radyosu geçmiştir. Mustafa Santur, Adnan Ataman ve Tahsin Saya gibi hocaların emek ve girişimleriyle yayın hayatına başlayan İTÜ Radyosu, uzunca yıllar İstanbul halkının radyo ihtiyacını gidermiştir. 1952 yılına gelindiğinde ise yine aynı kadro, bambaşka bir teknolojik gelişme ile halkın karşısına çıkmıştır: İTÜ Televizyonu. Erguner'in ilgili bölümde tercih ettiği başlıklar, İTÜ Televizyonu'nun yüklendiği misyonu ve edindiği başarıları

bize açıkça gösteriyor: “Türkiye’de Televizyon Yayınlarının Ağababası ‘İTÜ Televizyonu’dur”, “Televizyonun ne olduğunu İstanbul’a ve Türkiye’ye İTÜ Öğretti”.

İlerleyen bölümlerde İTÜ Radyosu ve İTÜ Televizyonu’nun ilk yayınlarının da bir listesi bu kitapta yer alıyor. Ciddi bir çalışmanın eseri olan program listesine göre çeşitli futbol müsabakaları, resmî törenler, edebiyat ve müzik yayınları, Altın Mikrofon Yarışması gibi dönemin birçok önemli hadisesi İTÜ Radyosu ve Televizyonu aracılığıyla halka aktarılmıştır. Ancak bu kitabı İTÜ yayıncılık faaliyetleri açısından önemli yapan temel husus, ortaya çıkartmış olduğu görsel belgelerdir. Gerek kişilerden gerekse kurumlardan temin edilen yazışmalar, resmî belgeler ve fotoğraflar İTÜ yayıncılık tarihine olduğu kadar dönemin siyasi ve kültürel tarihine de ışık tutuyor.

Kitabın çok yönlülüğü tam da bu bölümlerden sonra başlıyor. Beşinci bölümden itibaren Türkiye Radyo Televizyon Kurumu’nun (TRT) tarihine geçiş yapan Erguner, kurum içerisinde yaşanan olayları doğrudan tanıkları üzerinden anlatmaya ve Türk musikisinin süreç içerisindeki serencamını aktarmaya yöneliyor. Bu bölüm, Türk musikisi araştırmacıları için adeta bir maden. Erguner Topluluğu’ndan yayın eleştirilerine; sanatçı sınavlarından şube müdürlüklerine; ilk icralardan son icralara envaiçeşit konuyu muhatapları üzerinden okuyucu ile buluşturuyor. Geçen isimlere kısaca göz atıldığında ne demek istediğimiz anlaşılacaktır: Dede Süleyman Erguner, babası ve hocası Ulvi Erguner, Mesut Cemil, Ekrem Karadeniz, Mustafa Nafiz Irmak, Alâeddin Yavaşca, Nezih Uzel ve niceleri... Devamında da Erguner, yine bu isimlerle bağdaştırarak kendi anılarıyla dönemin tarihine ışık tutuyor.

Kitabın kapsamı, genişliği ve derinliği üzerine söylenebilecek daha nice sözler bulunsa da burada hepsini zikretmek pek de mümkün değil. Her okuyucunun farklı edinimler kazanacağı çalışma, kitapta belirtildiği üzere Türkiye Radyo ve Televizyonculuğunun yüz yılını; hatta daha fazlasını okuyucuya sunuyor. Müzik, iletişim ve tarih araştırmacıları için başucu kaynağı niteliğindeki çalışma, tozlu raflarda kalmış ve unutulmaya yüz tutmuş birçok konuyu gün yüzüne çıkarmıştır. Ayrıca bu alanda yapılacak nice çalışmalara da ışık tutacaktır...

SANCAR YATIRIM A.Ş. | SANCAR ENERJİ A.Ş.
SANPORT GAYRİMENKUL A.Ş. | SANCARLAR VAKFI

www.sancaryatirim.com

İLÜM YAYMA VAKFI

Doç. Dr. Fatih ORTAKÇI
İTÜ

MAKALE YAZIM TEKNİKLERİ EĞİTİMİ

18:00 - 13:00 21 - 25 Temmuz 2025

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

MİCROSOFT WORD EĞİTİMİ

Doktor Öğretim Üyesi
Hakan Gençoğlu

29-29-31 Temmuz 2025
Pazartesi-Salı-Perşembe 18:00-20:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

ZOTERO ATIF VE REFERANS YÖNETİM PROGRAMI EĞİTİMİ

Doç. Dr. Fatih ORTAKÇI
İTÜ

18 - 19 - 20 Ağustos 2025 19:00 - 13:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

MİCROSOFT POWERPOINT EĞİTİMİ

Hakan Gençoğlu
Doktor Öğretim Üyesi

27 AĞUSTOS 2025 18:00 - 20:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

YURT DIŞI AKADEMİK KARIYER EĞİTİMİ

Dr Öğretim Üyesi
ENES SEYFULLAH KOTİL

27 Kasım 2025 Perşembe Saat 19:00

Bogazici Üniversitesi

MİCROSOFT EXCEL EĞİTİMİ

Hakan Gençoğlu
Doktor Öğretim Üyesi

18-19-20-21 AĞUSTOS 2025 Pazartesi-Salı

18:00 - 20:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

Uzman Psikologlar Eşliğinde

PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ve REHBERLİK HİZMETİ

Başlamıştır

Randevu oluşturmak için [buraya](#) tıklayarak online olarak randevu oluşturabilirsiniz.

İLÜM YAYMA VAKFI

BİLİMSEL ARAŞTIRMA MAKALESİ SİSTEMATİK BİR ŞEKİLDE NASIL HAZIRLANIR? EĞİTİMİ

Doç. Dr. Mehmet Nuri AKINCI
Elektronik ve Haberleşme Mühendisliği

19 ARALIK 2025 CUMA 19:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

EVDE YAPAY ZEKA GİRİŞİMİ KURMAK!

Doç. Dr. Şener ÖZÖNDER
Yeni Bilim ve Yapay Zeka Uzmanı
Bogazici Üniversitesi

26 ARALIK CUMA 19:00

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

İLÜM YAYMA VAKFI

SÖĞÜT AĞACI
Film Okuması

Prof. Dr. Yücel ALI EKEL
Felsefe Doçenti

29 AĞUSTOS 2025 Cuma 15:00 - 16:30

Zoom üzerinden online olarak gerçekleştirilecektir.

Eğitimler

Kurslar

2025-2026 DÖNEMİ

LİSANSÜSTÜ BURLARI

BAŞVURU TARİHİ
1 Eylül - 19 Eylül 2025

YÜKSEK LİSANS BURS	DOKTORA BURS
17.500₺	25.000₺
12 Ay Süreyle	12 Ay Süreyle

Ayrıntılı bilgi ve başvuru:
iyv.org.tr

Başvuru:
burs@iyv.org.tr

İLİM YAYMA VAKFI

2025-2026 DÖNEMİ

Doktora Özel Araştırma Bursu

• BAŞVURU TARİHİ •
5 Eylül - 26 Eylül 2025

• BURS MİKTARI •
40.000₺

Ayrıntılı bilgi ve başvuru: iyv.org.tr

İletişim: arastirmaburse@iyv.org.tr

İLİM YAYMA VAKFI

İLİM YAYMA VAKFI

Prof. Dr. Yusuf Tekin
TMMOB Eğitim Başkanı

LİSANSÜSTÜ BURSİYER EĞİTİMLERİ AÇILIŞ DERSİ

20 ARALIK 2025, CUMARTESİ 13:00

Nispetiye Mahallesi, Fethiye Caddesi, No: 44
Eylülçüoğlu Tarihî Evi

İLİM YAYMA VAKFI

LİSANSÜSTÜ BURSİYER

BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

16 ARALIK 2025
14:00 - 16:00

zoom | ONLINE ETKİNLİK

Burslar

Sözlü Tarih Çalışmaları

Prof. Dr. Mustafa Lürfi Bilge

Prof. Dr. İsmail Erünsal

Yurdakul Dağaoğlu

Sadık Vefa

Prof. Dr. Ahmet Rumeli

Sedat Çebi

Dr. Alim Kahraman

Prof. Dr. Talip Alp

Taziye

Vakfımızın kıymetli kurucularından ve
İstişare Heyeti Başkanımız
Sayın **Yurdakul Dağoğlu**
Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.
Mekânı cennet, makamı âli olsun.

Konferans ve Söyleşiler

Yurdumuzda düzenlediğimiz konferans ve söyleşi programları kapsamında, alanlarında öncü isimleri misafir etmenin heyecanını yaşadık. Devlet Sanatçısı Ahmet Özhan, THY Genel Müdür (İK) Yardımcısı Abdülkerim Çay, Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz, Prof. Dr. Aydın Gülan, Dr. Alim Kahraman, Prof. Dr. Talip Alp, Prof. Dr. Mehmet Akif Aydın, Prof. Dr. Cihan Okuyucu, Dr. Öğr. Üyesi Abubekir Muhammed Deniz, Mehmet Lütfi Arslan ve eğitimci-yazar Abdullah Sert, katılımcılarla engin bilgi ve tecrübelerini paylaşarak ufuk açıcı sohbetler gerçekleştirdiler.

Bölüm Buluşmaları

Yeni eğitim döneminde, yurdumuzda düzenlenen bölüm tanışma programları, sabah namazı buluşmaları gibi etkinliklerle, öğrencilerimiz hem birbirleriyle kaynaştı hem de bölüm olanaklarını tanıma fırsatı buldu. Etkinlikler, yeni öğrencilerimizin yurt yaşamına hızlı ve verimli şekilde uyum sağlamasına katkı sundu.

Sabah Namazı Buluşmaları

Kamp Buluşmaları

Eğitim Faaliyetleri

Yurdumuzda düzenli olarak gerçekleştirilen derslerle öğrencilerimizin akademik ve kültürel gelişimlerine katkı sağlamayı amaçlıyoruz. İngilizce, Tashih-i Huruf ve Riyazü's-salihin derslerimiz, hem dil ve temel İslami ilimler becerilerini güçlendirmeyi hem de ahlaki ve manevi değerlerimizi derinlemesine anlamayı hedeflemektedir. Her ders, öğrencilerimizi ilim, irfan ve kişisel gelişim yolculuklarında destekleyen interaktif ve verimli bir öğrenme ortamı sunmaktadır.

Sosyal-Kültürel Faaliyetleri

Öğrencilerimiz sosyal, kültürel ve kişisel gelişimlerine katkı sağlayan birçok etkinlikte bir araya geldi. Kasım Ayı'nın "Kültür ve Sanat Ayı" olarak değerlendirilmesiyle düzenlenen çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler, öğrencilerimizin kültürel mirasımızın farklı yönleriyle tanışmalarına ve yeni beceriler edinmelerine zemin hazırladı.

TCG Anadolu Ziyareti

Hüsn-i Hat Sanatı Atölyesi

Etnospor Gezisi

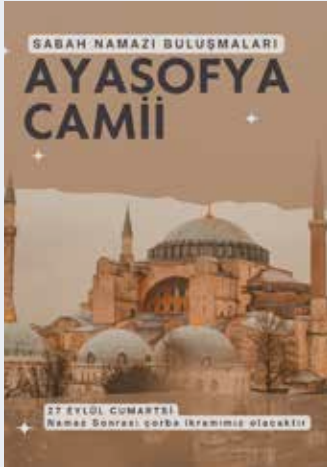
Kişisel Gelişim Faaliyetleri

Öğrencilerimizin akademik ve zihni gelişimlerine katkı sunmak için güz dönemi boyunca alanında uzman hocalarımızla dersler, sohbetler ve konferanslar düzenledik. Bu buluşmalar öğrencilerimizin hem bilgi birikimlerini artırmalarına hem de farklı bakış açıları kazanmalarına yardımcı oldu.

Manevi Gelişim Faaliyetleri

Öğrencilerimizin ruh dünyalarını zenginleştirmek, manevi hassasiyet ve hissiyatlarını güçlendirmek amacıyla sabah namazı buluşmaları, cami ve türbe ziyaretleri ile pazartesi-perşembe oruç programları tertip ettik. Bu faaliyetlerle öğrencilerimizin manevi yönlerini besleyen, birliktelik ve farkındalık duygularını artıran bir ortam oluşturmayı hedefledik.

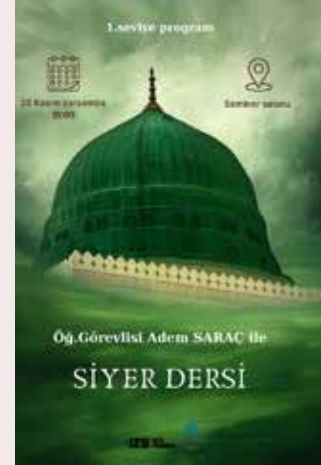
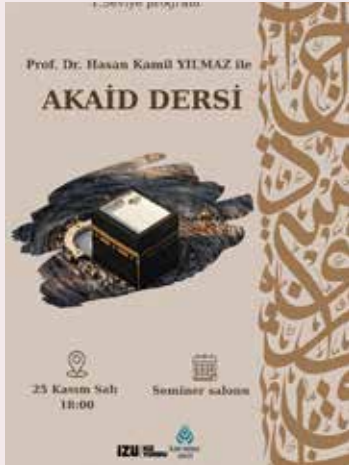
Sosyal-Kültürel Etkinlikler

Türkiye'nin ve dünyanın farklı bölgelerinden gelen öğrencilerimizin İstanbul'u tanımaları, kendi aralarında kaynaşarak uhuvvet bağlarını güçlendirmeleri ve ortak tecrübelerini zenginleştirmeleri amacıyla İstanbul içi ve şehir dışı birçok sosyal ve kültürel faaliyet tertip ettik. Bu faaliyetler sayesinde öğrencilerimiz hem medeniyetimizi daha yakından tanıma imkânı buldu hem de güçlü dostluklar edindi.

İslami İlimler Akademisi

“İslami İlimler Akademisi” programı, öğrencilerimizin temel İslami ilimlerde sağlam bir altyapı edinmelerini amaçlayan kapsamlı bir eğitim çalışmasıdır.

Her yıl 280 öğrencimizin üç ayrı gruba ayrılmasıyla yürütülen program; Siyer, Akaid ve Peygamberler Tarihi derslerinden oluşan planlı bir müfredat üzerinden ilerlemektedir.

Eğitim ve Medeniyet Atölyesi, öğrencilerimizin manevi ve şahsi karakterlerini keşfederek geliştirmelerine olanak tanıyan bir atölyedir. Dönem içerisinde yapılan sohbetler ve okuma çalışmaları öğrencilerimizin hem kendilerini hem çevrelerini daha iyi anlamalarına yardımcı olarak kişisel farkındalık ve değerler eğitimi üzerine odaklanmaktadır.

Kültür, Sanat ve Eğlence Atölyesi

Kültür, Sanat ve Eğlence Atölyesi, öğrencilerimizin sosyal ve kültürel becerilerini zenginleştiren bir atölyedir. Kitap ve film tahlilleriyle birlikte belgesel gösterimlerinin yanında ayrıca farklı konseptlerdeki eğlence programları öğrencilerimizin sosyal etkileşimlerini güçlendirirken, yurt ortamına uyumlarını kolaylaştırmaktadır.

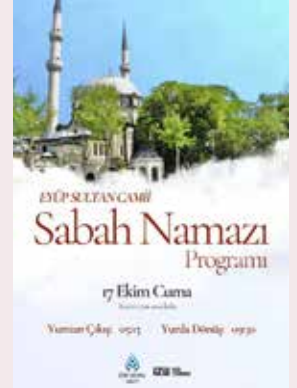
El Sanatları ve Beceri Atölyesi

El Sanatları ve Beceri Atölyesi; ahşap boyama, ebru, kara kalem, mum yapımı, örgü ve mutfak kursu gibi çeşitli etkinliklerle el becerilerini geliştirmek isteyen öğrencilerimize eşsiz bir fırsat sunmaktadır.

Gezi ve Kamp Atölyesi

Narven Kampı

Gezi ve Kamp Atölyesi'nde; yıl boyu yapılacak olan yurt içi ve yurt dışı gezileri, kamp programları ve piknikler planlanarak yürütülür. Bu atölye öğrencilerimizin medeniyet coğrafyamız konusunda görgülerini artırmayı hedefleyen manevi ve kültürel temalı gezileri konu edinmektedir.

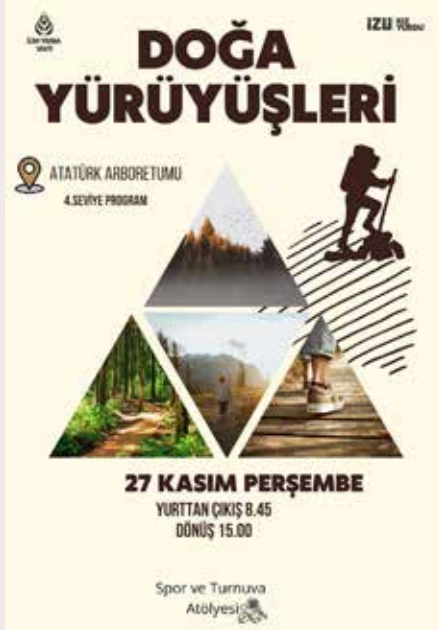
Sosyal Sorumluluk Atölyesi

Sosyal Sorumluluk Atölyesi, öğrencilerimizin sosyal farkındalık ve empati becerilerini geliştirmeyi amaçlayan çeşitli etkinlikleri organize eder. Çocuk Yaz Okulu Akademisi, Filistin için düzenlenen "Hayır Çarşısı" ve "Sevgi Evleri" ziyaretleri gibi programlar katılımcıların yardımlaşma duygusunu pekiştirirken sorunlara çözüm odaklı yaklaşım bilincini de geliştirmektedir.

Spor ve Turnuva Atölyesi

Spor ve Turnuva Atölyesi'nde; spora ilgi duyan öğrencilerimize yönelik pilates, tekvando gibi gelişim odaklı dersler düzenlerken ayrıca masa tenisi, voleybol ve basketbol turnuvaları gibi etkinliklerle fiziksel aktiviteyi ve sosyal kaynaşmayı da teşvik etmekteyiz.

Uluslararası Öğrenci Atölyesi'nde; farklı ülkelerden gelen uluslararası öğrencilerimizin Türkçelerini geliştirmeleri, Türk kültürünü tanımaları ve Türk öğrencilerle bağ kurmaları amacıyla ağırlıklı olarak İngilizce siyer dersleri ve çeşitli kültürel etkinlikler düzenlenmektedir.

Uluslararası Öğrenci Atölyesi

İlim Yayma Ödülleri Dördüncü Kez Sahiplerini Buldu

Türkiye’de üst düzey akademik çalışmaları teşvik etmek ve bilime önemli katkılar sunan seçkin isimleri ödüllendirmek amacıyla İlim Yayma Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti tarafından iki yılda bir düzenlenen ve “Türkiye’nin Akademi Ödülleri” olan İlim Yayma Ödülleri, bu yıl dördüncü kez sahiplerini buldu.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın teşrifleriyle İstanbul Atatürk Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen ödül töreninde iki yıllık bir hazırlık, başvuru ve değerlendirme süreçleri sonrasında 3 kategoride belirlenen isimler açıklandı. Büyük Ödül sahibine 5 milyon TL, diğer iki ödül sahiplerine ise 2’şer milyon TL para ödülü verildi.

Koç Üniversitesi’nden Prof. Dr. Şener AKTÜRK Sosyal Bilimler Ödülü’nü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nden Prof. Dr. Barış BAYRAM Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri Ödülü’nü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi’nden Prof. Dr. Özcan EREL ise Büyük Ödülü almaya hak kazandı.

Türkiye’nin ve bilim dünyasının aylardır merakla beklediği, iki yılda bir düzenlenen İlim Yayma Ödülleri sahiplerini buldu. İlim Yayma Vakfı ve İlim Yayma Cemiyeti tarafından düzenlenen Türkiye’nin Akademi Ödülleri, İstanbul Atatürk Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen görkemli bir törenle sahiplerine verildi.

29 Kasım 2025 Cumartesi günü saat 19.00’da İstanbul Atatürk Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen ödül törenine, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yanı sıra; akademi, siyaset, iş dünyası, kültür ve medya dünyasından çok sayıda seçkin davetli katıldı. Törende Büyük Ödül’ün sahibi Prof. Dr. Özcan EREL, ödülünü Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN’ın takdimiyle aldı. Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri ödülüne layık görülen Prof. Dr. Barış BAYRAM’a ödülünü TBMM Başkanı Numan KURTULMUŞ takdim etti. Sosyal Bilimler Ödülü’nün sahibi Prof. Dr. Şener AKTÜRK’e ödülünü Milli Eğitim Bakanı Yusuf TEKİN verdi.

İlim Yayma Ödülleri her yıl daha da kurumsallaşırken, bu yıl programa anlamlı bir sanat eseri de eklendi. Ünlü besteci Rahman Altın tarafından hazırlanan “İlim Yayma Ödülleri Müziği”, tören sırasında muhteşem bir orkestra tarafından ilk kez icra edildi.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İlim Yayma Ödülleri'ne olan ilginin her geçen yıl arttığına vurgu yaptı. İlim Yayma Ödülleri ile Türkiye'nin bilim ve akademi alanında uluslararası ölçekte daha güçlü bir konuma geleceğini söyledi. Ödüllerin uluslararasılaşma yolundaki adımlarını “cesur ve isabetli” olarak nitelendirdi:

ERDOĞAN: “İLİM YAYMA ÖDÜLLERİ'NE TEVECCÜH KATLANARAK ARTIYOR”

“Şunun altını özellikle çizmek durumundayım İlim Yayma Ödülleri'ne yönelik teveccüh her programda maşallah katlanarak artıyor. Bu sene üç ayrı dalda, 174'ü üniversiteler olmak üzere 188 kurumdan toplam 1324 başvuruyla yeni bir rekor daha kırıldı.”

“NİÇİN BİZİM NOBEL'İMİZ OLMASIN?”

“İlim Yayma Ödülleri'nin önümüzdeki yıldan itibaren uluslararası bir hüviyet kazanacağını bu ilim halkasının sınırlarımızı aşıp dünyanın dört bir yanına ulaşacağını da büyük bir memnuniyetle öğrendim.

Niçin bizim bir Nobel'imiz olmasın? O adımı biz de atarız. Bu cesur ve isabetli adımlarından ötürü İlim Yayma ailemizi kutluyorum.”

“ÖDÜL ALAN HOCALARIMIZ ÇALIŞMALARINI UYGULAMAYA DÖNÜŞTÜRDÜ”

“Ödül olan hocalarımız hem çalışmalarını İlim Yayma ailesinin destekleriyle uygulamaya dönüştürdü, hem de bilgi ve tecrübelerini gençlerimizle paylaşma imkanı buldu. Bunun için hocalarımız ve İlim Yayma camiamıza ayrı ayrı teşekkürlerimi iletiyorum”

NECMEDDİN BİLAL ERDOĞAN: “İLİM YAYMA ÖDÜLLERİ, TÜRKİYE'NİN EN BÜYÜK AKADEMİK ÖDÜLÜ HALİNE GELDİ; 2027'DE ULUSLARARASILAŞACAK.”

İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan, konuşmasında “2019, 2021 ve 2023'te gerçekleştirdiğimiz ödül törenlerinde yüzlerce başvuru arasından çok değerli ilim insanlarımızı ödüllendirdik. Her bir başvuru, titizlikle yürütülen sekiz aşamalı bilimsel değerlendirme süreçlerinden geçti. Bugün rahatlıkla ifade edebiliyoruz ki: İlim Yayma Ödülleri hem miktar hem de sistematik olarak Türkiye'nin en büyük akademik ödülüdür; dünyanın da sayılı özgün akademik ödüllerinden biri haline gelmektedir.” dedi.

“2027 İTİBARIYLA İLİM YAYMA ÖDÜLLERİ’Nİ ULUSLARARASI- LAŞTIRIYORUZ.”

Törende önemli bir müjde veren Bilal Erdoğan, “Bugün sizlerle yeni bir hedefimizi paylaşıyorum: 2027 itibarıyla İlim Yayma Ödülleri’ni uluslararasılaştırmayı planlıyoruz.” dedi.

“SOYKIRIMIN DAHİ KONUŞULAMADIĞI YERDE HANGİ BİLİMSEL ÖZGÜRLÜKTEN SÖZ EDİLEBİLİR?”

Konuşmasında Gazze’de yaşanan insanlık dramına da dikkat çeken Bilal Erdoğan, dünyanın önde gelen üniversitelerinin sessizliğini eleştirerek şu ifadeleri kullandı:

“Çocukların, sivillerin, ilim insanlarının, hatta kitapların hedef alındığı bu vahşet karşısında sözde özgürlükçü üniversiteler sessiz. Hakikati yazan akademik yayınlar susturuluyor, öğrencilere kelepçe vuruluyor. Soykırımın dahi konuşulamadığı yerde hangi bilimsel özgürlükten söz edilebilir?”

İlim Yayma Cemiyeti’nin gelecek yıl 75. yılına ulaşacağını hatırlatan Bilal Erdoğan, “Üç çeyrek asırdır ilim ve irfan hizmetlerini sürdüren Cemiyetimizi tebrik ediyor, bu davaya gönül veren herkese teşekkür ediyorum.” dedi.

İLİM YAYMA CEMİYETİ GENEL BAŞKANI YUSUF TÜLÜN’DEN EĞİTİM VURGUSU

İlim Yayma Cemiyeti Genel Başkanı Yusuf Tülün, yaptığı konuşmada, Cemiyetin 1951’den bu yana Türkiye’de eğitimi destekleme misyonunu kararlılıkla sürdürdüğünü belirtti. İlim Yayma Cemiyeti’nin kuruluşundan itibaren ülkenin ilim ve irfanla kalkınmasını hedefleyen idealist

bir kadronun eseri olduğunu vurgulayan Tülün, din–ilim–ahlak bütünlüğünün Cemiyetin temel yaklaşımı olduğunu ifade etti.

Tülün, yüz binlerce gencin eğitimine katkı sağlayan okul, yurt ve burs çalışmalarının yanı sıra uluslararası eğitim desteklerinin de devam ettiğini söyleyerek, İlim Yayma Ödüllerinin bilim insanlarını teşvik eden önemli bir

program haline geldiğini belirtti.

Konuşmasının sonunda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a ödüllere verdiği güçlü destek için teşekkür eden Tülün, programa katılan misafirlere ve ödül alan bilim insanlarına şükranlarını sundu.

İDRİS SARISOY: "İLİM YAYMA ÖDÜLLERİ 2025, REKOR BAŞVURUYLA TÜRKİYE'NİN EN GÜÇLÜ AKADEMİK ÖDÜL PROGRAMI HALİNE GELDİ."

İlim Yayma Ödülleri Ödül Komisyonu Başkanı Prof. Dr. İdris Sarısoy, İlim Yayma Ödülleri Töreni'nde yaptığı açıklamada 2025 yılı ödül sürecinin kapsamı, değerlendirme aşamaları ve gelecek vizyonuna ilişkin önemli bilgiler paylaştı.

Sarısoy, ödüllerin akademik camiadaki bilinirliğini artırmak amacıyla 2025'te geniş bir tanıtım çalışması yürüttüklerini belirterek; 134 üniversite rektörüyle görüşüldüğünü, 180.000 akademisyene başvuru çağrısı gönderildiğini, 174 üniversiteden toplam 1.324 başvuruyla tüm zamanların rekoruna ulaşıldığını ifade etti.

Başvuruların 811'inin Sosyal Bilimler, 483'ünün Mühendislik–Doğa ve Sağlık Bilimleri, 30'unun ise Büyük Ödül kategorisinde olduğu bildirildi.

ÖDÜL SPONSORLARI

AKSA, BMC, Hayat Holding, MNG Şirketler Grubu ve Turkcell'in ana sponsor olarak destek verdiği İlim Yayma Ödülleri'nde; Kuzu Grup, Medipol Sağlık Grubu, Memorial, Port Filo ve Torkam Holding platin sponsor, Evyap, Fuzul, Sancak, Tay Group, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve UFS Kurumsal Hizmetler ise altın sponsor olarak yer aldı.

BÜYÜK ÖDÜL

Prof. Dr. Özcan Erel

Prof. Dr. Özcan EREL, 15 Ocak 1963 yılında Konya'nın Kulu ilçesinde doğmuştur. 1986 yılında Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. Profesör unvanını 2004 yılında alan Erel, araştırmaları ve geliştirdiği uluslararası biyokimyasal ölçüm yöntemleriyle önemli bilimsel çalışmalara imza atmıştır.

Ödül Aldığı Konu: Çok çeşitli oksidan moleküllerinin ayrı ayrı analiz edilmesindeki güçlükleri aşarak numunedeki toplam oksidan yükünü yüksek doğruluk ve üstün duyarlılıkla belirleyebilen, kolay uygulanabilir, güvenilir, düşük maliyetli ve otomasyona uyumlu kolorimetrik TOS yöntemini ve ölçüm kitini geliştirmesi; bu yöntemin oksidatif stres belirteçlerinin değerlendirilmesinde uluslararası ölçekte geniş kabul görerek temel araştırmalardan rutin klinik laboratuvar uygulamalarına kadar uzanan alanlarda önemli bir standart oluşturup bilime anlamlı katkılar sağlamasından dolayı Prof. Dr. Özcan Erel, İlim Yayma Ödülleri Büyük Ödülü'nü almaya layık görülmüştür.

MÜHENDİSLİK, DOĞA VE SAĞLIK BİLİMLERİ ÖDÜLÜ

Prof. Dr. Barış Bayram

Prof. Dr. Barış BAYRAM, 1977 yılında İzmir’de doğmuştur. Lisans eğitimini Bilkent Üniversitesi Elektrik - Elektronik Mühendisliği bölümünde tamamlamış ve 2018 yılında profesörlük unvanı almıştır.

Ödül Aldığı Konu: İnsan beyninin çalışma biçiminden ilham alan yeni nesil yapay zekâ donanımlarının geliştirilmesine önemli katkılar sunan, mevcut elektronik sistemlere göre çok daha düşük enerji tüketen, daha güvenilir, siber saldırılara karşı aygıt seviyesinde güvenlik sunan ve geleceğin akıllı teknolojilerinde kullanılabilecek özgün bir MEMS nöristor yapısı geliştirmesi, bu çalışma ile yapay zekâ uygulamalarının, akıllı sensörlerin ve veri işleme sistemlerinin daha hızlı, verimli ve erişilebilir hale gelmesine katkıda bulunması, ayrıca Türkiye’nin bu alanda uluslararası görünürlüğünü artıran yenilikçi araştırmaları ve teknoloji geliştirme potansiyelini güçlendirmesi nedeniyle Prof. Dr. Barış Bayram, Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri Ödülü’nü almaya layık görülmüştür.

SOSYAL BİLİMLER ÖDÜLÜ

Prof. Dr. Şener Aktürk

Prof. Dr. Şener AKTÜRK, 1981 yılında İzmit’te doğmuştur. 2003 Chicago Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. Etnisite, din ve milliyetçilik politikaları üzerine çalışan Aktürk, 2022 yılında profesörlük unvanını almıştır.

Ödül Aldığı Konu: Yaklaşık 500 yıllık bir süre boyunca, İtalya’dan Portekiz’e, Fransa’dan İspanya’ya kadar Batı Avrupa’nın farklı bölgelerindeki tüm Müslüman ve Yahudi nüfusun katliamlar, sürgünler ve zorla din değiştirme yoluyla nasıl yok edildiğini özgün bir soykırım kuramı ve çok sayıda vaka analizi ile ortaya koyan, Papalık liderliğindeki ruhban sınıfının çok çeşitli ödüllendirici ve cezalandırıcı araçlar kullanarak, Batı Avrupa’daki Hristiyan hükümdarları Müslümanlar başta olmak üzere dinî azınlıklarını yok etmeye zorladığını ortaya koyan, “Not So Innocent: Clerics, Monarchs, and the Ethnoreligious Cleansing of Western Europe” başlıklı eserinden dolayı Prof. Dr. Şener Aktürk, Sosyal Bilimler alanında İlim Yayma Ödülü almaya layık görülmüştür.

28.06.2025

İZÜ, 11. DÖNEM MEZUNLARINI UĞURLADI

İstanbul

**Sabahattin Zaim Üniversitesi,
2024-2025 Eğitim-Öğretim yılı
mezunlarını uğurladı.**

İZÜ Stadyumunda yapılan 11. Mezuniyet Töreni; Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş, İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı Özkan Göksal, Başkanvekili Mustafa Büyükbacı, Mütevelli Heyet Üyeleri Bekir Sakıb Şahinoğlu ve İdris Turan İlter, İZÜ Eski Mütevelli Heyeti Başkanı Prof. Dr. Ramazan Evren, İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, Rektör Yardımcılarımız Prof. Dr. İsmail Küçük ve Prof. Dr. Erhan İçener, İZÜ Genel Sekreteri Dr. Fatih Hasdemir, Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Hacımüftüoğlu, Küçükçekmece Kaymakamı Mustafa Anteplioglu, İl Millî Eğitim Müdürü Doç. Dr. Mücahit Yentür, Adli Tıp Kurumu Başkanı Dr. Hızır Ashyüksel, İlim Yayma

Vakfı Mütevelli Heyet Üyesi Mustafa Fatih Çelikkilek, İlim Yayma Ödülleri Ödül Komisyonu Başkanı Prof. Dr. İdris Sarısoy, Kuzu Grup Yönetim Kurulu Başkanı Özen Kuzu, Bursa Sanayi Odası Başkanı İbrahim Burcak, D Tech Bulut Bilişim Başkanı Murat Oktay, Hacı İsmail Kurt Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Alper İrfan Bay, akademisyenler, idari personel, mezuniyet heyecanı yaşayan öğrenciler ve ailelerinin katılımıyla gerçekleşti. Tören, saygı duruşu ve İstiklâl Marşı'nın ardından Kur'an-ı Kerim tilaveti ve mezuniyet duasıyla başladı. Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Bölümü Araştırma Görevlisi, piyanist Yağmur Üçkardeş ile kanun sanatçısı Ramazan Söyler'in icra ettiği müzik dinletisinin ardından programın açış konuşmalarına geçildi.

2.692 MEZUNA DİPLOMA VERİLDİ

Mezunları ve ailelerini tebrik eden İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, 2.122'si lisans, 570'i yüksek lisans olmak üzere toplam 2.692 mezunun diplomalarını aldığını söyledi. İZÜ Mütevelli Heyeti Başkanı Özkan Göksal ise eğitim faaliyetlerinin fertlerin ve toplumların geleceği için çok önemli ve değerli olduğunu hatırlattı. İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan da:

“Bu toprakları vatan yapan değerlerin erozyona uğradığı bir dönemde, iyiliğe hizmet edecek insanlara her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var. Mezunlarımızdan sadece kendileri için değil; millet, ümmet ve insanlık için de faydalı olma kararlılığıyla çalışmalarını bekliyoruz.” dedi.

DİB BŞK. ERBAŞ KIZINA DİPLOMASINI VERDİ

Kızı İZÜ 2025 mezunları arasında yer alan Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Erbaş ise hem bir veli hem de eski bir İlim Yayma Vakfı mensubu olarak duyduğu memnuniyeti dile getirdiği törende İZÜ mezunu kızına diplomasını takdim etti.

Protokol konuşmalarının ardından, dereceye giren öğrenciler plaket ve ödülleri protokol üyelerinin elinden aldı. Tüm mezunların diplomalarını sahnede aldığı törende duygu dolu anlar yaşandı. İZÜ 11.

Mezuniyet Töreni, keplerin gökyüzüne fırlatılmasıyla sona erdi. Mezunlar, yeni bir hayata adım atmanın heyecanını yaşarken, aileleri de bu gurur dolu anlara tanıklık etti.

STK'LAR VE ÖĞRENCİ KULÜPLERİ İZÜ KAMPÜSÜNDE BULUŞTU

Türkiye Gönüllü Teşekkülleri Vakfı (TGTV), İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (İDSB) ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen STK Fest'25 İZÜ Stadında gerçekleştirildi. “Gazze’ye Destek” temasıyla yapılan etkinliğin açılışına İstanbul Valisi Davut Gül, Bangladeş İstanbul Başkonsolosu Muhammad Mizanur Rahman, İZÜ Mütevelli Heyeti Başkanı Özkan Göksal, Başkan Vekilleri İsrail Kışla ve Mustafa Büyükbacı, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörü Prof. Dr. Nuri Aydın, Haliç Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nihat İnanç, İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, Rektör Yardımcıları Prof. Dr. İsmail Küçük, Prof. Dr. Erhan İçener ve Prof. Dr. Nihat Erdoğan, İZÜ Genel Sekreteri Dr. Fatih Hasdemir, İstanbul İl Milli Eğitim

Müdürü Murat Mücahit Yentür, Küçükçekmece Kaymakamı Mustafa Anteplioglu, Küçükçekmece İlçe Milli Eğitim Müdürü Emin Çıkrıkçı, TGTV Kurucular Kurulu Başkanı Hamza Akbulut, TGTV İcra ve Yönetim Kurulu Başkanı İsmail Tuğrul ve İDSB Genel Sekreteri Eyüp Akbal’ın da aralarında olduğu kamu kurumlarının ve STK’ların yöneticileri ve temsilcileri ile akademisyenler ve öğrenciler katıldı.

GAZZE İÇİN UMUT FIDANI DİKİLDİ

Vali Davut Gül ve protokol üyelerinin katılımıyla gerçekleşen “Gazze İçin Umud Fidanı Dikimi” ve “Gazze İçin Sessizlik Yürüyüşü” etkinlikleriyle başlayan festivale, 29 STK’nın yanı sıra kamu kurumları ve üniversitelerden öğrenci kulüpleri katıldı.

10.09.2025

75 Günde Hafız Oldular

İlim Yayma Vakfı ve İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi iş birliğiyle hayata geçirilen “75 Günde Koro, Musiki Makamları ve Mana-Mealle Hafızlık” programı kapsamında hafızlığını tamamlayan 52 kız öğrenciye hafızlık belgeleri takdim edildi. Katılımcıların 75 günlük yoğun ve disiplinli bir eğitim süreci sonunda hafız oldukları programın belge takdim törenine; Anayasa Mahkemesi Üyesi Muhterem İnce, Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanı İsmail Kışla, İlim Yayma Vakfı (İYV) Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan, İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, Başakşehir Kaymakamı Cemil Özgür Öneği, Başakşehir Belediye Başkanı Yasin Kartoglu, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Doç. Dr. Murat Mücahit Yentür, İZÜ İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hasan Kâmil Yılmaz ve İYV Genel Müdürü İdris Tankut Küsmezer ile çok sayıda davetli katıldı.

ERDOĞAN: BU DAVAYA YÜREKTEN İNANIYORUZ

İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar “İZÜ olarak, böylesine anlamlı ve özel bir programa ev sahipliği yapmaktan, böyle kıymetli hocalarla birlikte çalışmaktan dolayı büyük bir bahtiyarlık içindeyiz.” dedi. İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan ise projenin çok kıymetli olduğunu belirterek öğrencileri ve hocalarını tebrik etti. Erdoğan, bu eğitimin erkek öğrencileri de kapsamasını arzu ettiklerini dile getirdi.

11.11.2025

Aile İşletmelerinin Geleceği İZÜ’de Masaya Yatırıldı

TÜBA ile Kyoto Sangyo Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen “Sustainability and Family Business: From the Past to the Present” başlıklı uluslararası çalıştay, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Abdullah Tivnikli Konferans Salonunda gerçekleştirildi. Aile işletmelerinin sürdürülebilirliğinin konu edildiği çalıştayın açılışına TÜBA Başkanı Prof. Dr. Muzaffer Şeker, İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, TÜBA Sürdürülebilir Kalkınma ve Finans Çalışma Grubu Yöneticisi ve İZÜ Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Bulut, İZÜ Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Nihat Erdoğan, Ziyilan Grup Başkanı Mehmet Büyükeksi, Yıldız Holding eski Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ülker, Sinpaş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Yönetim Kurulu Üyesi Mahmut Çelik, Eksim Holding Finans Direktörü Bora Çermikli, Kale Grup Kıdemli Danışmanı Yalçın Yılmazkaya ve Hayat Holding Avrasya ve Amerika Başkan Yardımcısı Enes Çizmeci’nin yanı sıra yurt içinden ve yurt dışından akademisyenler ile iş insanları katıldı.

08.11.2025

“AVRUPA VE ORTA ASYA KRİZLERİNE ÇÖZÜM ARAYIŞI KONGRESİ” İZÜ’DE GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Türkistan’dan Balkanlar’a uzanan geniş coğrafyada yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik krizlere dair çözüm önerileri masaya yatırıldığı kongrede, ‘ASRİKA İslam Birliği Modeli’ çerçevesinde ortak bir vizyon arayışı değerlendirildi.

Kongrede, Türkistan’da yaşanan siyasi istikrarsızlıklar, kimlik ve sınır

anlaşmazlıkları, büyük güç rekabeti ile Kıbrıs ve Balkanlar’daki dini, siyasi ve etnik sorunlara yönelik çözüm arayışları ele alındı. Oturumlarda, ‘ASRİKA İslam Birliği Modeli’ çerçevesinde bölge ülkeleri için yeni bir vizyonun imkânları tartışıldı. Türkiye’nin yanı sıra Katar, Malezya, Kosova ve Sudan’ın da aralarında bulunduğu on iki ülkeden sivil toplum kuruluşu temsilcileri, sahaya ilişkin gözlem ve tecrübelerini paylaştı. Programda ayrıca katılımcı ülkelerden gelen akademisyenler, konuya bilimsel açıdan katkılar sundu.

29.09.2025

PROF. DR. SADETTİN ÖKTEN AÇILIŞ KONUŞMASI YAPTI

İZÜ Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sadettin Ökten, “Mimari Bize Ne Söyler?” başlıklı bir açılış dersi verdi. Abdullah Tivnikli Konferans Salonunda düzenlenen ve İZÜ Rektörü Prof.

Dr. Ahmet Cevat Acar ile Rektör Yardımcısı Prof. Dr. İsmail Küçük’ün de katıldığı programda konuşan Ökten, mimari eserlerin sadece yapısal değil, aynı zamanda toplumsal ve siyasal mesaj taşıdığını vurgulayarak “Bir erk sisteme, düzene bir şey söylemek istediğinde takip ettiği bazı yollar vardır. Bir heykel yaptırabilir, edebi eser yazdırabilir ya da mimari bir yapı inşa ettirir. Bu eserle, yapıyla karşı karşıya kaldığımızda arkasındaki erki görmemiz ve onun vermek istediği mesajı doğru anlamamız gerekir” dedi. Ökten, İZÜ öğrencisi olmanın ayrıcalığına da değinerek, “Sadece Türkiye’de değil dünyada böyle bir kampüste okuma şansınız yok. Kıymetini bilin.” hatırlatmasında bulundu.

07.10.2025

İZÜ ÖĞRENCİLERİ ‘7 EKİM’İN İKİNCİ YILINDA GAZZE’DEKİ SOYKIRIMI KINADI

'7 Ekim'in ikinci yılında İZÜ Kampüsünde toplanan öğrenciler, İsrail'in Gazze'deki katliamlarını protesto etti. İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, Rektör Yardımcıları Prof. Dr. İbrahim Güney, Prof. Dr. İsmail Küçük, Prof. Dr. Erhan İçener, İZÜ Genel Sekreteri Dr. Fatih Hasdemir ve İslami İlimler Fakültesi

Dekanı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz da öğrencilere eşlik etti. Öğrenci kulüpleri adına yapılan basın açıklamasında, 44 ülkeden yüzlerce gönüllünün katılımıyla yola çıkan Sumud filsunun, direnişin ve insanlığın ortak değerlerinin ifadesi olduğuna dikkat çekildi. Gazzeli İZÜ öğrencisi İbrahim Reyen, Filistin'in her özgür insanın

sınavı olduğunu belirterek başladığı konuşmasında, dayanışmanın sadece slogan atmaktan ibaret olmaması gerektiğini hatırlattı. İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar da tüm dünyanın 1948'den beri devam eden ve iki yıldır soykırım boyutlarına ulaşan İsrail zulmünü büyük bir acizyet içinde izlediğine dikkat çekti. Program, İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz'ın yaptığı dua ile sona erdi.

17.11.2025

TAHA KILINÇ İZÜ'DE DOĞU TÜRKİSTAN'I ANLATTI

"Rotamız Doğu Türkistan" programının konuğu gazeteci-yazar Taha Kılınç oldu. İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar'ın da katıldığı söyleşide Kılınç, "Kayıp Coğrafyanın İzinde: Doğu Türkistan Seyahatnamesi" kitabından hareketle bölgeye yaptığı ziyarete dair gözlemlerini aktardı. Kılınç, 8 günde 15 şehri gezerek gerçekleştirdiği ziyaret sırasında yaşadıklarını şöyle aktardı:

"Her adımda durdurulduk. En sık karşılaştığımız sorular 'Kimsiniz?', 'Buraları nereden biliyorsunuz?', 'Burada tanıdığınız kimse var mı?' gibi sorulardı. Bunlar İsrail'in Filistin'e gidenlere sorduğu soruların neredeyse aynısı. 10 - 15 metre aralıklarla dikilen direklerde her yönü gören ve ses kaydı alan 5 - 6 kamera var. Çinli

görevliler denetlemek amacıyla tespit ettikleri ailelerin evlerine gidip 10 - 15 gün kadar kalıyor. Camiler kapalı, ezan okunmuyor. 18 yaşın altındakilerin camiye girmesi yasak. Ama biz uygulamada 60 yaşın altında hiç kimsenin girebildiğine şahit olmadık. Kaşgar'da en son bayram namazı 2016 yılında kılınmış."

Kılınç, söyleşinin ardından TDV Kitap Kahve'de kitaplarını imzaladı.

05.09.2025

TGSP GENÇLİK LİDERLİĞİ EĞİTİMİ

Gençlerin liderlik, organizasyon ve pedagojik becerilerini geliştirmeyi hedefleyen Türkiye Gençlik STK'ları Platformu (TGSP), gençlerin sivil toplumun aktif bir parçası olmalarını teşvik ederek onları geleceğin mimarları olarak yetiştirmeyi amaçlıyor. Bu doğrultuda

düzenlenen eğitim programı, 5 gün boyunca atölye çalışmaları ve seminerlerle devam etti. Programın kapanış oturumu, atölyelerde dereceye giren öğretmenlere ödüllerin takdim edilmesiyle başladı. Törene, İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan, İZÜ Rektörü Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar, TGSP Yönetim Kurulu Başkanı, yönetim kurulu üyeleri, eğitmenler ve katılımcı öğretmenler katıldı.

İLİM YAYMA
VAKFI

Tüm Faaliyetlerimiz İçin Bizi Sosyal Medya Hesaplarımızdan

Takip Edin

VAKFIMIZA YAPACAĞINIZ BAĞIŞLAR İÇİN HESAPLARIMIZ

ALBARAKA

Fatih / İstanbul – Şubesi

HESAP TÜRÜ: TL

HESAP NO: 376240-17

IBAN NO: TR40 0020 3000 0037 6240 0000 17

KUVEYTTÜRK

Kızıtaşı / İstanbul – Şubesi

HESAP TÜRÜ: TL

HESAP NO: 8739485

IBAN NO: TR37 0020 5000 0087 3948 5000 03

www.iyv.org.tr

Koşullar zorlu olsa da şirketinizin yol arkadaşı

PORT FILO

Karekodu taratarak
iletişim formunu doldurun!

444 01 94

 portfilo.com.tr

Bir sabun kadar

faydalı

bir sabun kadar

hayatın vazgeçilmez parçası

olmak için çalışıyoruz

1927'den beri...

EN YÜKSEK BANT GENİŞLİĞİ VE HIZ KAPASİTESİYLE

TURKCELL GÜCÜNDE BEŞLİYORUZ

5G

16 Ekim 2025 tarihinde yapılan 5G frekans tahsis sonuçlarını kapsar. Bu hizmetten yalnızca 5G uyumlu cihazlarla ve 5G kapsama alanı içinde faydalanabilirsiniz. 5G'de üst bağlantı hızı, kapsama alanına, hizmet alınan baz istasyonuna, coğrafi koşullara, şebeke yoğunluğuna, kullanılan cihaza ve baz istasyonuna olan uzaklığa göre değişebilir. 5G teknolojisi, ilgili yasal düzenlemeler ve frekans tahsis sonrası, 1 Nisan 2026 tarihi itibarıyla kullanılabilir. Detaylar için: turkcell.com.tr/5G